

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Štev. 39., leto XVII.
SOBOTA, 3. oktobra 1959
LIST IZDAJA REPUBLIKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE
GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR
LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVE-
ZAVI Z "RADOM" — NASLOV URED-
NIŠTVA IN UPRAVE: LJUBLJANA,
KOPITARJEVA 2, POST. PRED. 284 —
TELEFON UREDNIŠTVA 39-181 do 185,
31-555 in 31-453 — RACUN PRI KOMU-
NALNI BANKI V LJUBLJANI STEV.
600-705/1-63 — POSAMEZNA STEVILKA
STANE 20 DIN — NAROCNINA JE:
CETRTLETNA 250, POLETTNA 500 IN
LETNA 1000 DIN — LIST TISKA ČZP
"LJUDSKA PRAVICA" — POŠTNA
PLAČANA V GOTOVINI
List ustanovljen
20. novembra 1942

PREDSEDNIK RSS TOVARIŠ STANE KAVČIČ O USPEŠNIH PREMIIH IN NAGRAJEVANJU PO UČINKU

Od plačevanja po delovnem času k plačevanju po delovnem učinku

Sodelavec Radia Ljubljana je imel s predsednikom RSS razgovor o problemih in uspehih, ki so bili doseženi na pobudo sindikatov pri uvažanju spodbudnejših oblik nagrajevanja v naših podjetjih. Razgovor posredujemo tudi našim bralcem.

Ze ob sprejemanju novih tarifnih pravilnikov smo ugotovili, da je bila široko zasnovana politična aktivnost za kar najširše nagrajevanje po delu uspešna. Sindikalne organizacije, ki so bile veselo na čelu te aktivnosti, sedaj pozorno spremljajo vse poteze, ki se kažejo pri uresničevanju doslednejše politike nagrajevanja po delu. Ali bi nam lahko povedali, kakšna vprašanja se odpirajo ob uresničevanju tarifnih pravilnikov in na kaj bi morali biti organi delavskega upravljanja trenutno najbolj pozorni?

Problematika, ki se zdaj kaže na osnovi doseženih rezultatov in premija, ki je bil napravljen od plačevanja po delovnem času k plačevanju po delovnem učinku, je zelo obširna in tudi precej komplicirana. Zato jo je nemogoče izčrpati v kratkem razgovoru. Ti problemi zahtevajo mnogo sile in vsestranskega obdelavo. Predsedstvo Republiškega sveta sindikatov je na svoji seji kompleksno obravnavalo v političnem, ekonomskem in tudi organizacijskem pogledu novi sistem, njegove pozitivne rezultate in tudi nekatere pomanjkljivosti nagrajevanja po učinku. O ugotovitvah in zaključkih, ki jih je predsedstvo sindikatov Slovenije sprejelo, bo naša javnost še posebej obveščena. Zato bi se v zvezi z vašim vprašanjem omejil samo na nekatera dejstva.

Politično je predvsem najvažnejše čim bolj izkoristiti dosežene rezultate za popolno likvidacijo tistih, dejansko frontalno že razbitih, zmedenih in v defenzivo potisnjenih akcijnih pogledov na nagrajevanje po učinku. Se se dobe pomeni, ki zaradi oportunističnega poslušanja ali pa tudi zaradi nepoučenosti ne kažejo pravega razumevanja za nagrajevanje po učinku in za že dosežene rezultate. Taka napačna gledanja sicer ne morejo spremeniti smeri razvoja, lahko pa nekoliko zavirajo njegov tempo in zato se moramo še vedno zelo odločno proti njim boriti, bodisi da se pojavljajo med delavci, strokovnjaki ali posameznimi funkcionarji.

Drugič pa je izredno važna naloga predvsem organov delavskega samoupravljanja in političnih organizacij, da v kolektivni kritični motrijo in analizirajo novopostavljene sisteme nagrajevanja po učinku in jih na osnovi praktičnih pozitivnih in izpopolnjujejo. Napravili smo si odločen premik od časovnih oblik nagrajevanja k produktivnim, bilo pa bi seveda skrajno nizke in sisteme nagrajevanja po učinku, ki so se uveljavili v zadnjem času, proglašati že za v vsakem oziru popolne. Vsekakor je od tega, kar se je pojavilo, in originalno izraslo iz prakse, zelo mnogo pozitivnega in trajnega. So pa tudi nekatere nove oblike nagrajevanja po učinku, ki v svojih kvantitativnih odnosih ne bodo vzdržale praktične preizkušnje, nekatere od njih pa celo v novi obliki skrivajo staro vsebino administrativnih, računsko kalkulativnih in celo birokratskih rešitev. Ta primer je zlasti kratkimi gospodarstvom operativne in pasivnosti političnih funkcionarjev v delovnem kolektivu. Organi delavskega samoupravljanja in politične organizacije v kolektivih bi morali z isto odlo-

nostjo in smelostjo, s katero so začeli razdeljevati svoja sredstva oz. nagrajevati po principu neposredne ali posredne delovne storilnosti, tudi obstoječe oblike neprestano izpopolnjevati, izbolj-

ku sem nakazal že z odgovorom na prvo vprašanje. Za realizacijo le-te pa je potrebnih tudi mnogo organizacijskih, operativnih in strokovnih ukrepov. Že zdaj se v mnogih kolektivih, ki so prešli h kompleksnemu nagrajevanju po učinku, odpira vrsta vprašanj na vseh področjih njihovega proizvodnega procesa, od priprave dela do neposredne proizvodnje v tovarni, kakor tudi na finančnem in komercialnem področju. Nagrajevanje po učinku zahteva

prvi začetki kažejo, da so mnoga podjetja na še zelo nizki stopnji svoje proizvodne organiziranosti. Primanjkuje za to delo sposobnih kadrov, analitikov in dobrih organizatorjev proizvodnje, ki bi povezovali celoten proces blagodenar-bлага v okviru podjetja, ki bi načrtno študirali in analizirali posamezne operacije, odpravljali napake, tako imenovana ozka grla, ki mnogokrat ne nastajajo samo zaradi tehnične zaostalosti, kar se običajno pri nas misli, ampak nastajajo še večkrat zaradi slabe organizacije dela, zaradi slabe medsebojne povezave posameznih oddelkov in delovnih operacij, skratka, zaradi subjektivnih faktorjev. V prizadevanju za večjo storilnost in v tej zvezi za večji delavčev zaslužek ne gre končno samo za to, da bi delavec samo na svojem delovnem mestu dosegel čim večji delovni učinek. Ne gre torej samo za to, da bi dosegli čim večjo racionalno (Nadaljevanje na 2. strani)

SEJA PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA SVETA
SINDIKATOV SLOVENIJE

Razprava o nagrajevanju

V torek dopoldne, dne 29. septembra, je bila v mali dvorani Doma sindikatov pod predsedstvom tovariša Staneta Kavčiča razširjena seja predsedstva Republiškega sveta sindikatov Slovenije. Člani predsedstva in gostje so razpravljali predvsem o dosedanjih izkušnjah v nagrajevanju. Osnova za razpravo je bila ekonomsko politična analiza nagrajevanja, ki je temeljila na podatkih, zbranih iz številnih podjetij. Ugotovljeno je bilo, da je celoten sistem nagrajevanja prva predvidevanja že prerastel. Sprva so se namreč sindikati zavzemali za čim širše nagrajevanje po normah in akordih, sedanje ugotovitve pa kažejo, da so osebni prejemki delavcev sedaj v večini podjetij posredno ali neposredno odvisni od uspeha podjetja. O gradivu, ki so ga člani predsedstva obravnavali na seji in o njihovi razpravi, bomo obširneje poročali v naslednji številki. Tokrat objavljamo dva primera o načinu nagrajevanja, ki sta bila obravnavana na omenjeni seji.

Predsedstvo Republiškega sveta sindikatov Slovenije je na isti seji sklenilo, da bo redni občni zbor Republiškega sveta sindikatov dne 4. in 5. novembra letos v Ljubljani. Poročilo o delu Republiškega sveta bo imel podpredsednik Leopold Kresc, o bodočih nalogah pa bo na občnem zboru govoril predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije Stane Kavčič.

ševati in menjavati, kjer bo praksa pokazala, da niso dobre in da ne ustrezajo osnovnim načelom nagrajevanja po delovnem učinku. Seveda pa mora biti taka analiza zelo konkretna, upoštevati mora vsa dejstva, vse rezultate od političnih do ekonomskih in, proizvajalnih. Na tak vsestranski pregled doseženega stanja v vsakem delovnem kolektivu glede nagrajevanja po učinku ne opozarjamo zaradi eventualnih pomanjkljivosti in slabosti, ki so in katere moramo odstraniti, ampak predvsem zato, ker sodimo, da je to metoda, s katero je možno obstoječi sistem najbolj hitro — v interesu delavcev — naprej razvijati in krečiti. Torej velika politična samozavest ob doseženem napredku in kritična analiza doseženega stanja, to je bodoča politična vsebina akcije nagrajevanja po učinku.

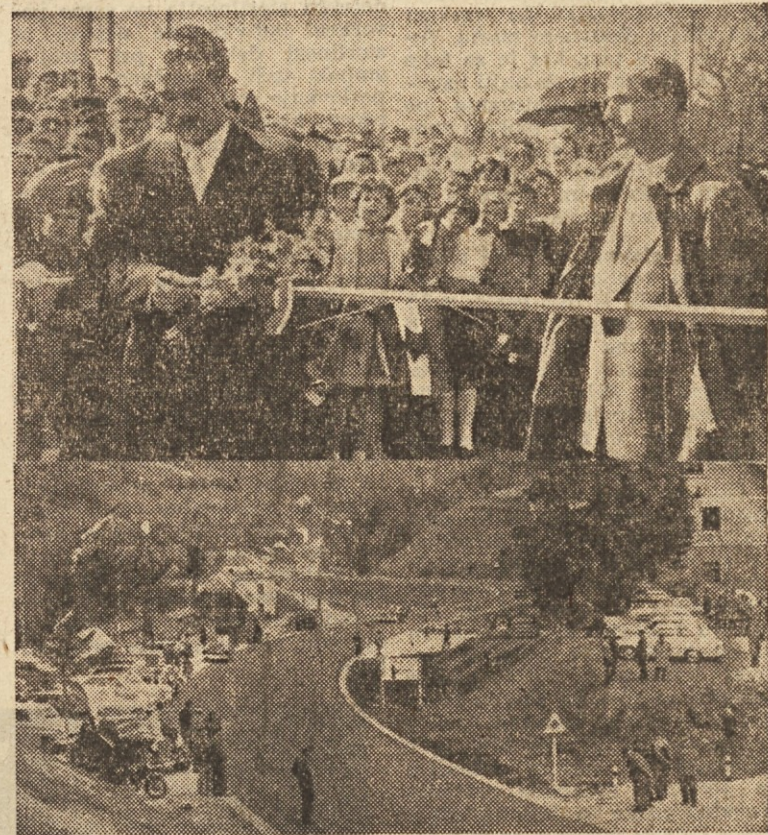
● Sindikati so že ob sprejemanju novih tarifnih pravilnikov stalno opozarjali, da ne gre jemati boja za kar najširše nagrajevanje po delu kot enkratno akcijo, marveč kot dolgotrajno sistematično delo. Danes lahko trdimo, da je miselnost o učinkovitosti in potrebnosti nagrajevanja po delu že globoko zasidrana ne samo med delavci, marveč tudi pri veliki večini vodstvenega kadra v podjetjih. Če bi torej doslej opravljeno delo ocenili kot prvi korak, prvo stopnjo v vveljavljanju nagrajevanja po delu, katere naloge bi bile po našem mnenju najožnejše v nadaljnjem delu?

Splošno politično smer nadaljnjše akcije nagrajevanja po učin-

in sili vse faktorje v podjetju, da svoje delo organizirajo bolj načrtno, bolj strokovno in na višjem nivoju. Vsak zastoj v neposredni proizvodnji, pa naj se dogodi z okvaro stroja ali zaradi neprodanega blaga, zaradi pomanjkanja surovin ali načrtov, zaradi nepravilnih analiz ali elaboratov, takoj povzroči v kolektivu, med delavci in na delovnih mestih zelo živahne komentare, diskusije in kritiko, kar vse se konča z direktnim pritiskom delavcev na odgovorne faktorje, da se zastoj, pomanjkljivost ali napačen načrt čimprej odpravi oziroma popravi. Razumljivo, da sindikati take konstruktivne, pa vendar kritične nastope delavcev odobravamo in podpiramo. Ze

Razprava o nagrajevanju je bila na seji predsedstva sindikatov Slovenije tako živahna in zanimiva, da so odborniki nadaljevali z njo še v odmoru

Majhna slovesnost preteklo sredo v Prevojah obeležuje izredni delovni uspeh graditeljev 23 km dolgega odseka avtomobilske ceste Sentilj-Sežana: premagali so — zaradi nevšečnosti, ki jih je povzročal vozačem — »sloviti« Trojanski klanec, povrh vsega še 11 dni pred rokom, razen tega pa so opravili še precej dela, predvidenega za 1960. leto!

KAKO NAGRAJUJEJO V RUDNIKU ŽIVEGA SREBRA V IDRJI?

Štiri osnove — presežen plan

Proizvodnja živega srebra ni enostavna, posebno še, če je v rudi vsako leto manj srebra, če je ruda, kot pravijo v Idriji »siromašna«, to je, da ima vse manjši odstotek srebra v sebi, da jo je treba čim več nakopati in pretopiti, da lahko izpolnijo svoj proizvodni načrt. Dve stvari lahko pripomoreta k temu, da pridobijo v Idriji čim več srebra: modernejša naprave — v rudniku zadnja leta modernizirajo oziroma so že modernizirali prevoz in topilniške naprave — in spodbuden način nagrajevanja, ki naj bi vsakogar spodbujal, da stori čim več in čim bolj zniža proizvodne stroške.

Medtem ko so prvo stvar začeli uresničevati že pred leti, so se za to drugo spodbudo, to je za učinkovit način nagrajevanja, odločili letos. Se prej, kot bomo spregovorili o nagrajevanju, velja povedati, kako sploh mislijo deliti čisti dohodek podjetja. Lani so razdelili čisti dohodek podjetja takole: 83,03% za osebne dohodke in 16,97% na sklade podjetja. Letos pa predvidevajo takšnole razdelitev: 82,8% za osebne dohodke in 17,2% na sklade. Ta razdelitev nam pove, da so se odločili povišati sklade podjetja, osebni dohodki zaposlenih pa bodo kljub temu porasli, kajti to jim zagotavlja prav način nagrajevanja.

No, sedaj spregovorimo o osnovah in oblikah osebnega nagrajevanja delavcev. S tarifnim pravilnikom podjetja so predvidene naslednje oblike osebnega nagrajevanja: po času (v višini tarifnih postavk), po učinku (na

osnovi akordov in normiranja s progresijo), dalje delitev sredstev na osnovi enote proizvoda in delitev presežka nad tekočimi izplačili. Po času nagrajujejo recimo v jami profesionaliste, strojnike kompresorjev, črpalk itd., v pomožnih delavnicah vse zaposlene, razen delavcev, ki opravljajo okoli 25% del, ki so v akordih, v topilnici profesionaliste in dalje še vse upravno in tehnično vodstvo.

OSNOVNA OBLIKA NAGRAJEVANJA — AKORDI

Osnovna oblika nagrajevanja po učinku so akordi, ki jih izračunavajo na temelju tehle elementov: normativna časa za določeno delo — 90% norm je tehnično določenih — na osnovi tarifnih postavk in strukture posadke ali drugače rečeno, na osnovi kolektivnega akorda.

Preobširno bi bilo, če bi naštevali akordne cenike za posa-

mezna dela. Naj povemo le, da so določeni ceniki, recimo, za sledilna dela: trdoto, profil in normo. Akordna cena za vse to je 820 dinarjev za meter. Naklada in ročni prevoz vozilov v sledilnih rovih upošteva razdaljo, progo in normo. Norma je 16 vozilov v dnini. Akordna cena za vozilek pa je 32 dinarjev. Imajo pa tudi progresivno nagrajevanje zato, da bi delo čimbolj pospešili in da bi bil pravičnejše nagrajen tisti, ki več prispeva. Če delavec preseže učinek za 5-7%, se mu poveča osebni dohodek iznad akordne postavke za 2%. Če ga preseže od 7-10%, se mu poveča za 3% itd., če ga presega od 48-50%, se mu poveča osebni zaslužek iznad akordne postavke za 22%. Za 23% se mu poveča, če delavec preseže učinek nad 50%. Letos presegajo v rudniku akorde za 16-17% (lani so jih presegali za 10-11%). To progresivno nagrajevanje torej vpliva na to, da nakopljejo več rude. Razen neposrednih norm pa uporabljajo tudi posredne. Te priznavajo tistim delavcem, kjer ni mogoče meriti delovnega učinka, ki ga sami dosežejo, merijo pa njihov učinek s povprečnim učinkom proizvodnih delavcev, s katerimi so v proizvodnem procesu neposredno v stiku. Strojniki izvoznega stroja in signalist (v skupini, ki izvaža), recimo, sodelujeta pri akordu oziroma normi, ki jo dosega izvozna skupina. Tema dvema povišajo tarifno postavko za 50% od povprečno preseženega akorda, ki ga doseže izvozna skupina. To je spodbuda več za tiste delavce, ki jim, kot rečeno, ne morejo meriti delovnega učinka, vendar jih na ta način spodbujajo, da svoje delo čimbolje opravljajo, da ni zastoj v proizvodnem procesu.

ENOTA PROIZVODA SPODBUDA, DA PRIDOBIE VEČ ŽIVEGA SREBRA

Ze uvodoma smo dejali, da je ena od oblik nagrajevanja tudi enota proizvoda. To je pravzaprav neka oblika kolektivnega akorda, ki zajema ves kolektiv. Sredstva za osebne dohodke, ki jih razdeljujejo prek enote proizvodov ugotavljajo na temelju dveh pokazateljev. Pogoj za to, da izplačajo sredstva iz enote proizvoda je, da doseže podjetje mesečni plan proizvodnje živega srebra v tonah. Za vsak preseženi (Nadaljevanje na 3. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

lizacijo na področju novo dodanega dela. Ampak gre v enaki, v nekaterih primerih pa celo v večji meri tudi za to, da bi na področju že opredmetenega dela, to se pravi na področju materialnih stroškov dosegli čim večjo racionalnost, organiziranost in strokovnost in s tem tudi čim večjo produktivnost. In predvsem tu se tudi skrivajo ogromne materialne rezerve, ki bi se, če bi bile prav izkoriščene, tudi pokazale v večjih zasluhkih delavcev in seveda tudi v povečanem nacionalnem dohodku. In predvsem ta vprašanja bo morala reševati strokovna operativna v podjetjih in organizacijah, ki so se s tem problemom posvetili še prav posebno pozornost.

Eno glavnih izhodišč sindikatov pri uveljavljanju nagrajevanja po delu je bilo geslo: večji zasluhki ob večji storilnosti. Ali bi nam morda lahko povedali, kako so v zvezi s širšim nagrajevanjem po delu rasti zasluhki in s tem življenjska raven delavcev in kako se ti večji zasluhki poznajo tudi pri storilnosti?

Naj navedem v odgovor na to vprašanje nekaj deloma že znanih števk. Po nepopolnih podatkih so na osnovi tarifnih pravilnikov predvidevale gospodarske organizacije v industriji in rudarstvu v letošnjem letu v odnosu na lanskono leto povečati: celovni dohodek za 7,9%, osebne dohodke za 15% in število zaposlenih za 4,6%. Doseženi rezultati letošnjega prvega polletja v primerjavi s lanskim polletjem po podatkih družbene evidence Narodne banke pa dajo naslednjo sliko: Celotni dohodek se je v industriji in rudarstvu povečal za 17,2%, osebni dohodki za 17,5%, delovna sila pa za 4,4%. Če od povečanih osebnih dohodkov odštejemo tistih 7%, za kolikor so se lanskega oktobra povečali osebni prejemki delavcev kot nadomestilo za povečanje cen moka, sladkorja in tobačnega izdelka, potem vidimo, da osebni dohodki delavcev v industriji in rudarstvu naraščajo še vedno počasneje kot celotni dohodki teh gospodarskih panog. Skladi pa naraščajo hitreje kot posledica naslednjih dveh dejstev: prvič — nekaterih novih, bolj ugodnih instrumentov letošnjega leta; drugič — da delovni kolektivi vodijo pametno politiko in povečujejo svoje sklade. To nam potrjujejo tudi naslednje številke. Čisti dohodek je v lanskem letu bil razdeljen okrog 78% na osebne prejemke in 22% na sklade; v letošnjem prvem polletju pa 75% za osebne prejemke in 25% na sklade. Vidimo torej, da je povečana produktiv-

nost, ki je predvsem rezultat nagrajevanja po učinku, dobila tudi že svojo izdatno nagrado v povečanih osebnih prejemkih delavcev in v večjih skladih delovnih kolektivov. Normalno in pozitivno je, da se ta proces v bodoče še hitreje nadaljuje.

V zvezi z letošnjim povečanjem delovne storilnosti pa bi radi zastavili še eno vprašanje. Delovna storilnost je bila doslej ena naših najslabše izpolnjenih nalog perspektivnega načrta. Nagrajevanje po delu je po svoje prispevalo k napredku storilnosti. Nas pa zanima, kje so po Vašem mnenju še vzroki, ki zavirajo hitrejšo rast storilnosti?

Ce razumemo pod povečano delovno storilnostjo ne samo povečane individualne napore in storilnost delavcev pri strojih, ampak tudi izboljšano celotno poslovanje podjetij, ki ga zahteva proces blago-donar-bлаго in tako ga je treba razumeti — potem mislim, da smo našli ključ, s katerim bomo odklenili in na stežaj odprli tudi ta, do sedaj žal pretesno zaprta vrata. Rešitev tega osnovnega problema pa bo sama po sebi začela vplivati tako, da se bodo odstranjevali tudi drugi posredni in manj važni vzroki, bolj rečeno, posledice relativno nizke produktivnosti dela. Mnoge tehnične, strokovne in funkcionalne vzroke nizke produktivnosti dela lahko odstranijo le kadri in živa delovna sila, če je za taka svoja prizadevanja primerno materialno stimulirana. In zato tudi iz teh vidikov dajejo tak poudarek nagrajevanju po delovnem učinku, katerega vse pozitivne rezultate bo mogoče oceniti šele po daljšem časovnem obdobju, kot je letošnje prvo polletje.

Konfekcija postaja vse pomembnejša zvrst tekstilne industrije

V BEOGRADU SE JE ZAČEL 1. OKTOBRA II. KONGRES SINDIKATA TEKSTILNIH IN USNJARSKIH DELAVCEV JUGOSLAVIJE. PRISOSTVUJE MU NAD 360 DELEGATOV TER VEČ DOMAČIH IN TUJIH GOSTOV. OTVORITVENO BESEDO JE IMEL PODPREDSEDNIK CENTRALNEGA SVETA ZSJ TOVARIŠ IVAN BOŽIČEVIĆ. GOVORIL JE O REVOLUCIONARNI DEJAVNOSTI RAZREDNEGA SINDIKALNEGA GIBANJA MED TEKSTILNIMI IN USNJARSKIMI DELAVCI IN POUDARIL VEČSTRANSKI POMEN TE DEJAVNOSTI, KI NAJ DOBI USTREZNO MESTO V JUBILEJNEM LETU OB ŠTIRIDESETLETNICI PARTIJE IN SINDIKATOV.

Stiri leta so minila od I. kongresa, na katerem sta se združila dva dotedanja sindikata — delavcev tekstilno-oblačilne in usnjarsko-predelovalne stroke — v skupni sindikat. Zdaj, na II. kongresu so ugotovili, da je minulo obdobje povsem potrdilo upravičenost te združbe. Z okrepljenimi močmi, z okoli 160.000 člani, z večjimi možnostmi glede kadrov in finančnih sredstev se je Sindikat tekstilnih in usnjarskih delavcev Jugoslavije usposobil za zelo obsežno in vsebinsko bogato dejavnost.

V obdobju med kongresom

Med ocenjevanjem rezultatov prehojene poti je kongres sprejel izčrpano in dokumentirano poročilo o delu med I. in II. kongresom. To je bilo zares obdobje plodne dejavnosti. Vse organizacije in vodilni organi so si prizadevali, da bi izboljšali svoje delo, razvili socialistične odnose v delovnih kolektivih, utrjevali delavsko samoupravljanje, krepili pobude za razvoj podjetij, za večjo proizvodnjo in storilnost, za uvedbo bolj stimulativnega sistema nagrajevanja. Razen tega so posvečali vso skrb tudi izboljšanju življenjskih in delovnih pogojev, graditvi stanovanj, organiziranju družbene prehrane in drugo.

Obdobje med obema kongresoma je prineslo mnogo sadov zlasti pri razvijanju gospodarskih panog, v katerih delajo člani Sindikata tekstilnih in usnjarskih delavcev. Graditev novih tovarn ter razširitev in obnovitev sedanjih podjetij so bile pogoji za večjo proizvodnjo, za boljše kvaliteto in za širši sortiment proizvodov. Intenzivno naraščanje proizvodnje, doseženo prav v tem obdobju, potrjujejo številke: če označimo indeks proizvodnje za leto 1955, ko je bil prvi kongres, s 100, ugotovimo, da se je proizvodnja v tekstilni industriji povečala v letu 1958 na 132, v usnjarsko-predelovalni na 140, v industriji gume pa na 157.

Pogled naprej

Vendar so pregledovali prehojeno pot, seštevali dosežene uspehe in proučevali pridobljene izkušnje predvsem z namenom, da bi čim pravilneje določili prihodnje naloge.

Pri nadaljnjem delu bo posebno pomena odnos do razvoja starih podjetij. Ta so zastarela, stroji in njih izrabljeni, obnavljala pa so se počasi, zato so v enakopravnem položaju glede novih podjetij. Ko so bile pred nekaj leti zagotovljene možnosti za hitrejšo rekonstrukcijo, so skoraj vsa podjetja uporabila razen lastnih skladov tudi kredite — v glavnem so jih najemala za odstranjevanje »ozkih grl« in za razširitev proizvodnje — tako da dajejo podjetja zdaj velik del sredstev, ki jim ostanejo, za odplačilo anuitet, spričo tega pa so prišla v položaj, ko morejo za nekaj let počasneje nadomeščati stare, obrabljene stroje, to pa zaдрuže njihov nadaljnji razvoj. Stara podjetja, ki imajo premalo lastnih amortizacijskih sredstev in so preveč zadolžena, kljub naporem in dobremu gospodarjenju ne morejo zadovoljivo vlagati v nove naprave, zato je — tako so poudarili na kongresu — potrebna intervencija skupnosti.

Na kongresu so podrobno obravnavali kooperacijo in specializacijo v proizvodnji. Čeprav na temelju dosedanjih ukrepov ne bi mogli povsem oceniti rezultatov dosedanjega združevanja, lahko že zdaj rečemo, da so kolektivni podprli združitev, če so bili ekonomski računi poprej vestno iz-

delani. Na vprašanje, zakaj niso dosegli še lepših uspehov, bi odgovorili da se niti sindikalne organizacije niti strokovna združenja niso dovolj posvečala tem vprašanjem in podjetjem niso zagotovila zadostne pomoči. Prav to pa bo ena najpomembnejših nalog v prihodnjem obdobju.

Nove moderne trgovine

Glede razvoja in pospeševanja proizvodnje so na kongresu nakažovali možnosti za širše izkoriščanje domače surovinske osnove, zlasti domače volne, konoplje, bombaža, naravne svile, svinjskih kož itd. Vso pozornost so posvetili tudi prodaji proizvodov, zlasti tistih obutvenih industrije in konfekcije. Trgovina je nezadostno opremljena, nima dovolj prostorov, razen tega pa le nerada tvega prodajo novih proizvodov. Temu se pridružuje tudi odpor, ki ga kažejo nekatera podjetja proti združevanju sredstev za skupne prodajalne. Ta odpor izhaja iz teženj manjših podjetij, da bi tudi ona imela lastne prodajalne, to pa zahteva večji sortiment, ki ga spremlja podražitev proizvodov teh podjetij. Zato je kongres podprl stališča, naj bi hitreje gradili velike trgovske hiše in sploh sprejeli ukrepe za modernizacijo in boljšo opremo trgovine.

Kongres je ugotovil, da je produktivnost dela v minulem ob-

dobju na splošno narasla, hkrati pa je opozoril, da vse možnosti še niso izkoriščene. V skladu s nadaljnjim bojem za večjo produktivnost in za spodbudnejše nagrajevanje so delegati opozorili podjetja, naj opustijo stališče čakanja in določene zadržanosti, češ da bi prej videli, kakšne rezultate bodo dali razni novi ukrepi v drugih podjetjih, ker so vsi realni pogoji za to, da bi tekstilna, usnjarsko-predelovalna industrija in industrija gumij začele iskati lastne možnosti za uvedbo sistema nagrajevanja po enoti proizvoda.

Pri ocenjevanju dejavnosti glede nadaljnjega razvoja in krepitve delavskega samoupravljanja so poudarili, da je za tekstilno industrijo še posebej značilno, da so se v njej bolj kot v katerikoli drugi industrijski panogi uveljavile pri delavskem samoupravljanju ženske, ki so zavzele leta 1956, leta 42,5% skupnega števila članov delavskih svetov in 30,6% vseh članov upravnih odborov.

V zvezi z organizacijskimi vprašanji je kongres obravnaval tudi predlog razširitve imena tega sindikata z dodatkom »in gumjarskih« delavcev, kar je nujno, ker predstavljajo industrijsko sreme in v njej zaposleni delavci organizirani v tem sindikatu, posebno industrijsko panogo.

7 dni v sindikatih

Komisija za delovne in življenjske pogoje delavcev pri republiškem odboru sindikata kovinskih delavcev je imela 23. septembra sejo, na kateri so analizirali dosedanje delo in sprejeli ustrezne sklepe za nadaljnje delo. Razpravljali so tudi o nekaterih problemih stanovanjske izgradnje. Da bi republiški odbor ugotovil, kako se izvajajo sklepi preteklega plenuma glede higien-sko-tehnične zaščite, bodo člani plenuma obiskali nekatera večja podjetja in na osnovi ugotovitev izdelali referat za posvetovanje, ki bo oktobra v Mariboru. Tega posvetovanja se bodo udeležili varnostni tehniki, socialni delavci in obratni zdravniki. Republiški odbor pripravlja tudi analizo letošnjih letovanj delavcev v počitniških domovih in analizo na podlagi ankete, ki so jo izvedli v 30 večjih podjetjih glede potreb izgradnje stanovanj za delavce.

Predsedstvo republiškega odbora sindikata lesnih in gozdnih delavcev je dne 21. septembra razpravljalo o polletnih obračunih gospodarskih organizacij. O tem bodo razpravljali tudi na

konferencah z direktorji, predsedniki delavskih svetov in sindikati podružnic, ki jih bo republiški odbor organiziral za posamezna področja v začetku tega meseca. Predsedstvo je tudi sklenilo, naj gospodarska komisija pri republiškem odboru analizira sistem nagrajevanja v tistih kolektivih, ki so se pokazali za najboljše in jih posreduje ostalim podjetjem, da bi z najboljšimi merili dela izpolnili svoje steme nagrajevanja.

Predsedstvo republiškega odbora sindikata komunalnih in obrtnih delavcev je imelo 28. septembra sejo, na kateri so med drugim obravnavali tudi nekatere organizacijske probleme in razpravljali o formiranju organizacijsko kadrovske komisije.

V Novem mestu sta imela okrajni sindikalni svet in okrajni odbor SZDL 24. septembra plenar, katerega so se udeležili tudi tajniki občinskih sindikalnih svetov in predsedniki sindikalnih podružnic večjih gospodarskih organizacij. Razpravljali so o organizaciji stanovanjskih skupnosti, o delu Svobod in ostalih svetovnih društev. Sklenili so: politične in družbene organizacije naj začno formirati po vseh mestih in večjih naseljih stanovanjske skupnosti; da pa bi se postavilo delo Svobod in ostalih svetovnih društev, naj se na njihovi občnih zbiorih kandidira predvsem mlajši kader, ki bo z večjo prizadevnostjo izvajal program dela.

ZAKAJ MIMO NJIH!

Pismo Izvršnega komiteja CK ZKJ opozarja, da je treba iz našega družbenega življenja čimprej odstraniti nekatere negativne pojave, katerih posledica je včasih groba kršitev pravic delovnih ljudi. Vprašanje nesocialističnih pojavov je zaostreno zlasti v gospodarskih organizacijah. Ravnanje posameznikov, protekcionizem in dajanje prednosti zbijanju upravičeno nezadovoljstvo v kolektivih, kjer nastopajo takšni pojavi.

Pod vplivom splošne obsodbe takih pojavov se je razvila v delovnih kolektivih po posredovanju organizacij Zveze komunistov, sindikatov in organov družbenega upravljanja široka pobuda za odstranitev ne le pojavov, ki je nanje opozorilo pismo Izvršnega komiteja, temveč tudi vseh drugih v zvezi z določenimi gospodarskimi organizacijami in njihovo notranjo problematiko. Kolektivi so grajali vse tisto, kar je negativno in kar je posledica brezbržnega odnosa do delovnega človeka in njegovih pravic.

Taki pojavi pa še vedno so. Najdemo jih pri razpisovanju natečajev in sploh pri sprejemanju v delovno razmerje, in sicer v tem smislu, da imajo posamezniki prednost na račun drugih delavcev, ki bi jim šle večje pravice tako glede sposobnosti kakor strokovne izobrazbe. Na te pojave naletimo tudi pri odpovedovanju delovnega razmerja, ker so včasih pred odpovedjo zaščiteni ljubljenci tega ali onega voditelja v podjetju, čeprav so slabši delavci kot tisti, ki dobijo nepreklicno odpoved.

Pri določanju tarifnih postavk se nekateri vodilni ljudje v pod-

jetjih medsebojno podpirajo. V tarifnem pravilniku nekega podjetja v Lajkovcu je bila določba, po kateri bi bilo treba direktorju, vodji računovodstva in še nekaterim vodilnim delavcem zajamčiti prejemke v polnem znesku tarifne postavke ne glede na realizacijo čistega dohodka in na morebitno zniževanje tarifnih postavk drugim delavcem.

Razumljivo je, da takšna koncepcija o delitvi osebnih dohodkov ni mogla vzdržati kritike organov, ki potrjujejo tarifne pravilnike in ki so zbrisali določbo o »posebnih pravicah«.

Na nedavnem plenumu Okrajnega sindikalnega sveta v Valjevu so govorili o direktorju, ki je sprejel v delovno razmerje svojega dobrega prijatelja in sklenil z njim delovno pogodbo za dvajset let!

Statistike inšpekcij dela in evidence pri sindikalnih pravnih posvetovalnicah so zaznamovale v prvi polovici letošnjega leta precej nepravilnosti na področju delovnih razmerij. Kdor prouči nezakonite odpovedi, neupravičene preemistitve in druge nepravilnosti v notranjih odnosih gospodarskih organizacij, dobi vtis, da vse to ni izključna posledica birokratskih teženj in samovolje posameznikov. Ugodni pogoji za birokratizem in s tem tudi za kršenje pravic delavcev se razvijajo predvsem v tistih kolektivih, katerih mehanizem delavskega upravljanja odpove ob tem ali onem vprašanju.

Precejšnje število pritožb, naslovljenih na sindikat, vsiljuje zaključek, da upravni odbori in delavski sveti ne odločajo vedno dovolj pazljivo o posameznih primerih, ko se prizadevajo delavci obrne nanje kot na zadnjo instanco, na primer zaradi nepravilne odpovedi ali razporeditve pri delu, zaradi nepravilnega izplačila, zaradi napačno določene tarifne postavke, sploh za zaščito ene izmed svojih pravic. Dogaaja se, da delavci, ki pošiljajo pritožbe delavskim svetom, po tri ali štiri mesece ne dobijo odgovora (tako je bilo na primer v podjetju »Proleter«, Leskovac). Včasih se za takimi pritožbami izgubi sleherna sled, zato jih morajo delavci po večmesnem čakanju ponovno pisati.

Dogaaja se, da pritožbe delavcev proti nezakonitim ali protitistim odpovedim, ki so bile dane brez znanja komisije za sklepanje in prekinitve delovnih razmerij, sploh ne pridejo pred organe delavskega samoupravljanja, temveč jih rešujejo v škodo delavcev tisti nameščenci, ki so izdali prvo odločbo. Tako je na primer uprava gradbenega podjetja »Ratko Mitrović« iz Čačka dala odpoved noseči ženi, ki je v tem podjetju zaposlena že nad deset let. Prizadeta se je pritožila hkrati pri delavskem svetu in pri delovni inšpekciji. Na intervencijo delovne inšpekcije so v podjetju odgovorili, da je delavski svet zavrnil njeno pritožbo. Ko so kasneje vse sku-

paj preverili, so ugotovili, da delavski svet sploh ni razpravljal o pritožbi te tovarišice, temveč da je tajnik na upravi kasneje dodal k zapisniku z zadnje seje delavskega sveta podatke, češ da so o njeni pritožbi razpravljali in jo zavrnili.

Odgovori na pritožbe in vloge delavcev so pogosto skopi, brez obrazložitve, tako da dobi delavec vtis, kakor da njegovega primera sploh niso natančneje proučili. Jasno je, da tak odnos vrhovnega organa delavskega samoupravljanja do pritožb in vlog ne utrjuje v prizadevanjih volje do kritike nepravilnosti, še manj pa pospešuje boj proti njim.

Pomanjkljivosti komisij, ki odločajo o sklepanju in ukinitvi delovnih razmerij, prav tako pripisujejo k nastanku nepravilnosti. Kakšna je lahko včasih odpoved, naj ponazori naslednji primer iz Beograda: upravnik obrata »Kijevo« gradbenega podjetja »Komgrap« je izdal odločbo o odpovedi delovnega razmerja neki delavki (Djurdjici Radičevići) in jo dobesedno takole razložil: »Imenovani se odpoveduje službi zaradi presežaka delovne sile v obratu. Od tod tudi ta odpoved, ker je komisija za delovna razmerja sprejela 1. X. 1958 sklep o ukinitvi treh delovnih mest, zato je bila sprejeta gornja odločitev.«

Formulacija te obrazložitve že sama po sebi zgovorno priča o prizadevanju, da bi za vsako

ceno zadostili goli formalnosti. Vendar niti tej formalnosti ni zadosteno. V obrazložitvi je rečeno, da je »komisija sprejela sklep o ukinitvi treh delovnih mest« (čeprav ni pristojna za to), nikjer pa ni niti besede o tem, da je sklenila odpovedati delovno razmerje prav Djurdjici Radičevići. Tako je očitno odločil upravnik sam.

Premalo skrben odnos nekaterih sindikalnih organizacij, zlasti sindikalnih podružnic je prav tako eden izmed osnovnih vzrokov za nezakonite pojave na tem področju. Le redkokdaj se zgodi, kot na primer v subotički tovarni koles, da sindikalna podružnica po svojem stalnem predstavniku budno spremlja delo komisije za sklepanje in prekinitve delovnega razmerja in takoj reagira na vsako nepravilnost.

V nekaj kolektivih so ugotovili, da člani izvršnega odbora podružnice ter celo predsednik in sekretar nimajo niti pojma o določenih nepravilnostih v svojem kolektivu, o katerem že na široko razpravljajo organi izven podjetja. Delavcu pogosto ne morejo pomagati, ker ne poznajo niti zakonskih predpisov niti svojih zakonskih pooblastil. Zato grede člani sindikatov mimo podružnice, kadar potrebujejo pomoč. Raje se obračajo neposredno na okrajne in občinske sindikalne svete ter na njihove pravne posvetovalnice, na delovne inšpekcije ter na sodišča, ker jim tam zagotovijo zaščito pravic.

V pomanjkljivostih notranjih predpisov v gospodarskih organizacijah in v zanemarjanju teh predpisov je prav tako iskati vzroke pogostih prekrškov pravicam s področja delovnega razmerja in proti nepopolni zaščiti ljudi in njem.

Pri tem nastopata dva bistvena problema. Eden je v tem, ker ponekod nimajo pravilnikov delovnih razmerij ali pa so takšni, da kolektivu ne morejo posebno koristiti. Zato ostajajo problemi neurejeni, hkrati pa niso določene najvažnejše pravice delavcev, tiste pravice, na katerih bi morala temeljiti notranja skladnost odnosov v kolektivu. Tako nastajajo možnosti za samovoljne ukrepe, za protekcijo za dajanje posebnih prednosti in drugi negativni pojavi.

Druga stran problema je v tem, ker člani kolektiva niso seznanjeni pri sprejemanju pravilnika o delovnem razmerju tako kot bi bilo treba, ker bi potem smatrali ta pravilnik za svojega. Odgovorni organi niso delavcem dovolj zainteresirani za pravico o problemih, ki bi jih moral urediti pravilnik, čeprav so to njihovi življenjski problemi. Delavci niso domneli, da jim je ta sistem zagotovil možnost, da morejo in tudi morajo sami odločati o vseh tistih vprašanjih, zaradi katerih pogosto izgubljajo čas, ko iščejo rešitev izven podjetja. Zaradi tega in ne le zaradi slabe kvalitete je pravilnik za določeno število delavcev mrtva črka na papirju. Ti delavci ne vidijo v njem nobene rešitve, temveč po stari navadi iščejo pravico pri sindikalnih forirumih izven podjetja. Pri delovni inšpekciji in pri drugih državnih organih, Borislav Jović

Izkušnje v nagrajevanju v Tovarni emajlirane posode v Celju

Nagrajevanje spodbuja vse

Letos se v Tovarni emajlirane posode v Celju izvedli analitično oceno delovnih mest. Pri izračunu vrednosti točke — vrednost točke so določili s 54,67 dinarja — so upoštevali občuten porast minimalnega osebnega dohodka in tako imenovani draginski dodatek. Ti izračuni so jim pokazali, da bi letos potrebovali za osebne dohodke okoli 34 % več sredstev kot v minulem letu. Računali so, če povečajo plan proizvodnje za 1 %, s tem še ne bi pridobili dovolj denarja za osebne dohodke v tolikšnem znesku, kot so jih izplačali lani oziroma ne bi bila delitev čistega dohodka na osebne dohodke in sklade v letošnjem letu v enakem razmerju kot v preteklem. Zato so sklenili spremeniti razmerje med skladom osebnih dohodkov in ostalimi skladi. Lani so porabili za osebne dohodke 70 % sredstev in 30 % za sklade podjetja. Letos pa so dovoljo vseh teh stvari sklenili izločiti iz čistega dohodka za osebne dohodke 72 % sredstev. S to spremembo se ni strinjal zbor proizvajalcev. V podjetju pa so se zavezali, da bodo plan dosegli ne s 101 % v primerjavi z letom 1958, temveč da ga bodo dosegli s 105 %.

Plan proizvodnje uresničujejo! Plan proizvodnje so namreč v prvem polletju dosegli ne le s 105 % kot so sprva računali, temveč so ga izpolnili s 109,7 %. V primerjavi z letom 1958 je bil celotni dohodek za 16 % večji, število zaposlenih je poraslo samo za 3 % in ta razmerja nam povedo, da je porasla produktivnost za 13 %. Kaj je vplivalo na tolikšen porast produktivnosti, proizvodnje in s tem tudi na rast celotnega dohodka?

Analitična ocena delovnih mest jih je opozorila na določene spremembe v reorganizaciji procesa dela, procesa proizvodnje in vrednotenja delovnih mest. Pred analitično oceno so imeli vpisanih okoli 600 delovnih mest, po oceni pa so ugotovili, da so posamezna delovna mesta povsem enaka, zato so ta znova kategorizirali in dobili vsega skupaj 285 delovnih mest. Na osnovi teh in drugih ugotovitev, to je, ugotovitev, kako mora v bodoče nastati produktivnost in proizvodnja, da bo dosežen potreben celotni in čist dohodek, so tudi zasnovali način osebnega nagrajevanja delavcev.

Izhodišna tarifa za celoten sistem osebnega nagrajevanja delavcev so tarifne postavke. Te so določene v gotovih zneskih, v tarifnem pravilniku pa so določili možnost, da jih je moč znižati do 20 % v primerih, ko delavec na delovnem mestu ne izpolnjuje določenih zahtev. Tarifa znižajo na primer vsem delavcem, ki so na delovnem mestu na poskušnji; znižajo jo novim delavcem za dobo treh mesecev, dalje jo znižajo tudi delavcem, ki ne izpolnjujejo strokovnih za-

htevkov delovnega mesta. Dejanske tarife postavke se gibljejo v povprečju na 96 do 97 % tarifnih postavk, ki so bile določene po analitični oceni.

LETOS 74 % UR DELA OPRAVLJENIH PO UČINKU

Osnovni sistem ekonomske spodbude delavcev je delo po normi in akordu. Pretežno količino del imajo normirano in precej del je preračunano v akorde. To trditve ponazorimo samo s temi podatki. Od vseh dejansko opravljenih ur so jih v prvih mesecih letos opravili 74 % po učinku. Lani so dosegli povprečno raven 69 %.

Pri akordih upoštevajo tale merila: upoštevajo tipo artikla, izdelavno fazo, normiran izdelavni čas, kategorijo dela in obračunano ceno dela.

Zato, da bi bil proizvodni proces dela nemoten, so uvedli še tako imenovane posredne norme. Pomožni delavci, ki strežejo delavcem pri normiranih delih, so namreč udeleženi pri njihovem doseženem učinku. Delavec, ki na primer prinaša material nanosilu emajla, dobi 70 do 100 % tega, za kolikor v povprečju presega delovni učinek tisti nanosilec, ki mu delavec prinaša material. Predelavci dobe določen odstotek od tega, za kolikor proizvodni delavci presežejo svoje norme. Zato, da bi pospešili delo v normi, pa sta za njihovo udeležbo odločilna dva kazalnika: prvi je, za koliko odstotkov presega delavci v povprečju norme, drugi pa, kolikor ur so delavci opravili po učinku. Predelavec dobi delež od preseganja

norm le v primeru, če so delavci opravili vsaj 30 % ur po učinku. Od te začetne meje, da tako rečemo, navzgor dobe delavci po določenih lestvici določen delež od tega, za koliko povprečno presega gajo norme delavci v njihovi skupini.

PREMIJE TEMELJE NA EKONOMSKI OSNOVI

Kot posebno obliko spodbude dodeljujejo v Tovarni emajlirane posode v Celju tudi premije in nagrade. Premijski sistem pa je zgrajen tako, da so premirani predvsem vodilni kadri vseh služb. Osnova za premije je razlika med normiranimi, oziroma planiranimi kazalci proizvodnje, realizacije, stroškov itd. in dejansko opravljeno oziroma doseženo realizacijo.

Uvodoma smo dejali, da so v tem podjetju sprva računali le na 5 % presseg plana (v primerjavi z minulim polletjem), plan pa so v resnici presegli z 9,7 %. K temu je nedvomno prispeval odločilen delež način nagrajevanja. Če pretehtamo vse doslej povedano, vzbujajo pozornost zlasti tri stvari:

Način nagrajevanja so uveljavili tako, da obstoječe tarife za nagrajevanje pogojno vežejo na to, da dosegajo plan s 105 %. Ta odvisnost obstoječih tarif od splošnega preseganja plana vpliva na povečana delovna prizadevanja kolektiva. Tako je bilo mogoče plan preseči še nad predvidevanji. Zanimivo je, da ta odstotek preseganja tudi sedaj ne upada. Iz tega je mogoče sklepati, da je neposredna odvisnost osebnih zaslužkov od dohodka podjetja zelo spodbudno sredstvo, tako za nadaljnjo rast proizvodnje, storilnosti, čistega dohodka, celotnega dohodka kot tudi osebnih dohodkov.

Ni manj niso zanimiva tudi posebna merila delitve (posredne norme in udeležba pri normah) za režijske delavce, ki le-te spodbujajo, da tehnološke procese nemoteno poteka. Pri tem je važno upoštevati zlasti to, da režijskim delavcem ne priznavajo avtomatično deleža pri preseganju norm, temveč je ta odvisen od normativov, ki jih morajo le-ti izpolnjevati. To pomeni z drugimi besedami, da morajo recimo predelavci stremeti, da se opravi čimveč del po učinku in organizirati proces dela tudi tako, da je mogoče nemoteno delati v normi in akordu.

OSEBNA OCENA ŽE VPLIVA NA PRAVILNO RAZMEŠČANJE ZAPOSLENIH

Prezreti pa seveda tudi ne velja način osebnega ocenjevanja delavcev. Ponekod je osebna ocena povsem subjektivna stvar in ima kaj malo ali pravzaprav nič

skupnega z ekonomskimi merili. V tem podjetju pa z osebno oceno ugotavljajo, če delavec izpolnjuje strokovne zahteve delovnega mesta ali ne in to na temelju določenih kazalnikov, kot je strokovna izurjenost, delovna doba itd. Prav na ta način pa postane osebna ocena instrument, s katerim ugotavljajo, v kakšni meri delavec ustreza strokovnim zahtevam določenega delovnega mesta.

Ta način osebnega ocenjevanja delavcev torej vpliva na to, da razmeščajo na delovna mesta ljudi z določenimi strokovnimi sposobnostmi. Pričakujemo pa lahko, da bodo v tem podjetju postopoma prešli na širše strokovno testiranje delavcev — to je, da bodo znanstveno ugotavljali njihove delovne sposobnosti, zmoglosti za ta ali oni posel, posebno prirejenost za določena dela itd. — to je, da bodo s tem zamenjali formalne pokazatelje. Potlej instrument osebnega ocenjevanja delavcev ohranjajo v politiki nagrajevanja subjektivne elemente.

V Tovarni emajlirane posode v Celju so dosegli več, kot so pričakovali. Za 9,7 % izdelkov so naredili v letošnjem prvem polletju več kot lani v istem času

Uresničena pričakovanja

Med gospodarske organizacije, ki so letos dobro gospodarile, brez dvomov lahko uvrstimo tudi Tovarno kemičnih izdelkov v Hrastniku.

Kolektiv je predvidel letos povečanje celotnega dohodka za 7 %. Zaradi izboljšanja notranje ekonomike in znižanja poslovnih stroškov pa je pričakoval povečanje dohodka podjetja za 21 %, čistega dohodka za 13 %, osebnih dohodkov za 12 %, skladov pa za 26 %. Razmerje med osebnimi dohodki in skladi so nameravali popraviti v korist skladov za dobrih 11 %. Višina vloženih sredstev naj bi bila za 10 % nižja od lanskega leta. Le delovno silo so menili povečati za 8 %.

Ti podatki kažejo, da so organi delavskega samoupravljanja ob sodelovanju političnih organizacij pravilno razumeli pojem dobrega gospodarjenja in da so na upravljanje s sredstvi podjetja gledali kot zreli gospodarji.

Polletni obračun gospodarjenja kaže, da so bila predvidevanja realna.

Podjetje je doseglo v prvem polletju letos za dobrih 20 % višji celotni dohodek kot v istem razdobju lani. Dohodek podjetja je porasel za 63 %, prav za toliko pa se je kolektivni povečal tudi čist dohodek, osebni dohodki in skladi. To pa pomeni, da ni prišlo do nikakršnega nesorazmerja v škodo skladov ali do neupravičenega povečanja sredstev, namenjenih za osebne dohodke. Nesporo so to ogromni uspehi nasproti lanskemu letu, zlasti če upoštevamo zaostalost in izrabljenost proizvodnih naprav v tem podjetju.

Tudi v pogledu celotne realizacije predvidevanj za letošnje leto ta kolektiv ni razočaral, čeprav je bil — kot rečeno — plan precej večji kot lanski. V prvem polletju je dosegel kolektiv dobrih 54 % vsega predvidenega celotnega dohodka, dobrih 65 % dohodka podjetja in kar 72 % predvidenega čistega dohodka.

Ob tej priložnosti ne gre zanemariti dejstva, da kolektiv ni porušil razmerja med osebnimi dohodki in skladi, kot ga je predvidel v pripravljem postopku tarifnega pravilnika, ter je na ta način v prvem polletju letošnjega leta formiral že 91 % lanskega celotnega zneska skladov. Vložena sredstva je povečal samo za 2 %, medtem ko je pri delovni sili še vedno za 5 % pod predvidevanji.

Prav zaradi tega je dosegel na enega zaposlenega dobrih 57 % planiranega celotnega dohodka, skoraj 69 odstotkov dohodka podjetja ter 75 % planiranega čistega dohodka osebnih dohodkov in skladov.

REMONT — KADRI — NAGRAJEVANJE

Pri sestavi novega tarifnega pravilnika so se organi delavskega upravljanja in politične organizacije resno poglobile v sedanjo situacijo podjetja.

Tovarna kemičnih izdelkov v Hrastniku je stara 100 let. Proizvodne naprave so ob koncu lanskega leta predstavljale le še 17 % začetne vrednosti in so za-

htevale neprestano velike re-monte, ki so še bolj zmanjševali že tako nizek ekonomski efekt. Razen tega pa je bila tovarna brez kemičnih inženirjev, kar je znatno vplivalo na slabo organizacijo dela in poslovanja nasploh.

Navedeni momenti so v glavnem povzročili, da je rentabilnost podjetja lani padla na skrajno spodnjo mejo in praktično skoraj ogrožala nadaljnji obstoj podjetja.

Organi upravljanja so skupno s političnimi organizacijami in vodilnim aparatom začeli resno razpravljati, kako sanirati to staro tovarno.

Po vsestranskem razglabljanju so ponovno prihajali do edinega možnega izhoda — rekonstrukcije tovarne. Toda ker je to dolgo, so sklenili, da bodo izboljšali obstoječe stanje tako, da bodo uredili sistem nagrajevanja. Postopoma bodo uvedli na čimveč delovnih mestih nagrajevanje po učinku. Razen tega bodo še poskrbeli za tehnični, visokostrokovni kader in izboljšali organizacijo dela, kolikor se le da.

Osnovne vprašanje v podjetju je bilo, kako urediti sistem nagrajevanja, ki bo v praksi izvedljiv in ki bo zadostno spodbujal posameznega člana kolektiva za povečanje storilnosti. To vprašanje je bilo toliko težje, ker je podjetje ustvarjalo izredno nizek dohodek ter je imelo zaradi tega tudi najnižje tarifne postavke v bazični kemični industriji. Temu primerni so bili seveda tudi zaslužki.

Kolektiv je uvidel, da ni drugega izhoda, kakor z največjim naporom povečati dohodek, in sicer s povečanjem proizvodnje, predvsem pa z zniževanjem poslovnih stroškov. Težnja po povečanju storilnosti se kaže tudi v novem tarifnem pravilniku.

SKORAJ VSE NAGRAJUJEJO

Že lani oktobra je podjetje uvedlo v enem svojih obratov poskusno nagrajevanje po enoti proizvoda. Ker so izkušnje dale dobre rezultate, se je podjetje odločilo za to obliko nagrajevanja. V novem tarifnem pravilniku so predvideli za skoraj vsa delovna mesta nagrajevanje po učinku. Za interno delitev oseb-

nih dohodkov so uporabili akordni, premijski sistem in nagrade.

Cenik akordnih del temelji na vrednostnih kazalcih enote proizvoda (tona, kg, m³, sod) po posameznih fazah oziroma vrstah proizvodnje. V premijski sistem pa je podjetje vključilo neposredne in posredne premije ter posebne nagrade.

Neposredne premije prejema-jo delavci v proizvodnih obratih žveplene kisline, solne kisline, železo-oksidnih barv, črnega železa-oksid, fosfatov in v apne-nici. Premija je doplačilo za enoto proizvoda, kadar obrat doseže večjo proizvodnjo, kot je planirana dnevna proizvodnja, ki temelji na doseženi proizvodnji lanskega leta.

Delovni sistem je v osnovni proizvodnji skupinski in praktično ni mogoče meriti posameznikovega učinka, zato bodo dajali doplačila na posamezna delovna mesta v obratu po naprej določenem točkovnem sistemu, po vrednosti posameznega delovnega mesta. Če obrat prekorači predpisane tehnološke normative, ki so prav tako pogoj za premije, povprečnega mesečnega odstotka prekoračenega normativa.

S posebnimi določili je podjetje uredilo tudi izpade proizvodnje, ki delavca v celoti ščitijo, če niso nastali po njegovi krivdi, odnosno mu znižujejo zaslužek sorazmerno z nedoseženo količino proizvodnje, če so nastali po njegovi krivdi.

Vsa vodilna delovna mesta ter ostali odgovornejši uslužbenci, zlasti s področja tehnične in komercialne službe, pa imajo določene posredne premije, ki so vezane na enoto proizvoda, znižanje planske lastne cene, povečanje proizvodnosti dela in stopnjo kvalitete proizvodnje. Tudi te premije delujejo obojestransko in lahko v primeru neuspeha znatno znižajo zaslužek prizadetemu.

Podjetje je uvedlo še posebne enkratne nagrade, katere lahko prejme vsak zaposleni, če poda realen predlog za kakršnokoli izboljšanje organizacije dela in koristno spremembo tehnološkega postopka, če prihrani material ali pa skrajša trajanje remontov.

Podjetje je na ta način s primernim sistemom nagrajevanja skušalo spodbuditi in sprostiti vse subjektivne sile v podjetju, da bi že danes popravilo svoj ekonomski položaj, istočasno pa pristopilo k takojšnji rekonstrukciji podjetja.

Uspehi niso izostali. Delavci v kemični tovarni v Hrastniku so pokazali že v prvem polletju letošnjega leta lepe uspehe, ki so nedvomno plod njihovih prizadevanj in ki jim bodo zagotovili tudi prihodnje zaslužke.

Sklepi, za katere so se odločili v začetku letošnjega leta, se jim ugodno obrestujejo.

France Mrevlje

Štiri osnove - presežen plan

(Nadaljevanje s 1. strani)

ali nedoseženi odstotek pri izpolnjevanju plana se v enakem odstotku zvišajo ali znižajo celotna sredstva, ki so določena za izpolnitev iz tega naslova. Tedaj ko so določali, koliko sredstev bodo izplačevali na račun te ali ene oblike, so določili, da bodo iz skupnih sredstev za osebne dohodke izplačali 8,1 % denarja na račun enote proizvoda. Za tako izračunan odstotek povisajo mesečne prejemke vseh zaposlenih. Predstavniki podjetja zatrdajo, da tak način delitve določenega dela sredstev za osebne dohodke močno spodbuja vsa ruda, ki pridobi čimveč živega srebra, spodbuja pa tudi toplotice, da še bolj vestno opravljajo svoje delo in tako izkoriščajo vsako najmanjšo tehnično možnost za topljenje rude in pridobivanje živega srebra.

TRI GLAVNE OSNOVE PREMIJSKEGA SISTEMA

V idrijskem rudniku so uvedli letos tudi premijski sistem. Ta upošteva tri glavne razloke osnove, ki so še nadalje razdeljene glede na delokrog posameznih premijskih upravičencev. Premijskih upravičencev je okoli 50. Med te so vsi do direktorja, strelci, šoferji, vodne komercialne (upravna služba ne prejema premij). Premije so pozitivne in negativne. Tri glavne osnove, ki jih morajo izpolnjevati, pa so: doseganje plana po vrednosti in količini, ekonomičnost poslovanja in dosežena

storilnost. Za vsak odstotek iznad planirane količine srebra v rudi dobi na primer upravnik jame 2 % sredstev nad tarifno postavko (nadzornik jame ne dobi premij za to). Nadzornik jame pa dobi 2 % na tarifno postavko za vsak odstotek znižanja planiranih stroškov za odkop ene tone rude. Upravnik jame sodeluje pri tem učinku s pol odstotka manj.

Reči je treba, da so v idrijskem rudniku zelo skrbno sestavili akordni sistem ter sploh vsa merila za nagrajevanje po učinku.

Ker je ruda bolj »siromašna«, je zanje osrednje vprašanje, kako pridobiti čimveč živega srebra. Zavoljo tega posvečajo izplenu srebra iz rude posebno pozornost in temu so prilagodili tudi sistem nagrajevanja. Tako imenovano nagrajevanje po enoti proizvoda vpliva v tej smeri in k temu je tudi osredotočen premijski sistem. Lahko pa rečemo, da je način nagrajevanja v tem podjetju pripomogel, da so dosegli tako pomembne delovne uspehe v prvem polletju. Polletni plan so namreč izpolnili s 64,5 %.

V idrijskem rudniku je 90 % norm tehnično določenih. Normirana so celo tista dela, kjer učinka ni mogoče neposredno določiti, zato imenujejo takšno normiranje neposredno. (Motiv iz idrijskega rudnika.)

V Radovljici tri skupnosti

Pred dnevi je bila v Radovljici seja predsedstva občinskega odbora SZDL. Razpravljali so o pripravah na volitve v odbore SZDL, o jesenski setvi, o svetih stanovanjskih skupnostih, poravnanih svetih itd. Sklenili so, naj bi bile volitve za krajevne odbore SZDL v novembru. Glede na to bodo v oktobru sklicali razširjene seje krajevnih odborov SZDL, na katerih bi pripravili vse potrebno za zboro volitev in se zmenili o tem, kako bi se najbolje pripravili na uspešno izvedbo volitev. V razpravi o ustanovitvi stanovanjskih skupnosti v občini Radovljica je večina menila, naj se ustanovijo tri stanovanjske skupnosti (v Kropi, Radovljici in Lescah). Ko so govorili o delu, zlasti političnem — kmetijskih zadrugah, so poudarili delo KZ Podnart in Radovljica, za KZ Lancevo in Begunje pa so ugotovili, da nista posebno uspešni. Za poživitev dela v zadrugah predlaga predsedstvo krajevnim odborom SZDL, naj organizirajo petčlanske politične štabe, ki bi pomagali pri političnem delu v kmetijskih zadrugah.

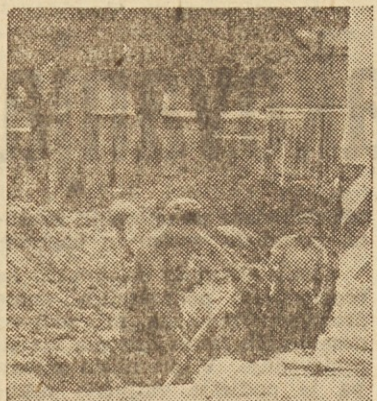
C. R.

Na gorenjskih cestah ne bo prahu

Razen rednih del, ki jih opravlja Uprava za ceste OLO Kranj, je letos skupno z republiško upravo asfaltirala in uredila več republiknih in okrajnih cest na Gorenjskem.

Da bi bilo cestišče kar najboljše, so nekatere ceste prevlekli z dvojno plastjo asfalta.

Največ dela so imeli na cesti iz Kranja skozi Skofjo Loko do Gorenje vasi, kjer so asfaltirali in protiprašno obdelali 23 km cestišča. Modernizirali in asfaltirali so tudi cesti do Kranja do Senčurja ter od Bleda do Bohinja na posameznih odsekih v skupni dolžini 10 km. Asfaltirali so tudi cesto proti Vrščici (od Kranjske gore do »Erike«) in cesto do Pod-

korena. Za ureditev republiknih cest je okraj potrošil skupaj okoli 80 milijonov dinarjev, nekaj pa je prispevala tudi Republiška uprava za ceste.

Izmed okrajnih cest so asfaltirali in utrdili s protiprašno prevleko cesto iz Podnarta do Lipnice (5200 m), z Visokega do Cerklja (5600 m), skozi vas Križe (600 m) in skozi vas Žirovnica (1650 m). Zdej urejajo še cestišče skozi vas Begunje.

Za modernizacijo cest so porabili okoli 24 milijonov dinarjev.

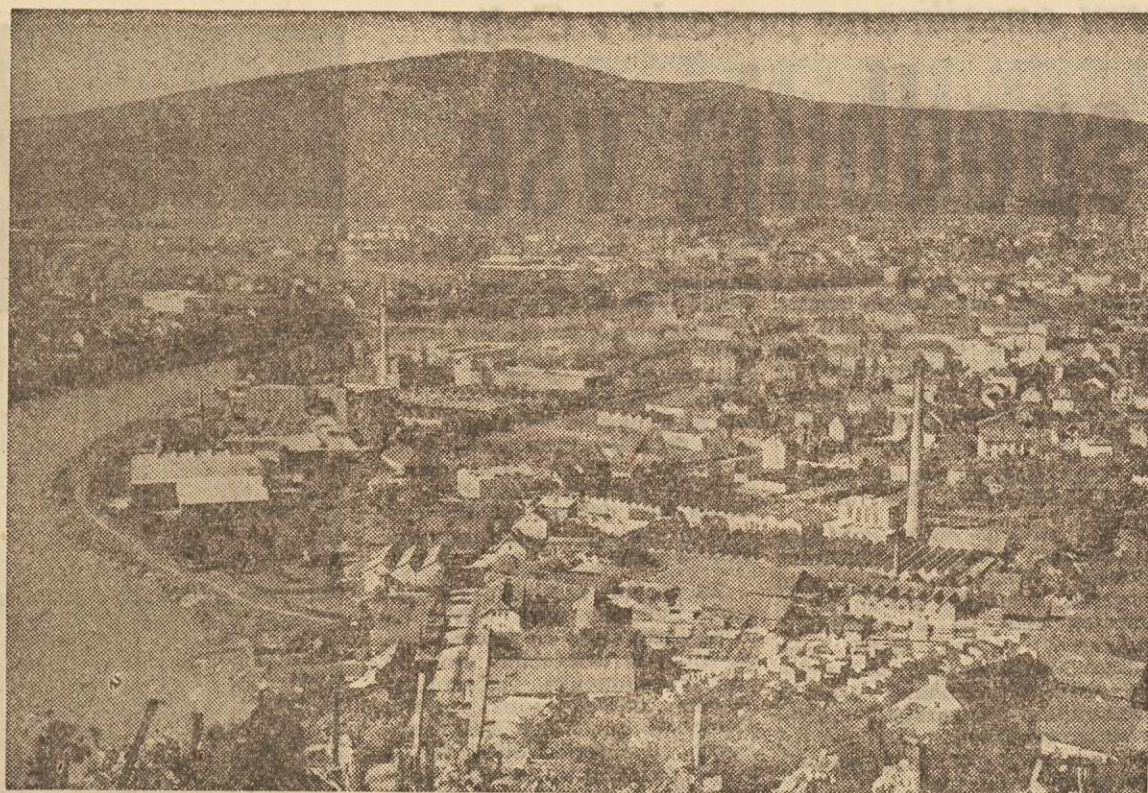
Tudi mladi tekmujejo

Občinski komitej LMS Soštanj je v počastitev 40-letnice ZKJ in SKOJ organiziral tekmovanje mladinskih aktivov. Tekmovali bodo v odbojki, streljanju z zračno puško in šahu. Trije najboljši aktivisti bodo nagrajeni z denarnimi nagradami, prvoplasirani pa prejme »Kajuhov pokal«. Tekmovanje bo 11. oktobra v Soštanju.

ZA VSAKO PRILIKO...

ILANIKA
INDUSTRIJA OBUVE • KRANJ

PRVI USPEHI Poslovnega združenja industrije brusov

V Mariboru pravzaprav zelo počasi prodirajo nove oblike sodelovanja gospodarskih organizacij. Doslej je ustanovljeno le poslovno združenje »Maris« ter poslovno združenje proizvajalcev brusov in surovin za abrazivno industrijo »Brus«. Poslovno združenje lesne industrije v Mariboru — »Pohorje« — pa je pravkar vložilo prošnjo na oblastvene organe za privolitve v poslovanje.

V združenju »Brus« so vključeni razen ustanoviteljev — Tovarne umetnih brusov ter Tovarne dušika v Rušah še podjetje »Komet« iz Zreča. Pritegniti nameravajo še industrijo brusnih sredstev iz Zagreba.

Posebno tesno sodelujeta Tovarna umetnih brusov v Mariboru in »Komet«. »Komet« proizvaja umetne bruse za kovaško industrijo, ki uspešno nadomeščajo naravne bruse. Izdelujejo jih z magnezitno vezjo. Mariborska tovarna brusov daje kolektivno v Zreča brezplačno tehnično in strokovno pomoč.

Brusi, ki jih izdeluje »Komet« — težki so več kakor dve in pol tone, v premeru pa merijo dva metra — se uporabljajo tudi v industriji orodja in so popolnoma nov proizvod naše industrije. Doslej smo dajali precejšnja sredstva za uvoz teh brusov. Z novimi domačimi brusi delajo sicer sedaj še poskusno v Tovarni kovanega orodja v Zreča. Pravijo, da se kar dobro obnesejo. Znano je, da prah, ki nastaja pri brušenju z naravnimi brusi, povzroča silikozo. Zato težijo vsa podjetja, ki še uporabljajo naravne bruse, da le-te odstranijo in nadomestijo z novimi domačimi umetnimi brusi.

Poslovno združenje je še v razvoju, toda doseženi uspehi že kažejo, da bo izredno koristil naši abrazivni industriji. Pričakujejo, da bo »Brus« v kratkem regi-

striran tudi kot uvozno-izvozno podjetje. Ze doslej je precej skrbel za zunanje tržišče za izdelke članov združenja.

Precej uspehov je doseglo združenje tudi glede usvajanja novih proizvodov te gospodarske panoge.

V nekaterih kolektivnih združenjih se slišijo pripombe, da ima poslovno združenje preobsežen aparat in da so stroški združenja preveliki. Uspehi združenja pa kažejo, da ne sme biti nikomur žal za sredstva, ki se potrošijo za delovanje združenja, saj se le-ta že sedaj bogato obrestujejo.

Pomemben član poslovnega združenja pa je tudi Tovarna du-

ška v Rušah, ki daje članom osnovne surovine: normalni korund, plemeniti korund in silicijev karbid.

Ko bo končana rekonstrukcija mariborske tovarne brusov, se bo njena proizvodnja povečala za 500 ton. Prav zdaj gradijo poslopje za novo tunelsko peč in kaže, da bo celotna obnova končana že prihodnje leto. Kolektiv se je odrek 160 milijonov dinarjev dobička. Te milijone so vložili v obnovo svojega podjetja. Računi kažejo, da se bodo sredstva vrnila v slabih dveh letih.

Cerprav je podjetje v rekonstrukciji, so polletni plan presegli za več kakor 20%.

Nove kolektivne pogodbe v obrti naj upoštevajo nagrajevanje po delovnem učinku

Vprašanje pravic in dolžnosti iz delovnega razmerja delavcev, zaposlenih v zasebnem sektorju obrti, se ureja v skladu s predpisi s kolektivnimi pogodbami, katere smo sklepali zadnjic leta 1957. Osnova so bili takratni predpisi, ki so urejevali ustanavljanje in prenehanje delovnih razmerij ter vsebino in način sklepanja pogodb. Vsi ti predpisi so bili razveljavljeni z zakonom o delovnih razmerjih, ki povsem drugače ureja dolžnosti in pravice delavcev v delovnem razmerju. S tem so seveda tudi sklenjene kolektivne pogodbe postale v izpremenjenih določilih neveljavne.

Poleg tega pa je v tem času prišlo v gospodarstvu do sprememb v nagrajevanju delavcev, zaposlenih v gospodarskih organizacijah, ki so družbena last. Ker to vprašanje v zasebnem sektorju obrti urejajo kolektivne pogodbe, je razumljivo, da so delavci, zaposleni v zasebni obrti, pričeli vse pogostejše spraševati, kako je s sklepanjem novih delovnih pogodb.

Sindikalni organi in zbornice so o tem vsekoli vodile račun. V ta namen je bil že lansko leto sestavljen in pripravljen osnutek novih kolektivnih pogodb, v katerih so vnesene vse novosti iz zakona o delovnih razmerjih. Odprto je ostalo le še vprašanje novih pogodb osebni dohodkov.

Zato ker smo pričakovali v vsem gospodarstvu kakovostno spremembo nagrajevanja zaposlenih v splošno družbenem sektorju, nismo začeli določati novih pogodb osebni dohodkov v zasebni obrti. Sem namreč ni mogoče v celoti prenašati vsebinske spremembe v nagrajevanju, ki jo je doživel socialistični sektor obrti predvsem v pogledu likvidacije medznega odnosa delavcev.

S tem pa, da so vse omenjene spremembe v splošno družbenem sektorju uveljavljene vsaj deloma v praksi, so podani objektivni pogoji za reševanje vprašanja novih kolektivnih pogodb.

Nedvomno je to važna naloga sindikalnih organov, ne le zato, ker so na osnovi določil zakona o delovnih razmerjih enakopravni partnerji ostalim organom, katerim je poverjeno sklepanje kolektivnih pogodb, ampak predvsem zato, ker je njihova osnovna naloga, da upoštevajo posebnosti v zasebnem sektorju obrti, skrbje za dosledno izvajanje splošno družbenih principov glede nagrajevanja. S tem bodo ogromno pripomogli k pravilnejšemu razvoju obrti, predvsem v korist potrošnika.

Zato ne bo odveč, če si v grobih obrisih ogledamo ustrezna

osnovna določila zakona o delovnih razmerjih in stališča ljubljanskega okrajnega sindikalnega sveta in obrtne zbornice, ki jih bosta uveljavljala v tej akciji:

KAJ JE KOLEKTIVNA POGODBA?

Zakon o delovnih razmerjih določa, da se urejajo delovna razmerja med delavci in zasebnimi delodajalci s kolektivno pogodbo, ki pa mora biti v skladu z ustreznimi splošnimi določili zakona samega. Tu so misljene zlasti določila zakona v zvezi s sklenitvijo delovnega razmerja, delovnim časom, nadomestili, odmori, počitki, dopusti, varstvom pri delu s posebnim poudarkom na varstvu žene, mladine in invalidov, osnovni in načini prenehanja delovnega razmerja ter morebitnimi spremembami in dopolnitvami pogodb same. Zlasti važno je določilo, ki pravi, da je kolektivna pogodba pismen sporazum, sklenjen med ustreznimi sindikalnim organom in zbornico. Zato prične veljati šele takrat, ko jo podpiseta oba in ko jo potrdi in vpiše v seznam upravnih organov občinskega ljudskega odbora, pristojen za delo in delovna razmerja.

Oba organa morata skrbeti, da v kolektivnih pogodbah ne bo takih določil, ne katerih bi imeli delavci manjše pravice ali manj ugodne delovne pogoje kot so zagotovljeni z zakonom. V takem primeru se takšna določila ne upoštevajo, namesto njih pa se avtomatično uporabljajo ustrezna določila zakona samega.

Zakon nadalje določa obveznost kolektivne pogodbe za vse delavce, ki so zaposleni pri zasebnem delodajalcu. V mejah kolektivne pogodbe skleneta delavec in zasebni delodajalec delovno pogodbo, s katero zopet ne morejo biti dogovorjeni manj ugodni delovni pogoji ter manjše pravice in dolžnosti iz delovnega razmerja, kot jih določa kolektivna pogodba. Če so v pogodbi taka določila, se uporabljajo določbe kolektivne pogodbe.

Kolektivno pogodbo so praviloma sklepali za določen čas, vendar se ta lahko podaljša, če se pogodbeni stranki sporazumeta. Vsako tako podaljšanje pa je potrebno ponovno registrirati pri občinskem ljudskem odboru.

Posebna določila morajo v kolektivni pogodbi registrirati vprašanje pogodb osebni plač v določenih obrtnih stroki in kategoriji strokovnosti.

KOMISIJE ZA SKLEPANJE POGOB

Na teh osnovnih principih in v skladu s splošno družbenimi smernicami nagrajevanja in razvoja obrti slone tudi stališča okrajnega sindikalnega sveta in obrtne zbornice v Ljubljani.

IZ PODJETIJ IN OBČIN

Delavska univerza tudi v Ribnici

V Ribnici so posvečali doslej poslovskega izobraževanja precej pozornosti. Da bi bilo izobraževanje v prihodnje še boljše, pa so pred dnevi ustanovili delavsko univerzo.

Letos bodo priredili več tečajev in seminarjev ter šolo za odrasle, razen tega pa bodo organizirali še kmetijsko-gospodarsko šolo, za katero je že sedaj precej zanimanja.

Posebno skrb bodo posvetili izobraževanju delavcev v gospodarskih organizacijah, predvsem v Lesno industrijskem obratu in Gozdni upravi Grčarice.

Za potrebe vseh tečajev in predavanj bodo ustanovili poseben predavateljski aktiv. V kolikor jim bo predavateljev primanjkovalo, bodo te skušali dobiti iz Ljubljane in drugih krajev.

Vodstvo univerze bo tesno sodelovalo z občinskim sindikalnim svetom, občinskim odborom SZDL in ideološko-politično komisijo pri občinskem komiteju ZKS.

Politični šoli v šoštanjski občini

V okviru občinske delavske univerze bosta pričeli od letošnjega oktobra delovati dve politični šoli, ena v Šoštanju in druga v Velenju. Trajali bosta šest mesecev in bo imela vsaka po 30 slušateljev.

Ideološka komisija pri občinskem komiteju ZK bo skrbela za predavateljski kader. Zdej tudi za mlade komuniste nameravajo organizirati poseben študij. Na tem seminarju bi proučevali teme iz marksizma, politične ekonomije in razvoja slovenskega gibanja. S tem študijem bi začeli v začetku prihodnjega leta.

Nova tržnica v Kočevju

Zaradi slabih tržnih prostorov je bilo v Kočevju zadnja leta precej negotovost. Da bi stvar uredili, so pričeli na pobudo kolektivov gospodarskih organizacij in občinskega ljudskega odbora graditi novo tržnico ob rini. Graditev se je zaradi pomanjkanja denarja nekaj časa zatikala, kasneje pa so tudi ta problem uredili, tako da so pred dnevi že slovesno odprli novo tržnico. V njej lahko potrošnik dobi razne poljske prideleke, sadje, zelenjavo, mleko, meso, kruh in ostalo.

Z novo tržnico in z ureditvijo posameznih prodajnih oddelkov so ko-

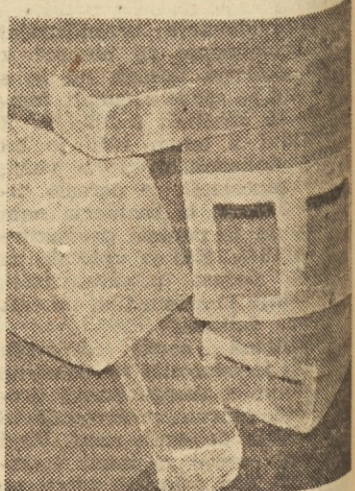
čevski potrošniki zelo zadovoljni, saj sedaj lahko kupijo večino tistega, kar potrebuje gospodinja, na enem kraju. Doslej so namreč morali prehoditi skoraj vse mesto, da so kupili sadje, mleko, meso in kruh.

Uspela revija v Velenju

Prejšnjo nedeljo popoldne je bila v Velenju revija godb na pihala celjskega okraja. Predsedev je organiziral okrajni svet Svoboda in prosvete njih društev. Nastopile so godbe iz Celja, Velenja, Konjic in Zabukovca. Med najbolj uspele točke revije štejejo nastop celjske in velenjske godbe. Vsem je bil všeč tudi sestavljenjske godbe, kjer igrajo skoraj sami mladinci.

Napredek opekarne v Križevcih

Opekarna v Križevcih pri Ljutomeru je letos za celotni kolektiv dosegla sistem nagrajevanja po enotni proizvodni. Z novim načinom nagrajevanja so odpadle letos vse nadure v proizvodnji in nedeljsko delo. Kljub temu pa se proizvodnja povečala povprečno mesečno za 60.000 opečnih enot. Hvala delu kolektiva opekarne v Križevcih je odrazilo tudi pri osebnih dohodkih, ki so se letos v prvem polletju povečali za 15%. Opekarna je pravkar začela graditi nov obrat v Lukavcih, ki je dosežani pogorel. Nov opekarski obrat bo sodobno opremljen ter bo imel umetne sušilnice.

Novo kolektivno pogodbo bosta za posamezno stroko, ponekod pa tudi za posamezne skupine v določenih stroki, sklenila okrajni sindikalni svet in okrajna obrtna zbornica. Tako sklenjene kolektivne pogodbe bodo okvirne in bodo veljale za celotno področje okraja.

Posebne komisije, v katerih bodo predstavniki občinskih sindikalnih svetov in občinskega pododbora obrtne zbornice, pa bodo organizirale sklepanje pogodb med posameznimi delodajalci in pri njih zaposlenimi delavci na področju njihove občine; to pa seveda v okviru kolektivnih pogodb, sklenjenih za določeno stroko med okrajnim sindikalnim svetom in okrajno obrtno zbornico.

Dolžnost komisije bo, da na pravi pregled vseh obrtnikov na področju svoje občine, ki zaposlujejo tujo delovno silo in morajo zato skleniti delovno pogodbo. Na osnovi tako pripravljene pregleda bo povabila prizadete delodajalce in delavce, proučila z njimi medsebojne obveznosti in izvedla sklenitev pogodb.

Nedvomno bi bilo priporočljivo, da bi komisije organizirale posvetovanja s prizadetimi, bodisi v okviru popoldanske dežurne službe ali pa kako drugače. Tu bi seznanim tako delodajalce kot delavce s pravicami in dolžnostmi, ki veljajo za obe strani po podpisu kolektivne pogodbe. Na ta način bi komisija vplivala na kakovost pogodb, še bolj pa na njihovo pravilnejše in doslednejše izvajanje.

OSEBNI DOHODKI V POGODBAH

V kolektivnih pogodbah bodo določeni osebni dohodki v začetnih minimalnih zneskih. Nižji v delovnih pogodbah ne bodo smeli biti. Stvar dogovora pogodbениh strank v občinah pa je, v kolikšnih večjih ali pa enakih zneskih bodo določili osebne dohodke v delovnih pogodbah. Seveda bo nujno, da se vključijo v to delo osnovne sindikalne organizacije, občinski sindikalni sveti in pododbori obrtne zbornice.

Okrajni sindikalni svet in obrtna zbornica sta se prav tako zedinila glede različnega obravnavanja pogodbениh osebnih dohodkov v izrazito proizvodnih obrtnih strokah na eni strani in deficitarnih ter izrazito uslužnostnih obrtnih strokah na drugi strani. Nedvomno je družba zelo zainteresirana predvsem za pospešeni razvoj deficitarnih in uslužnostnih strok, kar se bo moralo

nujno odraziti tudi v višini pogodbениh osebnih dohodkov.

Zato je odbor za strokovna pri organizacijska vprašanja pri okrajni obrtni zbornici že izdelal predlog deficitarnih obrti, ki ga bo predložil v proučitev okrajnemu sindikalnemu svetu in predstvedstvu obrtne zbornice.

Ker se bodo novi pogodbени osebni dohodki gibali v povprečnem nivoju tarifnih postavk socialističnega sektorja obrti, okrajna obrtna zbornica pripravila potrebne podatke po strokah in skupinah. Na osnovi tako ugotovljenega stanja bo še v tem mesecu izdelan osnutek novih pogodbениh dohodkov za področje ljubljanskega okraja, tako da bo mogoče skleniti ustrezne kolektivne pogodbe v prvih dneh oktobra. Na osnovi teh pa bodo kakor že rečeno, sklepali prizadeti delovne pogodbe na področju občin.

S tem, da bodo sklenjene nove kolektivne in delovne pogodbe v zasebnem sektorju obrti, pa je opravljen šele začetek konca celotnega dela. Črka, napisana na papirju, je nima vse dotle, dokler ne spregovori v praksi.

Kakor v splošnem družbenem sektorju gospodarstva spremljajo vsi odgovorni gospodarski in družbeno politični organi uspešno novouvedenih sistemov nagrajevanja in njihove posledice, tako bodo morali predvsem občinski organi z občinskimi sindikalnimi sveti spremljati uveljavljanje novih kolektivnih pogodb mnogobolj intenzivno, kot je to bilo doslej.

Niso bili redki primeri, ko kolektivne pogodbe iz leta 1957 niso bile uveljavljene. Prav tako niso redki primeri, da določili niso upoštevali ali pa so jih zlorabljali. Dostikrat so določili plače zaposlenim mimo pogodb, zato da bi obšli družbene davke. Velikokrat ne upoštevajo določila o odmorih, dopustih, varstvu pri delu in ostalih pravicah delavca v zasebni obrti.

Vse take tendence, ki so izrazito protizakonite in kaznive, in ki imajo v sebi vse znake človeka, riščanja človeka po človeku, bomo omejili edinele z doslednim izvajanjem novih kolektivnih pogodb.

Občinski sindikalni sveti in osnovne sindikalne organizacije so v prvi vrsti poklicane, da intenzivno spremljajo realizacijo kolektivnih pogodb v praksi in da na ta način skrbje neposredno za dosledno izvajanje naše delovne pravne zakonodaje in za varščito delavca v zasebnem sektorju obrti.

F. Mrevlje

Kaj je z zadružno gradnjo stanovanj v Ljubljani?

Hitro sprejet sklep

NAŠE UREDNIŠTVO JE V ZADNJEM ČASU PREJELO VEČ VPRAŠANJ, KAKO JE PRAVZAPRAV Z ZADRUŽNO GRADNJO V LJUBLJANI. ZAVOD ZA ZADRUŽNO GRADNJO NAJ BI NAMREČ PRECEJ PODRAZIL STANOVA-NJA. V ZVEZI S TEM SO NAM NA ZAVODU POJASNILI NASLEDNJE:

Nikakor ni res, da bi stanovanja podražili. Obvezni polog (glede na ceno stanovanja), ki ga mora naročnik vplačati za vsako ležišče v stanovanju, da lahko sklene predjudno pogodbo, je ostal nespremenjen. Tako mora naročnik za dvosobno (štiri ležišča) standardno stanovanje vplačati n. pr. 380.000 dinarjev ali približno 14 % predvidene vrednosti stanovanja. Pač pa je v začetku septembra Upravni odbor Zavoda predpisal še dodatni pogoji. Gospodarske organizacije ali ustanove, kjer so delavci-zadružniki zaposleni, naj bi prispevale v kreditne sklade za zidanje stanovanjskih hiš še toliko sredstev (za razne vrste in velikosti stanovanj različne vsote), da bi bilo skupnega predjudja za polovico vrednosti stanovanja. Gre namreč za to, da kreditni skladi še nekaj let ne bodo imeli dovolj sredstev, da bi lahko zadovoljili vse interese. Če pa bomo, da bo Zavod do predvidenega roka (jesen 1962) uresničil predvidene gradnje (1500 stanovanj), pač moramo preskrbeti čim več sredstev. Zato zdaj zahtevamo tolikšen polog, saj samo s predjudji in s sredstvi kreditnega sklada, ki nanje lahko z gotovostjo računamo, naših načrtov pravočasno in v celoti ne bi mogli izpolniti. S KREDITOM, ki bi ga prispevale gospodarske organizacije ali ustanove, pa bi vendarle omogočili vsaj finančno nemoten potek gradnje. Menimo, da je takšna oblika kreditiranja za podjetja ugodna; bodisi kot oblika denarne naložbe ali kot sredstvo, kako pomagati pri gradnji stanovanj. Jasnno je, da bodo delodajalci odobrili kredit svojim delavcem le pod določenimi pogoji. Velja poudariti, da bi na ta način omogočili gradnjo več stanovanj (sicer v zasebni lasti, toda podjetja bi za določen čas, dokler zadružnik ne bi odplačal kredita, tudi imela nekatere pogodbeno določene pravice do takšnega stanovanja, da bo zadružnik določen čas še ostal v podjetju in podobno), kakor če bi podjetja gradila predvsem svoja stanovanja. Podobno obliko kreditiranja lahko pričakujemo še v zvezi z osnutkom zakona o finansiranju stanovanjske gradnje, ki predvideva predplačila na stanovanjsko pravico. Vendar je takšen način gradnje stanovanj za zdaj še načelno določen. Znano pa je, da je naš Zavod stanovanja že začel zidati.

Zamisel je lepa, vendar ...

Našo stanovanjsko graditev vse bolj usmerjamo na sistem samo finansiranja. Res je tudi, da kreditni skladi za zidanje stanovanjskih hiš še nekaj časa ne bodo imeli sorazmerno dovolj sredstev. Čeprav je prav, da tudi delavski sveti in upravni odbori s svoje strani kar najbolj podpro gradnjo stanovanj, ki jih z lastnimi sredstvi zidajo posamezniki, pa se nam je ob pojasnilu Zavoda za zadružno gradnjo v Ljubljani vseeno vsililo vprašanje, kako naj manjša podjetja, zlasti pa še ustanove, članom kolektivov ali zadružnikom odobrijo sorazmerno visok kredit (povprečno okoli 35 % vrednosti stanova-

VSO SKRB NOVINCEM

Na zadnji seji je delavski svet usnjarskega kombinata Konus v Slovenjskih Konjicah razpravljal o programu izobraževanja zaposlenih v letošnji zimski sezoni. Značilnost tega programa je, da upošteva vsa tista področja izobraževanja, ki zanimajo zaposlene (to je družbeno-gospodarsko, strokovno in splošno izobraževanje). Načrt je tudi eden izmed prvih, ki so jih organi upravljanja v gospodarskih organizacijah konjiške občine že sprejeli.

Za družbeno-ekonomsko izpolnitev bo podjetje poslalo več članov kolektiva na seminarje v Solo za delavsko upravljanje v Teharjih pri Celju. Tudi v samem podjetju bodo pripravili več predavanj iz gospodarstva in ostalih področij, s katerimi se pojavljajo in upravljavci srečujejo pri urejanju vsakdanjih plemenov. Posebej se bodo udele-

ženci teh predavanj seznanili z orisom usnjarn v naši državi ter z njihovo problematiko in perspektivo. Tisti delavci, ki nimajo ustreznih strokovnih izobrazb, si jo bodo lahko pridobili na dvanajst tedenskem strokovnem tečaju. Tečajniki tega tečaja se bodo seznanili tudi z delavsko in gospodarsko zakonodajo, organizacijo proizvodnje, družbenim planom podjetja in nekaterimi drugimi splošnimi predmeti. V zimskih mesecih bodo v tovarni organizirali še krajše strokovne seminarje za delavce, ki delajo na ključnih delovnih mestih — na mestih, ki so poglavitni za uspešno obratovanje podjetja. Nekaj novega v tem programu je izobraževanje novih delavcev. Vsak, ki bo prišel prvič v podjetje, se bo moral seznaniti ob prihodu z življenjem celotnega podjetja, njegovo proizvodnjo in poslovanjem, z delavsko in gospo-

mi. Zato 35 % kredit, ki naj ga prispeva gospodarska organizacija ali ustanova, ni absolutni pogoji, ampak neka srednja mera. Gospodarsko močnejša podjetja ali ustanove naj bi prispevale več, finančno šibkejši pa manj. Glede na to bi bilo prav, če bi Upravni odbor Zavoda hkrati s tem, ko je sklenil zahtevati obvezno udeležbo podjetja ali ustanove, že od vsega začetka določil tudi stopnje prispevkov, seveda upoštevaje posebnosti posameznih podjetij in ustanov. Povsem jasno pa je, da bo povprečno 35 % udeležbo podjetij in ustanov zelo težko doseči. Marsikod bodo lahko prispevali le kakih 10 % ali nič. Gospodarsko močnejši kolektivi bi tako morali prispevati sorazmerno več, teoretično tudi do 100 % kredita. To, kar smo zdaj omenili, je sicer skrajnost. Dokazuje pa, da je Upravni odbor Zavoda za zadružno gradnjo morda premalo podrobno analiziral vse posledice, ki bi jih sklep, kakršnega je sprejel, mogel imeti v praksi. Resnici na ljubo moramo povedati, da so na Zavodu zdaj sklenili, da bodo pregledali knjigovodske obračune vseh podjetij in ustanov, kjer so zaposleni zadružniki. Šele potem bo Zavod določil prispevke posameznih podjetij in ustanov.

Tako so povedali na Zavodu. Po vprašanjih naših bralcev in mnogih telefonskih pozivih pa sklepamo, da temu le ni tako. Naročniku še vedno enostavno povedo, naj si poleg svojega deleža preskrbi še potrdilo podjetja ali ustanove, kjer je zaposlen, da bo le-to vplačalo razliko sredstev do polovice vrednosti stanovanja!

Res je vprašanje, če bi imel Zavod samo ob kreditih in prispevkih na ležišča dovolj sredstev za naglo dograditev 1500 sta-

novanj. Kot smo omenili, bi se morali prispevki nekaterih podjetij dvigniti dokaj visoko, da bi dobili dovolj sredstev. Možen pa je drugačen izhod iz zadrege. Če bi namreč upoštevali predlog sindikatov, bi v osnutek zakona o finansiranju stanovanjske graditve vključili tudi določilo, da družba v celoti podpira zadružno gradnjo stanovanj s tem, da k predjudju in kreditom prispeva četrtino vrednosti stanovanja kot dotacijo. To bi bilo nekaj bistveno novega v že tako ali tako novi stanovanjski zakonodaji pri nas.

Pripomnili bi še to, da več stika med Upravnim odborom in vodstvom Zavoda za zadružno gradnjo ter zadružniki ne bi škodilo. Glede na nepričakovan sklep, da mora vsakdo vplačati visok predjudje, je med zadružniki zdaj čutiti precej nezaupanja. Tej novi zadregi bi se Zavod izognil, če bi našel dovolj časa za sestanek z zadružniki, ko bi se pogovorili, kot pravimo, z odprtimi kartami v rokah. Enostransko spreminjanje pravil in določil pa zadružnikom prav gotovo ne more vltiti kdo ve kaj zaupanja, čeprav morajo zdaj potrpeti, ker so pač v zadregi s stanovanji.

M. Govekar

Stolpnice v Savski koloniji. Stena z okni je grajena na montažni — PBM način. Elementi so podolgovati betonski bloki in okenski okvirji

ENA, DVE ALI TRI PREMIJE

0 premijskem pravilniku
Tovarne vijakov v Ljubljani

Ko so člani delavskega sveta Tovarne vijakov v Ljubljani razpravljali, kako čimbolj zainteresirati kolektiv za povečanje proizvodnje, storilnosti na vseh delovnih mestih, za izboljšanje kvalitete izdelkov in končno za bolj ekonomično ter rentabilno poslovanje podjetja, so se odločili za premiranje vseh delovnih mest. Ta sklep je bil sam po sebi zelo pozitiven, bistvu nove tarifne politike precej blizu, vendar je — vsaj po našem mnenju — omogočil iz objektivnih ali subjektivnih vzrokov že pri določanju kriterijev za upravičenost do prejemanja premije uzakonitev poleg realnih meril vrednotenja izvršenega dela tudi nerealnih oziroma krivičnih. Če ta trditev drži, oziroma kako uspešno je delavski svet premagal to oviro, pa bo pokazala praksa.

Delavski svet se je odločil za dva sistema premiranja. Po prvem sistemu se premirajo delovna mesta, na katerih lahko člani kolektiva neposredno vplivajo na uresničitev zgoraj navedenih ciljev. Ta vpliv se da, po njihovem mnenju, objektivno meriti z enim ali več kriteriji. Ti kriteriji so: izpolnitev proizvodnega plana po količini, izračunanega po komadih; povečanje storilnosti na enega zaposlenega; količinska izpolnitev plana prodaje izdelkov, izraženega v komadih; prihranek normiranega proizvodnega materiala in znižanje normiranega izmečka; učinkovitost in kvaliteta tehnične kontrole; izpolnitev plana dotoka denarja in pravočasno plačilo obveznosti upnikom.

PREMIRANJE VODILNIH USLUŽBENCEV

Kot je razvidno že iz izbora kriterijev samih, so premirani po tem sistemu le vodilni uslužbeni in vodilni strokovni kader. Da je treba tudi te ljudi s primernimi premijami zainteresirati za večjo prizadevnost pri opravljanju svojih dolžnosti, se povsem strinjamo in je v tem pogledu ta pravilnik dober. Toda pri ugotavljanju, kdo izpolnjuje pogoje za premiranje po posameznih kriterijih, je šel delavski svet le nekoliko predaleč. Tako so na primer določili direktorju podjetja kar tri premije, in sicer za izpolnitev plana proizvodnje po količini, izraženega v komadih (osnova za izračun indeksa in izvršitev plana proizvodnje sta proizvodni plan in plan delovne sile), za povečanje storilnosti na enega zaposlenega (osnova za izračun indeksa povečane storilnosti je dosežena povprečna storilnost na enega zaposlenega v letu 1958), in za izpolnitev plana prodaje izdelkov (osnova za izračun indeksa izpolnitve plana prodaje izdelkov je plan prodaje po količini, ki je enak proizvodnemu planu). To nismo omenili zato, ker bi menili, da za dosežene rezultate na tem področju s svojim delom ne more bistveno vplivati, temveč zaradi tega, ker mu premijska osnova, ki je določena za vsak procent doseženega uspeha podjetja in faktor, s katerim se ta premijska osnova množi, omogoča — vsaj po našem mnenju — neupravičene zasluge.

Istega mnenja smo tudi glede premij za tehnične vodje, obratovodje, vodjo oddelka in vodjo izmene, ki prav tako dobijo po tem sistemu premiranja prvi in drugi dve, ostala dva pa po tri premije. Proti priznavanju po več več premij za te ljudi smo tudi zato, ker so se prav vodilnim uslužbencem tega podjetja najbolj dvignile tarifne postavke, poleg tega so povsem enakopravno soudeleženi pri razdeljevanju premij po drugem sistemu, za za ustvarjen dohodek podjetja. Da omogoča ta premijski pravilnik previsoke, to je neupravičene zasluge, nam dokazuje tudi višina zaslužkov, ki jih je mogoče na zelo preprost način izračunati, treba je imeti le podatke o izpolnjevanju količinskega plana proizvodnje, o povečani storilnosti na enega zaposlenega, o izpolnitvi plana prodaje izdelkov, za tretjo premijo oddelkovodje in vodje izmene pa še podatke o prihranku normiranega proizvodnega materiala, posebno pa razmerje med dejanskimi zasluzki, ki so jih dosegli po novem tarifnem pravilniku in novem sistemu nagrajevanja neposredni proizvajalci in vodilni uslužbeni. Po našem mnenju bi moral delavski svet neko realno razmerje med njimi le upoštevati, ko se je odločil za takšen sistem nagrajevanja, premije za vodilne uslužbence v podjetju pa, upoštevajoč že omenjene kriterije, omejiti na eno, seveda s primerno premijsko osnovo, da bi tudi le-te zainteresiral za povečanje naporov pri izpolnjevanju svojih službenih dolžnosti.

PREMIJE, KI SO ODVISNE OD SREČE

Naslednja naša kritična pripomba glede premijskega pravilnika Tovarne vijakov se nanaša na premiranje nadaljnjih dveh vodilnih uslužbencev tega podjetja, in sicer šefa komercialne šefa računovodstva. Tudi tema dvema je delavski svet določil v novem premijskem pravilniku po dve premiji. Za njiju so kriteriji strožji, premijske osnove pa nižje, zaradi česar ne more priti do pretiranih zaslužkov, kljub temu pa ju stimulira za povečanje naporov pri opravljanju svojih službenih dolžnosti. Tudi glede določanja kriterijev za merjenje njihove prizadevnosti ga je po našem mnenju delavski svet »pomlil«. Nikakor se namreč ne moremo strinjati s tem, da bi

oba dobila premije za procentualno izpolnitev planiranega dotoka denarja. To je, kakor je vsakemu znano, ne toliko odvisno od njihove sposobnosti in prizadevnosti, kot od sreče, da v določeni obračunski dobi dolžni-poravnajo svoje obveznosti do njihovega podjetja. Šef komercialne oziroma računovodja v najboljšem slučaju, če neko podjetje kljub opominom ne more plačati svojih dolgov, ga preda pristojnemu sodišču, kar pa seveda ne pomeni realizacijo planiranega dotoka denarja v določeni obračunski dobi, vsekakor pa pospešuje izterjatev. To se pri tej premiji seveda ne upošteva, povzroča pa manjši procent realiziranega dotoka denarja in s tem tudi manjšo premijo.

Prav tako se ne moremo strinjati s kriteriji za določanje stimulativenega premiranja šefa komercialne in računovodstva za izpolnitev plana prodaje izdelkov in za pravočasno plačilo obveznosti upnikom. Tudi tu je treba upoštevati več odločilnih faktorjev, čeprav seveda ne zanikamo njune vloge. Šef komercialne je lahko še tako sposoben in prizadeven, toda če je na primer tržišče prenapolnjeno s temi izdelki (na srečo v tem slučaju ni tako) ali pa zaradi močne konkurence in slabih izdelkov (na kvaliteto izdelkov ne more vplivati) ne more prodati svojih izdelkov, premija pa mu kljub temu odpade. V podobnem položaju je tudi šef računovodstva. Tudi on ne more v polni meri vplivati na planirani dotok denarja, če dolžniki ne morejo pravočasno izpolniti svojih obveznosti. Prav tako ne more pravočasno izplačati upnike, če nima na razpolago ustreznih sredstev.

Vemo, da je težko objektivno meriti vrednost njunega dela, vendar menimo, da bo moral delavski svet prej ali slej poiskati ustrežnejša merila.

V tem pravilniku se nam zdi zelo pozitivno premiranje vodje izmene, vodje oddelka in kontrolorja za prihranek normiranega proizvodnega materiala in znižanje normiranega izmečka ter premiranje kontrolorja za učinkovitost tehnične kontrole kvalitete izdelkov. To bo podjetju, ki uporablja pri proizvodnji tudi drage surovine (na primer mednino), lahko prineslo precejšnje prihranke. Vendar tudi glede tega menimo, da bi za posamezna delovna mesta tudi te kriterije združili v eno premijo, seveda s takšno premijsko osnovo, ki bi jih stimulirala za bolj prizadevno delo tudi na tem področju.

Na osnovi vsega tega lahko zaključimo, da vsebuje premijski pravilnik Tovarne vijakov marsikaj dobrega in da je bil tudi v tem podjetju glede stimulativenega nagrajevanja zaposlenih dosežen določen napredek, marsikaj pa tudi slabega, kar bo morala sindikalna organizacija, oziroma kolektivni preverili ter se odločno boriti, da se vse slabo izloči, pomanjkljivosti pa izpopolni.

EDO RAZDIRIH

NAMEN NI DOSEŽEN

Dodatni prispevek za socialno zavarovanje bremeni materialne stroške — Ostrina uredbe je otopena

Člen 56 uredbe o finansiranju zavodov socialnega zavarovanja pravi, da zavezancem prispevka, pri katerih se ugotovi, da se je število obolenj ali trajanje bolezenskih dopustov pri njih zaposlenih zavarovancev zelo dvignilo zaradi tega, ker niso bili izvedeni ali so bili izvedeni nezadostni zdravstveni in tehnični ukrepi, predpisani oziroma odredeni za varstvo zaposlenih oseb, naloži Okrajni zavod za socialno zavarovanje plačevanje dodatnega prispevka. Ta dodatni prispevek sme znašati največ 2% od osnove za obračunavanje prispevka.

V ljubljanskem okraju plačuje oziroma so bile izdane odločbe o plačevanju dodatnega prispevka 18 gospodarskim organizacijam, v lesni industriji (LIP Škofljica, Lesna industrija Polhov gradec, Celuloza Medvode), gradbeni stroki (Gradbeno podjetje Sentvid, Gradbeno podjetje Domžale, gradbeno podjetje »Zidar« Stična, Opekarna Mengeš, Kamnolom Verd) in še nekaterim drugim podjetjem. Organi inšpekcije za delo so v teh podjetjih ugotovili, da presega odstotek bolezenskih dopustov določeno mejo (4,40%), za kar je Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani izdal vsem podjetjem, kjer je bilo to ugotovljeno, odločbo o plačevanju dodatnega prispevka. Podjetja plačujejo dodatni prispevek že od 1. julija 1957, razen podjetij »Melodija« Mengeš (od 1. jan. 1958), »TISA« Rakek (1. februarja 1959), »ZMAJ« Ljubljana (1.

aprila 1959) in Kamnolom Verd (od 1. julija 1959). Podjetja plačujejo poleg dodatnega prispevka še 4% posebni prispevek za zdravstveno zavarovanje, ker odstotek izostankov z dela zaradi bolezni ali nesreč pri delu presega okrajno povprečje 3,5%.

Prav gotovo je hotel zakonodajalec s členom 56 uredbe o finansiranju zavodov za socialno zavarovanje, ki govori o dodatnem prispevku, prisiliti zavezance prispevka, da izboljšajo delovne pogoje in zmanjšajo število nesreč. Pričakovati bi bilo, da bodo podjetja, ki so prejela odločbe o plačevanju dodatnega prispevka hitro ukrepala in podvzela vse potrebne mere, da se izboljšajo delovni pogoji, zmanjša število nesreč in tako zniža odstotek bolezenskih dni pod določeno mejo. Vendar tega omenjena podjetja, razen dveh ali treh, niso storila. Nekatera podjetja sploh niso razlikovala posebne od dodatne stopnje in so bila z odločbo o plačevanju dodatnega prispevka zadovoljna, ker so mislila, da jim ne bo potrebno plačevati posebnega prispevka. Tudi potem ko so dobila od podružnic Okrajnega zavoda opomin, da morajo plačevati še 4% posebnih prispevkov, niso ničesar ukrenila. Na odločbo so popolnoma pozabili, plačevanje dodatnega prispevka so smatrali kot dokončno dejstvo.

Mnenja smo, da bi podjetja, ki plačujejo dodatni prispevek že od 1. VII. 1957 v več kot dveh letih že lahko uredila zaščitno službo v toliko, da ne bi plačevala tega prispevka. Če podjetja ne spremljajo rast oziroma padec odstotkov bolezenskih dni ali če so že pozabili na odločbo Okrajnega zavoda, se prav lahko dogodi, da plačujejo dodatni prispevek kljub temu, da je njihov odstotek bolniških dni že izpod določene meje. Podjetja bi morala, čim ugotove izboljšanje, poklicati organe inšpekcije za delo, da ugotove dejansko stanje in dajo Okrajnemu zavodu svoje mišljenje (po službeni dolžnosti tega niso zavezani storiti).

Ugotovimo lahko, da je bil učinek izvajanja 56. člena uredbe o finansiranju socialnih zavodov zelo, zelo majhen ali celo nikakršen. Zakaj? Zato, ker bremeni dodatni prispevek za socialno zavarovanje materialne stroške in ne sklad osebnih stroškov, s čimer bi bil neposredno materialno

prizadet vsak posameznik in vzroki plačevanja dodatnega prispevka bi bili kaj kmalu na dnevnem redu zasedanj delavskega sveta. Pravno osnovo za obračun dodatnega prispevka med materialne stroške so našla podjetja v 6. točki odredbe o poslovnih stroških gospodarskih organizacij, izdane od Zveznega državnega sekretariata za finance in velja od 1. I. 1958.

V tej zvezi bi bilo treba pripomniti še nekaj. Vsako zviševanje materialnih stroškov znižuje dohodek podjetja (če ne zvišajo cen in s tem prevajajo breme na potrošnika) s tem pa tudi prispevke federaciji, republikam itd. Res je, da je to zmanjševanje pri posameznih podjetjih minimalno, neizpodbitno pa je tudi, da je ost 56. člena, ki govori o dodatnem prispevku, izgubila s 6. točko Odredbe o poslovnih stroških gospodarskih podjetij, vso ostrino in učinkovitost.

V odločbah, ki jih je izdal Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani, je rečeno, da morajo gospodarske organizacije

pri plačilu točno navesti, ali plačajo posebni prispevek za zdravstveno zavarovanje ali dodatni prispevek. Vendar tega podjetja ne delajo in zato lahko zasledimo v poročilu o delu Okrajnega zavoda v Ljubljani za prvo polletje, da so podjetja plačala dodatnega prispevka v prvih šestih mesecih 522.000 dinarjev. Ugotovili pa smo, da sta samo podjetji »Melodija« in »Mengeš« v Gradbeno podjetje, Domžale, plačali skupaj 300 tisoč dinarjev dodatnega prispevka. Ločiti dodatni prispevek od posebnega prispevka niso poskušali niti pri podružnicah Okrajnega zavoda in zato je nemogoče ugotoviti skupni znesek vplačanega dodatnega prispevka. S tem pa je postala dodatna stopnja vira pridobivanja sredstev Okrajnega zavoda in zato prvo tven namen ni dosežen.

Morda ne bi bilo napak, če bi se Okrajni zavod v Ljubljani, oziroma odgovorni organ za HTZ tesneje povezal s podjetji, ki plačujejo dodatni prispevek in jim pomagal z nasveti pri izboljšavanju delovnih in drugih pogojev. M. P.

Pri stiskalnicah, ki niso tako dobro zavarovane kot le-te, je veliko nesreč, saj je itak premajhna zbranst pri delu botruje precejšnjim delovnim nezgodam

Zbori zavarovancev

Delo organov družbenega samoupravljanja pri Okrajnem zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani in njenih podružnicah še ni pognalo tako globokih korenin kot v gospodarskih podjetjih med delom delavskega sveta, upravnega odbora in kolektiva. še posebno šibek pa je stik članov skupščine z zavarovanci. Ena

izmed oblik neposrednega sodelovanja so zbori zavarovancev. Ponekod so jih letos že izvedli, na primer v kranjskem okraju jih je bilo 56 s povprečno 10,32-odstotno udeležbo. Z ozirom na to, da je bil to prvi poskus samostojnega dela z zavarovanci in da organizatorji niso imeli nobenih izkušenj, je udeležba zadovoljiva s strani upokojencev, manj pa s strani aktivnih zavarovancev.

Dosedanja praksa v ljubljanskem okraju je pokazala, da samostojni zbori zavarovancev v okviru občin niso posebno uspešni, zato jih letos nameravajo organizirati v sodelovanju z občinskimi sindikalnimi sveti, sindikalnimi podružnicami in pri gospodarskih organizacijah in ustanovah. V ta namen se bodo povezali z Okrajnim sindikalnim svetom v Ljubljani.

Zbori zavarovancev v kranjskem okraju so pokazali, da se zavarovanci zanimajo za delo zavodov za socialno zavarovanje, želijo si raznih pojasnil, dajejo koristne predloge in tudi kritike ne manjka. Zato pričakujemo, da bodo zbori zavarovancev na področju Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani razgibani. Brez dvoma bi želeli zavarovanci — rudarji v rudniku Trbovlje-Hrastnik zvedeti, zakaj morajo plačati še 20.600.000 dinarjev prispevka za socialno zavarovanje in 4,5 milijona (!) dinarjev zamudnih obresti. Delavce iz raznih podjetij bo tudi zanimalo, zakaj so plačali lani v prvem polletju 156.700.000, letos pa 174.960.000 dinarjev prispevkov po posebni stopnji za socialno zavarovanje.

Zaradi uveljavljanja nagrajevanja po učinku in uspehu ekonomske enote in s tem odvisnost višine osebnih dohodkov od prizadevanja celotnega oddelka bodo delavci prav gotovo postavili na dnevni red zborov zavarovancev upravičenost bolniškega dopusta marsikaterega člana kolektiva. Tako je na primer strokov-

na zdravstvena komisija Okrajnega zavoda v Ljubljani obvestila zdravnike v zdravstvenih ustanovah, da bo pregledala dela nezmožne zavarovance. Zdravniki so jih takoj nato sami izločili 10,8%, strokovna komisija pa 1190 zavarovancev, tako da znaša skupni odstotek izločenih po zdravstvenih in strokovnih zdravstveni komisiji 24% ali drugače povedano: četrtina dela zmožnih zavarovancev je izkoriščala neupravičeno bolniški dopust v breme svojega podjetja in Zavoda za socialno zavarovanje.

Našteli bi lahko še več problemov, o čemer bi se dalo koristno pogovoriti z zavarovanci in slišati njihovo mnenje. Zato smatramo, da naj postanejo zbori zavarovancev kot samostojna oblika ali skupaj z občinskimi sindikalnimi sveti in sindikalnimi podružnicami v gospodarskih organizacijah in ustanovah stalen način sodelovanja med organi socialnega zavarovanja, člani skupščin in njihovimi volivci. Pb

ZDRAVNIK V DELAVNICI

Nevarnost zastrupitve v cisternah

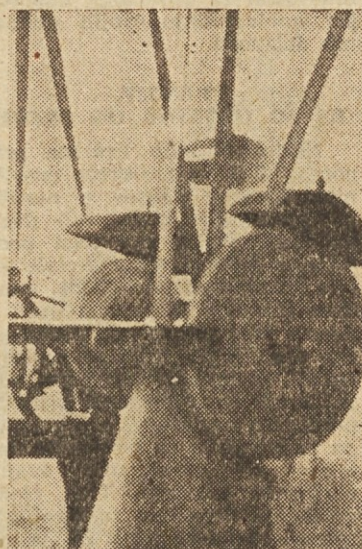
Delavec mora pogosto v prazno cisterno, ker je treba kaj popraviti ali pregledati stene. Cisterne ali tanke uporabljamo večinoma za prevoz ali vskladiščenje tekočin, ki se spreminjajo v strupene pline, kakor so na primer bencin, bencol in derivati, petrolej, nafta i. pod. Če človek vdihava te stvari ali se dalj časa mudi v prostoru, kjer primanjkuje kisika, mu grozi nevarnost zastrupitve, včasih pa celo smrt. Ta nevarnost je največja, kadar so v tanku ostanki tekočine, ki se spreminja v strupene hlapce. Nevarno je tudi takrat, če je tank prazen in suh, ker notranja stena vsrkava hlapce, ki se nabirajo v luknjicah in tam ostanejo dalj časa.

Če hočemo delavce zaščititi pred zastrupitvijo v cisterni, ne zadostuje le navadna maska s filtrom. To cedilo je zaradi koncentriranih plinov in hlapov učinkovito le krajši čas. Zaradi lahko hlapljivih tekočin primanjkuje v cisterni kisik, filtri za zaščito pljuč pa so uporabni le v primeru, če je v zraku vsaj 17 odstotkov kisika.

Če hočemo delavca zaščititi, moramo zagotoviti, da bo dihal povsem neodvisno od zunanjega zraka, kar pomeni, da ga je treba oskrbeti z izolacijskim kisikovim aparatom ali pa opremiti s cevjo, ki mu dovaja sveži zrak. Ker je izolacijski aparat težak (tehta 15 kg in več) in velik, delavca pa varuje le krajši čas, ker je njegovo delovanje odvisno od zaloga kisika ali zraka v jeklenki, je kaj malo prikladen. V tem primeru se bolj obnese maska s cevjo. To masko nosi delavec na obrazu, njen sestavni del pa so vgrajeni naolajski aparat težak, ki dovaja svež zrak za vdihavanje ali s črpalko.

Razen tega mora imeti delavec tudi zaščitni pas in signalno vrstico. Seveda mora pred vstopom v cisterno obleči zaščitno obleko, ki preprečuje dostop škodljivih snovi do kože.

Delavec mora spretno ravnati z masko in zaščitno obleko. V tank sme le pod nadzorstvom drugega, prav tako zaščitnega delavca, ki nadzoruje delo v cisterni in tovarišu po potrebi prisloči na pomoč. Tako določajo naši predpisi. Dr. D. Štambuh

Uganite, kaj je narobe pri tem stroju?

POSEBNA PODJETJA za proizvodnjo zaščitnih sredstev!

Osebna zaščitna sredstva še vedno slaba — V specializiranih trgovskih podjetjih že prodajajo zaščitne predmete, ki so jih preizkusili in pregledali na Zavodu za proučevanje dela in varnosti pri delu

LANI JE BILO V NAŠI DRŽAVI MED POVPREČNO TISOČ ZAPOSLENIMI LJUDMI 8,5% DELOVNIH INVALIDOV. (V PRIMERJAVI S 1956. LETOM PA SE JE LANI ZMANJŠALO ŠTEVILO DELOVNIH INVALIDOV ZA 27%). TI PODATKI KAŽEJO, DA SO NEKATERA PODJETJA DOSEGLA GLEDE HTZ DELA DOBRE USPEHE. V NEKATERIH, ZLASTI VEČJIM KOLEKTIVIH SO DELAVSKI SVETI NAMENILI PRECEJŠNJA SREDSTVA ZA OSEBNA IN TEHNIČNA ZAŠČITNA SREDSTVA, PA ZAVOLJO TEGA TUDI USPELI ZMANJŠATI ŠTEVILO DELOVNIH NEZGOD. LAHKO BI TUDI DEJALI, DA V NEKATERIH KOLEKTIVIH DOSTI VEČ NE RAZMIŠLJAJO TAKRAT, KADAR JE TREBA KUPITI ZAŠČITNA SREDSTVA IN DELAVCE PREPRAČITI, DA BI JIH UPORABLJALI.

Toda mnogokrat v podjetjih ugotavljajo, da so klasična zaščitna sredstva slaba in jih delavci ne morejo dalj časa uporabljati. Tudi trdijo, da ljudje v oblekah iz azbesta zdržijo le nekaj ur. Življenjska doba usnjenih rokavic, ki veljajo 620 dinarjev, pa traja le štiri dni. Pri zaščitnih očalih so ostri robovi. Le-te pa je mogoče nabaviti samo na domačem tržišču.

Ker so na mnogih sestankih in posvetovanjih ugotavljali, da so domača zaščitna sredstva slaba, sme na Zavodu za proučevanje dela in varnosti pri delu povprašati, kako kaže s proizvodnjo zaščitnih sredstev ter kakšne so možnosti, da bi ta sredstva pri-

čela podjetja čimprej bolj kakovostno proizvajati.

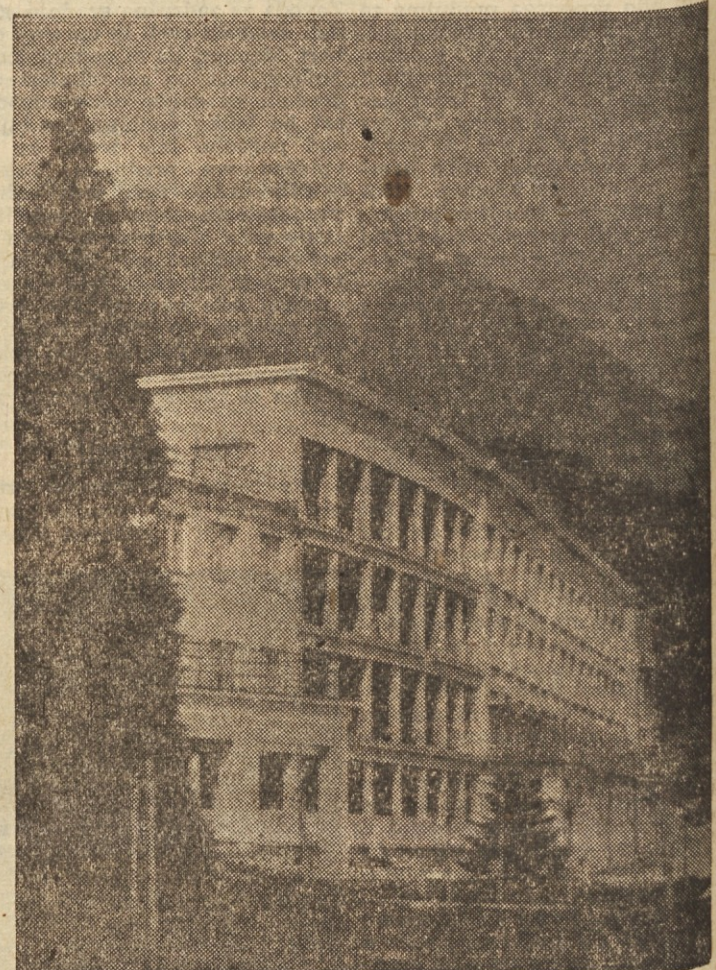
Pri nas vsaj za zdaj še nimamo posebnih specializiranih podjetij, so nam povedali na zavodu, ki bi v njih izdelovali osebna zaščitna sredstva. Nekatera podjetja pa te predmete izdelujejo v svoji stranski dejavnosti. Proizvajajo jih le včasih, tako da so potrošniki teh sredstev večkrat v težavnem položaju, ker zaščitnih predmetov n morejo vedno nabaviti. Pa še nekaj je: tovarne, ki izdelujejo zaščitna sredstva, včasih nečesto proizvajati manjšega števila določenih predmetov, ker nimajo od tega kakšnega večjega gospodarskega učinka. V zadnjem času so se lotili proizvodnje za-

ščitnih sredstev tudi nekateri zasebni proizvajalci, ker si od tega obetajo precejšen finančni učinek. Gotovo je, da nekateri med njimi nimajo dovolj izkušenj, pa so zato njihovi proizvodi precej slabi.

Kaj naj bi torej storili? Na zavodu predlagajo, da bi ustanovili obrtne obrate, ki bi v njih proizvajali zaščitna sredstva. Toda s tem problema v celoti še ne bodo rešili! Zato so ubrali drugo pot. V Ljubljani, Celju in Mariboru so specializirali trgovska podjetja, v katerih že prodajajo zaščitna sredstva, ki so jih pregledali in preizkusili na Zavodu za proučevanje dela in varnosti pri delu. Tako bodo torej v tej neurejeni proizvodnji zaščitnih sredstev počasi izločili take predmete, ki si z njimi ne morejo delavci dosti pomagati. Obenem pa bodo na zavodu še naprej proučevali vse možnosti, ki jih velja upoštevati pri izpopolnjevanju osebnih zaščitnih sredstev. (Že v minulih letih so na zavodu izdelali in preizkusili prototipe zaščitnih sredstev ter se dogovorili z nekaterimi podjetji, ki zdaj le-te tudi že izdelujejo. Tu bi omenili čevlje in gumijaste škornje z jeklenimi kapicami, ki delavce varujejo pred poškodbami prstov). Že v uvodu smo dejali, da ljudje tarnajo nad azbestnimi oblekami, zaščitnimi rokavicami in očali.

Prav gotovo je točna ugotovitev, da se delavec ne počuti dobro v azbestni obleki. Zdaj razmišljajo, če ne bi kazalo, da bi jo zamenjali z aluminirano delovno obleko. Tudi z usnjenimi zaščitnimi rokavicami imajo precej težav. Da bi preprečili poškodbe na rokah, v usnje všli pločevinaste zakovnice in posebne ploščice. Lotili so se tudi izdelovanja rokavic iz posebne gume. Vendar so se vse rokavice, ki so jih delavci uporabljali le par dni, razparale ali pa se strgale. Zdaj bodo poizkusili narediti rokavice iz aluminizirane folije.

Zdi se, da zdaj prihajamo v drugo obdobje skrbi za higiensko in tehnično zaščito dela (vsaj kar se tiče zaščitnih sredstev), ko bodo potrošniki terjali od proizvajalcev bolj kakovostna zaščitna sredstva. Toda, ali naj se trudijo, da bi izboljšali osebna zaščitna sredstva, samo na zavodu za proučevanje varnosti pri delu? Morda bi v podjetjih lahko tudi varnostni tehniki in drugi strokovnjaki kdaj pa kdaj predlagali, kako naj bi posamezne zaščitne predmete izboljšali. Na zavodu naj bi te predloge proučevali, dobre pobude pa tudi uresničili. Tako bi lahko srednjakovi osebni zaščitni sredstev precej napredovali. Zavod za proučevanje dela in varnosti pri delu naj bi v prihodnosti usmerjeval, vsklajeval in vodil vso politiko skrbi za varnost pri delu. To njegovo delovanje, ki naj ne bi bilo administrativno, pa bi bilo v prid podjetjem in njihovim stvarnim potrebam. B.

V prihodnjem letu bodo predvidoma porabili okoli 522 milijonov dinarjev za delo inštituta TBC na Golniku, nekaterih šol za srednji medicinski kader, Centralnega higienskega zavoda... — Na sliki: Zdravilišče Golnik, ne zadnja postaja, marveč začetek novega življenja za tuberkulozne bolnike

OD 25. IX. DO 2. X. 1959

DVA NOVA HOTELE V LJUBLJANI

Pred dnevi sta bila potrjena idejna projekta za dva nova hotela v Ljubljani in kmalu nato vložena pri investicijski banki. Oba hotela skupaj bi imela okoli 800 ležišč, približno enkrat več kot jih ima Ljubljana sedaj, in toliko kot jih Ljubljana nujno potrebuje. Podatki kažejo, da turistični promet v Ljubljani stagnira in to prav zaradi pomanjkanja tujskih sob. Tuje poslovne agencije skoraj nič več ne računajo na Ljubljano, domači gostje pa so vedno redkejši, saj vedo, da ne bodo dobili prenočišča. Prvi hotel bodo zgradili na prostoru sedanje gostilne »Pri levi« in bo imel trinajst nadstropij. Drugi hotel pa bodo zgradili v ulici Moše Pljada in bo le za nadstropje nižji. Njune kapacitete bodo približno enake, le da bo prvi A, drugi pa B kategorije.

ŠE ENA NOVOST ZA BEOGRAJČANE

Mestna klavnica v Beogradu bo kmalu začela prodajati svežo svinjino in govedino v vrečah iz plastične mase, in sicer po četrt in pol kilograma. Dnevno bo lahko dobavila 15.000 kg mesa, ki ga bodo prodajali večidel v samoposrednih trgovinah.

TISOČ OBLEK VSAK DAN

V podjetju »Nase dete« v Skopju dnevno izdelajo tisoč raznih konfekcijskih predmetov, tako za dečke kot za deklice. Zaradi dobre kakovosti in nizkih cen grede to izdelki zelo hitro v prodajo. Podjetje obstoja le nekaj mesecev in danes zaposluje že 160 šivilj. Pravkar je ljudski odbor skopske občine Kole dodelil podjetju nov kredit, in sicer 26 milijonov dinarjev, za zgraditve nove tovarniške zgradbe in za nabavo nove opreme. Podjetje bo že prihodnje leto izdelalo 50 ton otroške konfekcije.

VZORNA STANOVANJSKA SKUPNOST V MOSTARJU

Urbanistični načrt za mesto Mostar v Bosni in Hercegovini predvideva tudi ureditev velike stanovanjske četrti v neposredni bližini mesta. Ko bodo zgrajeni vsi predvideni objekti, bo v njih več kakor tisoč stanovanj s 5000 stanovalci. Ti stanovalci bodo ustanovili stanovanjsko skupnost, ki bo imela vse potrebne servise za pomoč gospodinjstvu, otroška igrišča, trgovine in drugo. Stanovanjska poslopja grade po načrtu splitskega arhitekta Bombardelija, eno stanovanje pa bo stalo od 800.000 do milijon dinarjev.

NOVA TOVARNA V KRUSEVCU

Po devetmesečnih gradbenih in montažnih delih je začela te dni obratovati v Krusevcu nova tovarna vezanih plošč. Za zgraditev tovarne so porabili več kot 300 milijonov dinarjev. Stroje zanj so kupili v obeh Nemčijah, Italiji in Češkoslovaški. Tovarna bo izdelala letno okoli 4000 kubičnih plošč, njihova vrednost pa bo blizu pol milijarde. Inštitut za preizkušanje materiala v Beogradu je ugotovil, da so prvi izdelki že zelo dobri.

NOVI FAKULTETI V GLAVNEM MESTU VOJVODINE

Ta teden so v Novem Sadu slovesno odprli dve novi fakulteti — pravno in tehnološko. Prva predavanja na teh fakultetah so imeli že včeraj. Na pravno fakulteto se je vpisalo 212 rednih in 346 izrednih slušateljev, na tehnološko pa 117 rednih. Novi fakulteti sta velika pridobitev za vso Vojvodino.

500.000 PAROV OBUTVE IZ NOVE TOVARNE

V Kumanovem so začeli graditi tovarno obutve, zaposlovala pa bo kakih 500 delavcev. Sploh je v tem mestu zelo živahna gradbena dejavnost. Prav tako namreč gradijo tovarno trikotaze, v kateri bo zaposlenih več sto delavcev. Pozneje bodo zgradili še tovarne za strojenje kož, tovarno embalaže, tovarno za predelavo sadja in sočivja ter klavnico s hladilnico. Tako bo v kumanovskih tovarnah delalo več tisoč delavcev za razliko od predvojnega, ko je bilo v tem mestu samo nekaj nad 300 delavcev.

SILOSI ZA 50 VAGONOV KORUZE

V Djakovu so pričeli graditi silose, v katerega bodo lahko spravili 50 vagonov koruze. V vsej državi grade pet takšnih silosov, ki bodo v Novem Sadu, Subotici, Somboru, Valpovu in kot smo rekli, tudi v Djakovu. Ti silosi imajo to prednost, da so v njih vgrajene zračnice, skozi katere bo koruza dobivala zrak. Po potrebi se lahko silos tudi umetno zrači, tako da se koruza prej posuši. Razen tega imajo ti silosi še eno prednost — stanejo le 4 milijone dinarjev.

Vračali so se le kot navadno klavno blago. Počastili jih niso niti s pasmo, kaj šele, da bi jim odprli zapehe v širni svet. Mirno so mulili poležano seno, tu pa tam je kateri prestopnil, če je že vagon nerodno zaplesal po kretnicah, sicer pa so z repi malomarno odganjali nadležne muhe in jih ni prav nič tiščalo, zaradi česar je njihov čuvar mrko gledal v bežeči kraški svet.

Navadno se je vozil po isti poti nazaj proti domu kot človek, ki je sklenil dobro kupčijo. Pohvala za dolge dni, ko je krmil in napajal mlado goved, jo čistil, negoval in se z njo pogovarjal, mu je bil vselej carinikov pečat, ki je odpremil vagon z živino naprej proti Italiji. Do Sežane se je možak vselej vozil kar z živino v tovornem vagonu, nazaj pa ga je potegnil imenitnejši brzec. Ta njegova popotovanja do meje so ga proslavila. Kadar se je vrnil po opravljenem poslu in je mimogrede zavil na potrebno okrepčilo, so ga spravevali znanci in prijatelji:

DUŠAN KRALJ

»Hej, Ismete, kako je bilo na meji? Si se navozil, kaj? Ti je kakšna crknila, a?«

»Dobro, dobro, ljudje! Navozil, da, navozil! Crknila, he, kdo pa misli, da je Ismet! Ih!«

Zvenketal je z dinarji in dajal za pijačo. Rad je govoril o krajih, ki jih je videl iz vlaka. Radovednemu je mašil ušesa z novicami o svetu, katerega je poznal kot svoj žep. Kakopak, saj je potoval prav do meje in to je bilo za nekatere neznanstvo daleč. In prav o meji je govoril s pritaženim ponosom.

Meja je bila za Ismeta — Sežana. Tam so bili uradniki v plavih in zelenih uniformah. Prvi so spravevali po legitimaciji, drugi so pregledovali blago. Ismeta so poznali. Nikoli ni imel sitnosti ne s prvimi, ne z drugimi. Kako tudi, saj je svoje varovanje vselej pripeljal čile in zdrave. Tam, na končni postaji, je še poslednjič navlekel vodo v vagon, napojil mastne gobčke in jim natre-

vinče za živinčetom. Tudi Ismet. Hodil je za njima in prikimal, čeprav ni vedel, o čem gre beseda. Naposled je zazijal, ko je slišal:

»Ismete, tale teleta boš odpeljal po isti poti nazaj!«

»Kako, ali sem jaz...«

»Ne, ne, nič nisi til!« Carinik je odhitel za svojim spremljevalcem proti postajnemu poslopju.

Ismetu je običajni zlog v grlu. Skomignil je z rameni, vzel vedro in negotovo odšel proti vodovodu. Med potjo se je spraveval vse mogoče, a je siromak ostal le pri vprašanjih.

Carinik in možak v civilu — službujoči veterinar — sta vstopila v pisarno. Mračnost, ki je obema ležala v očeh, je postala še hladnejša v uradnem okolju s pisalnimi mizami, polico z mapami in protokoli, pisalnim strojem in podobnim. Vajena svojega opravila, sta neka-

časa slonela vsak nad svojimi papirji.

»Torej?«

Carinik je pogledal veterinarja.

»Jih pošljemo nazaj?«

»Med njimi ni niti enega prime-ra baby-beef! To je kot na dlani. Same stare mrhe. Prijavili pa so devet vagonov!«

To pač ni bil osamljen primer. Med podjetji, ki trgujejo s tužino, najdemo tudi bele vrane. Nekatera lete sila visoko. Tako se rado primeri, da premeten izvoznik pomeša med prijavljena kljuseta za zakol tudi nekaj glavic neprijavljenih žrebet za plemo. Zrebe gre v tujini za suho zlato, izvoz pa je pri nas prepovedan! Ali pa vodi iznajdljivost lesnega trgovca v to, da prijavi navadna drva kot kurivo, v resnici pa jih prodaja kot celulozo, furnir ali kot kakšno drugo, boljše plačano vrsto lesa. Tako tudi ni prav nič nevsakdanje, da izvoznik oplemeniti navadno klavno goved z bleščetimi

MILIJONI NA SLEPEM TIRU

sel sena. Potem je v svojem kožužu počakal v restavraciji na brzi vlak, s katerim se je zadovoljen vrnil.

To pot se je vračal v živinskem vagonu. V istem je pred petimi dnevi zapustil Slavoniki Brod. Sramota! Da bi vsaj vedel, zakaj?

Zato je mrko gledal v bežeči kraški svet.

Prišli so k njemu in mu rekli: »Ismet, ti si že vozil živino za Makedonijo in Srbijo, poznata te Banat in Bačka, pa bi nemara še za nas. Devet vagončkov lepih, bejbi!« bo, pospremi jih tja do Sežane! Zaupamo ti, vemo, da jih boš znal nakrmiti in napojiti, kot je treba. No, bomo udarili!«

In so udarili! Ismetu se je celo dobro zdelo, da so prav njega izbrali za čuvarja repov. Eh, kakšni repi, kakšna živina! Sami baby-beefi. Vsa tako so mu rekli in natančno tako je pisalo na onem službenem papirju, ki so mu ga pokazali.

Vse dolge kilometre jih je čistil in štrgljal in skrbel za zob. Zaradi vsega tega je bil lahko užaljen, ko ga je uradnik na meji kar dvakrat vprašal, če je to tisto blago, ki je prijavljeno v spremnici.

»Seveda, vseh devet vagonov. Malo so shušala, kako ne bi, pet dni in pet noči smo na poti!«

Carinik je zmajeval z glavo, pregledoval številke vagonov in jih primerjal s številkami na listini, ki jo je držal v rokah, si nekaj dopovedoval in — odšel. Ko se je vrnil, ga je spremljal še nekdo v civilu.

»Tole maj bi bila ta teleta!«

Ismet ju je spremljal od vagona do vagona. Vsi trije so otpavali ži-

nazivom — baby-beef! S to »pote-gavščino«, ako mu uspe, lahko potrka na vrata bližnje banke in zahteva premijo, ki je pri nas razpisana za to dragoceno vrsto govejega mesa.

Formalnost je bila hitro opravljena. Carinik je odložil zavrženo deklaracijo in segel po novi. Devet vagonov Ismetovih varovancev je potegnila lokomotiva na slepi tir. Tam naj počakajo toliko časa, dokler jih ne bo železniška uprava vnesla v spisek odhajajočih tovornih kompozicij.

Na srečo je takšnih primerov malo! Kam bi sicer z ustavljenimi vagoni, saj dosega tovorni promet na naših izvoznih železniških postajah tudi do 600 vagonov dnevno. Ta številka nas opozori na naporno delo obmejnih carinskih organov, katerih je še najlažji posel pregled osebnih in brzih vlakov.

Tovorni promet je iz dneva v dan večji. Mejni prehodi postajajo ozka grla, vsekakor pa zanesljiv barometer, ki prikazuje udeleževanje naše države na zunanjih tržiščih. Čudno je pravzaprav, da se vse formalnosti pri izvozu opravljajo na mejnih postajah, ne pa tudi v večjih centrih, od koder blago pripotuje. Blago, ki ga je naložilo neko podjetje iz Makedonije v Skopju in je namenjeno na trg v Italijo, preide carinarnice v Skopju, Beogradu, Zagrebu in v Ljubljani. Vse te imajo zavezane oči! Sele carinarnica v Sežani ga mora pregledati, ugotoviti kvaliteto blaga in odobriti za izvoz. Lahko pa se zgodi, da se znajde

carinik v Sežani pred velikim hladilnim vagonom. V napotnici bere: toliko in toliko zmrznenih piščancev, toliko in toliko kokošjega mesa, toliko in toliko fazanov. Neverni Tomaž odpre vagon. Sreča se z odprtino, zatrpno z zaboji in zabojčki. Da bi razložil vagon — je nemogoče, čeprav bi bilo pravilno! Zmrznjeno blago se lahko pokvari! Carinik pa ne more vedeti, kaj vse se skriva nekeje v kotu vagona. On verjame, udari pečat na deklaracijo in ukaže zapečatiti vagon.

Cez mesec dni pa zazvoni telefon.

»Ali veste vi tam na carini, da je dne tega in tega odšlo čez mejo v hladilnem vagonu ta in ta številka z drugim blagom še tisoč kilogramov svinjskega mesa!«

»?«

Sledi brskanje po starih zapiskih. Carinik, ki je tedaj pregledoval hladilnik, je med Scilo in Karibdo. Če prizna svojo uradno površnost, bo kaznovan; če ne prizna, omogoči izvozniku, da si v tujini za tista dva prašička omisli črni fond. In en prašiček — to je en avtomobilček!

V bodoče torej cariniku v podobnem primeru ne preostane drugega, kot da takšen vagon pošlje nazaj. Izvoznik je pač napravil veliko napako, da ni dal v pregled svojega blaga že doma, gotovo bi se našla kje kakšna carinska kontrola! Lahko pa, da je računal na ozko obmejno grlo in se že vnaprej veselil, češ, saj cariniki ne bodo imeli časa za natančnejšo kontrolo.

Če se potem takšno zavrženo blago pojavi v domačih trgovinah, še ne smemo obsojati njegove kvalitete po starem kalupu — ker ni dobro za tužino, naj bo dobro za nas! Blago je še zmerom dobro, na kvaliteti boluje le tisti, ki ga je hotel izvoziti.

Koliko milijonov pa se izgubi na slepem tiru pri takšnih popotovanjih, o tem govore skrivne statistike prizadetih podjetij.

Ismet je ostal v Sežani na slepem tiru tri dolge dneve. Njegovi varovanci so že pomulili zadnjo bilko in tudi vreča z ovsom je le še ohlapno ždela v kotu vagona. Edino, kar je lahko nudil v izobilju sestrani govedi, je bila voda.

»Eh, leje me je našlo!«

Razni ljudje so našli okoli vagonov, otpavali živino, pregledovali nekakšne papirje in ne da bi se zmenili za vprašujoče Ismetove oči — odhajali.

Tretji dan je iznenadil Ismeta znanec, ki ga je doma nagovoril za ta posel. Nerazpoloženo mu je navrgel dober dan in bolj zavzeto nekaj dokazoval cariniku, ki ga je spremljal.

»Pomislite samo, koliko je žival izgubila na prevozu, pa naj jo zdaj vračam. In stroški, mar so to mačje solze!«

»Predpisi so tukaj. Zakaj se jih ne držite!«

»Prav do Sežane sem moral privleči celo čredo, da mi to poveste! Predpisi!«

Ismet se jima je plašno približal. Njune govorice ni kdo ve kako razumel, vedel je le, da s temi dezetimi vagoni nekaj ne bo v redu.

Jutri odpotuješ nazaj. Zvečer ti bodo pripeljali seno.«

Te besede je Ismet z veseljem prestregel. Kakorkoli že, o tej svoji poti ne bo mogel pripovedovati z navdušenjem. Nemara sploh ne bo stopil na požirek, samo da se ogne zlobnim jezikom. Saj na koncu vsega bodo ljudje obesili vso krivdo na njega.

Tako se je vozil nazaj po isti poti kot človek, ki ni sklenil dobre kupčije. Zal mu je bilo sestradanih živali, naveličanih zatohlega vagona in neprestanega poplesovanja po kretnicah. Jezil se je na ljudi, ki so ga speljali na ta nekoristni izlet.

Kraški svet je bežal pred njegovim mrkim pogledom.

NAJFINEJŠE ŽENSKÉ NOGAVICE

iz creppe
nylona,
nylona in
perlona

(MENI)

ZDENKA
MILENA
SLAVICA
MOJCA
BOJANA
JELKA
SONJA in
POLONCA

Pazite na
naš zaščitni
znak!

Tovarna nogavic in drobne konfekcije Polzela

Otroci, ki kažejo izredno nadarjenost, niso niti v lahkem niti v zavidanju vrednem položaju. Med vrstniki se težko znajdejo, saj se otroci smejejo vsemu, kar je poudarjeno. Zgodnji talenti so med tovariši zmehdeni in nekako ločeni. Ker so preveč občutljivi — prehuda občutljivost je redno povezana z zgodnjim nadarjenostjo — jim je še težje, zato zapuščajo družbo vrstnikov in se zapirajo vase, to pa prinaša nezaželene posledice.

Če nadarjenost svojega fantka ali deklice zlorabijo z namenom, da bi napravili iz sinka ali hčerke tako imenovanega »čudežnega otroka«, mu storijo hudo krivico, ker ga obremenijo z nepotrebnim kompleksom in ga oškodujejo za vse življenje. Kompleks »čudežnega otroka« je onemogočil ustvarjalnost in zrelih letih zglednim filmskim talentom Jackieu Couganu in Shirley Temple, pa tudi našima mladima igralcema Milici Mršičan in Beograđa in Bracu Rajsu iz Zagreba.

Otrok, omočiten zaradi dolgo- trajnega igranja dan za dnem ali strastnega reševanja matematičnih (ali šahovskih) problemov, je že sam po sebi dovolj odsojen, kadar bi se moral igrati z vrstniki po »delovnem« času, ki je zelo

Pri nadarjenih otrocih je treba popraviti sleherni pozor. Otrokovske vaje, ki jih opravlja s početkom in zanosom, je treba pojmovati kot obliko zabave ali igre, nikakor pa starši ne smejo delati iz tega karsibodi poslovnega, poklicnega. Otroci naj v uspešnih tudi rezultate, kakršne dosejajo tudi njegovi tovariši, na primer pri telovadbi, pri ročnem delu, pri učenju predmetov za šolo in tudi pri vsakdanji igri na dvorišču.

»Prav tako, kot je bilo takrat, ko smo se na Košutnjaku igrali Indijance in kavboje. Razlika je bila v tem, da sem se moral stavke naučiti na pamet in poslušati režiserja, kakor poslušamo najstarejšega »Indijanca«.

Ta fant je torej varen pred
bavbavom, ki ga prinaša pojem
»čudežni otrok«, zato pa se ima
zahvaliti predvsem staršem, pro-
fesorju matematike in filmskemu
režiserju.

D. Lončarević

Mnogo problemov in intimnih zgodb se je vtisnilo v srce in zavest ljudi, ki so sprejeli odgovorno dolžnost svetovalcev. Tajnos je zajamčena na vsej črti. Ljudje, mladi in stari, prihajajo in prosijo pomoči. Včasih so potrebni dveh, treh spodbudnih besed, nečesa, kar so tudi sami poznali, vendar jim je bilo treba povedati, da bi zanesljiveje vedeli. Včasih jih tako prevzamejo najrazličnejše skrbi, da ne morejo spoznati vzrokov in najti izhoda. Mnogi pa ne prihajajo v to posvetovalnico. Veliko mesto živi svoje, zapleteno življenje, glavni igralci zakonske sreče ali nesoglasja, raztreseni po domovih, sami ali z bližnjimi ali daljnimi svojci, so sam sodniki in tudi graditelji svoje sreče.

POZABLJENI OČE

Prišla je študentka arhitekture. Govorila je o svojih starših. V njihovi družini je dolgo ni vsa tako, kot bi moralo biti. Štirje so: mati, oče in dve hčeri. Odnosi med materjo in očetom so precej napeti, vsega naj bi bil kriv oče. Ni zadovoljen z drugo hčerjo, ki si je našla delo in se osamosvojlja ter hodi iz hiše, kdaj in kamor jo je volja. Oče čedalje pogosteje zmerja, mati pa hčer zagovarja in tako si prihajata navzkriž.

Očetu pripraviti kosilo, ki mu je všeč, kupiti darilce, vprašati ga za nasvet o tem in onem zares ni težko, to pa je tudi zado-
stovalo, da se je v družino spet
vrnila prejšnja harmonija.

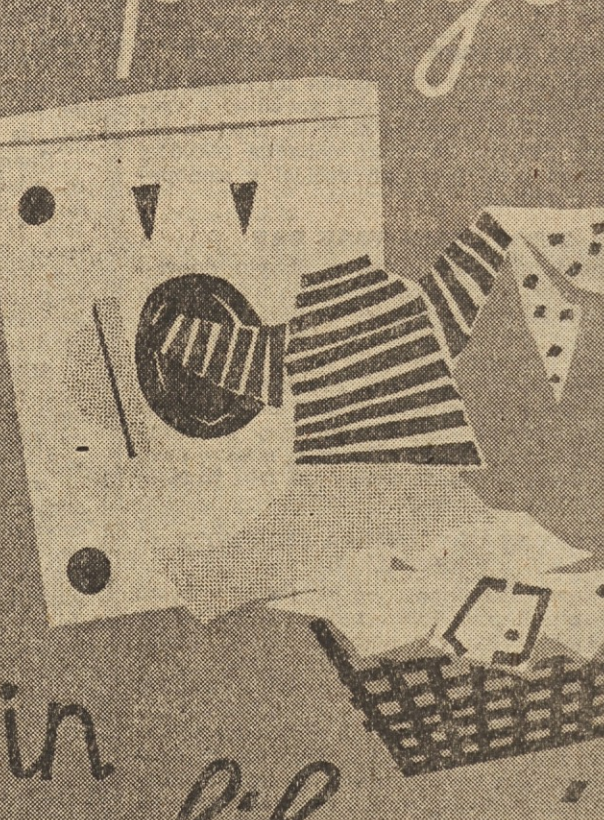
V mnogih primerih je poglavitni problem družina tega ali onega zakonskega druga. Take primere je najtežje urediti, ker se povsod čuti stanovanjska stisk. Mladim ljudem svetujejo, naj si — če je le mogoče — uredijo družinsko gnezdečo ločeno, pa čeprav v slabših stanovanjskih razmerah. Za mlade ljudi, ki šele začenjajo živeti, podeželje ne bi smelo biti rešitev, ki bi se je izogibali. Tam bi imeli tudi on mnogo več priložnosti za začetek zakonske zveze in za ustanovitev družine. Primer dedka Dače, ki se je ločil pri 82 letih, je le izjema. Nevesta dedka Dače je imela svoje, on pa prav tako svoje stanovanje. Po poroki se nista mogla sporazumeti, katero stanovanje bosta izpraznila. No, ker se nista sporazumela, sta se — razšla. V tem primeru so bili brez moči tako svetovalci kakor sodnik in njegovi porotniki.

Razni zakonci prihajajo po navsot tudi mladi ljudje, ki se nameravajo poročiti. Vsako sredo pritisne na kljuko posvetovalnice na Terazijah kakih deset ljudi raznih poklicev, vsi pa bi radi odgovor na to ali ono zakonsko vprašanje. Zaposlene žene precej očitajo možem, ki ne storijo ničesar, da bi jim olajšali delo v gospodinjstvu. Tu ne gre le za fizične, temveč za psihične razloge, predvsem za občutek zapostavljanja in neenakopravnosti. Svetovalcem pripovedujejo o drastičnih primerih nerazumevanja zakonskega druga, utrujenega od osemurnega dela. Zakon, v katerem je žena iz dneva v dan pospravljala, kuhala in negovala otroke, mož pa je ležal in iz postelje dajal navodila, se ni mogel obdržati. Žena se je čutila preveč ponižano, da bi to lahko prenesla.

Svetovalci iz te ustanove se pritožujejo, ker niso izvedeli za rezultate v mnogih primerih, za katere so se posebej zayzemali ter po cele dneve razmišljali o njih in iskali rešitev. O tem jih

me s svojimi težavami živijo mnoge družine alkoholikov, ljudi, ki ne delajo rade, brezbriznih staršev, zapostavljenih zakonskih tovarišev. Ti niti ne vedo za ljudi, ki imajo v rokah »čarobno palico sreče« in ki bi jim nemara še lahko pomagali, preden bi bilo prepozno. Takih ljudi ni v posvetovalnico. Morda jim je neprijetno, morda se bojijo »uradnosti«, mogoče ne dajo mnogo na moč prijateljskega nasveta. Treba jih je poiskati.

pranje

in
likanje

PREVLADUJEJO ZAKONI!

s podobno šolsko izobrazbo

Da, se ni pošalila?
Ne. Toplak je videl, da je njen obraz topel in resen.
»Odprimo čitanke na strani sto petnajst,« je čvrsto velela.

Veliki načrti

Po sušnem letu 1958, ko so veliko razpravljali, a malo naredili, se je ljubljansko filmsko podjetje Triglav film letos pojavilo v Puli kar z dvema igranima filmoma. Pri tem so istočasno dosegli uspeh in neuspeh: prva nagrada za režijo in druga za producenta za film »Tri četrtine sonca« in pa mesto čisto na dnu kakovostne lestvice za film »Dobri stari pianino«. Vendar — léd je spet prebit in pri Triglav filmu optimistično gledajo na novo sezono. Do Pule 1960 je še daleč, obljube pa niso majhne: 4 igrani in 12 kratkometražnih filmov. Upajmo, da ne bo ostalo samo pri obljubah.

Ze novembra nameravajo pričeti s snemanjem prvega filma, ki pravzaprav ni nov, saj že dolgo govorijo o njem in bi morali začeti s snemanjem že junija. To je zgodba o rešitvi zaporov iz celjskih zaporov, proslulega

»Piskra«, z delovnim naslovom Akcija. Po predelavo je končno scenarij Marjana Rožanca dobil zaključno obliko, režiral pa ga bo po vsej verjetnosti Jože Babič, ki je že letos dokazal svoje sposobnosti in tudi sedaj pričakujejo

od njega kar največ. Glede drugih načrtov slika ni tako jasna. V »večnem« načrtu je še vedno Martin Krpan, ki nikakor ne more dobiti dovolj denarja, la bi oživel na platnu, a upi za realizacijo tega filma so letos le večji kot prejšnja leta. Od ostalih scenarijev je najbliže zaključni fazi »Družinski dnevnik« Ferda Godine, obravnavajo pa še scenarije Dušana Sege »Sanje«, »Zgodba o temi« po noveli Cirila Kosmača »Trobenta in oblak«, komediji »Urad za pritožbe« in »Naš avto«. V pripravi so še scenariji po noveli Cirila Kosmača »Sreča«, »Pomlad v februarju«, Ribič pa piše scenarij »Ne joči, Peter«.

Gradiva je torej dovolj. Morda bo prišel v ožji izbor tudi kak nov scenarij, ki še ni napisan. Kakor kaže, bodo glede na letošnje izkušnje upoštevali predvsem kvaliteto tako glede režiserjev kot glede scenarijev. Pomembno je tudi dejstvo, da ne prevladujejo več vojne teme. Sicer pa zaenkrat še ne moremo soditi, ker dokončnih odločitev še ni.

Kratkometražnih filmov bodo po dosedanjem programu posneli 12, med njimi 6 lutkovnih. S proizvodnjo lutkovnih filmov bodo nadaljevali, saj so pred kratkim prodali dva v Zahodno Nemčijo, odkupila pa jih je tudi Vesna. Od kratkih filmov so že odobrili: »Nasedli brod«, film o razvoju koprškega pristanišča v režiji Jana Kavčiča, »Na senčni strani ceste« v režiji Matjaža Klopčiča, lutkovna filma »Banka« in »Veliki zaspanec«. Snemajo pa že lutkovni film »Vasovalec« v režiji Zvoneta Sintiča, lovška filma »Fazani« v režiji Metoda Badjura in »Gamsi« v režiji Vikija Pogačarja, Dušan Povh pa snema film o razvoju našega gospodarstva in izgradnje.

Po daljšem presledku ima Triglav film letos v načrtu spet nekaj koprodukcij. Glede na slabe izkušnje v preteklih letih pa bodo sklepali pogodbe le, če bodo že vnaprej dobili garancije za povrnitev stroškov. Ponudb je dovolj, a so vsi producenti bolj ali manj neugledni in iščejo zgolj komercialni uspeh. Zato bodo pri izbiri previdni. Zaenkrat je odobrena koprodukcija z Lieberenz filmom iz Berlina za mladinski film »Otok pustolovštin«. Razen tehničnih uslug bi Triglav film, prispeval še scenografa, vodjo snemanja, tri glavne in sedem stranskih vlog. Pogajajo se še za tri filme italijanskih producentov, ki so načelno že odobrili.

Za izpolnitev letošnjega obsežnega programa so potrebna precejšnja sredstva kakor tudi pravilna razporeditev strokovnega in tehničnega kadra. Podjetje je že prodalo oba letošnja filma jugoslovanskim distributerskim podjetjem, Svet za kulturo LRS je odobril subvencije za oba že posneta umetniška (10 milijonov din za »Tri četrtine sonca« in tri milijone za »Dobri, stari pianino«) in nekatere kratkometražne filme, nekaj stroškov pa bi krili iz republiškega proračuna v obliki dotacij. Strokovna raven še vedno ne zadostuje in ne smejo zanemarjati nadaljnjega izpopolnjevanja in šolanja filmskih delavcev. Pokazalo se je tudi, da so mlajši začetniki zasenčeni že renomirane režiserje in se bodo morali ti močno potruditi, da si bodo spet pridobili zaupanje. Ta in druga vprašanja pri Triglav filmu čakajo pravilne rešitve, od katerih bo v marsičem odvisen razvoj in uspeh slovenskega filma v letu 1960.

Veliko smo že brali o priznanjih jugoslovanskemu risanemu filmu, prav v zadnjem času pa lahko govorimo o novem uspehu našega risanega filma izven jugoslovanskih meja. ZDA so namreč pred kratkim odkupile celotno proizvodnjo risanih filmov zagrebškega podjetja »Zagreb-film«. Jugoslovanske risanke bodo predvajale skoraj vse ameriške premierne kinematografske dvorane. Na sliki prizor iz naše risanke »Lažni kanarček«

Protislovja v nemški filmski proizvodnji

Medtem ko v Združenih državah Amerike govorijo, da tudi cinemascope in vistavision nimata več tiste začetne privlačnosti za občinstvo, medtem ko tudi filmske proizvodnje drugih držav stalno nihajo med krajšimi ali daljšimi krizami, pa si zahodnonemški film po lanskoletnem uspehu in letošnjem letu obeta še večji vzpon.

Letos: 140 filmov

V lanskem letu so v Zahodni Nemčiji posneli 112 celovečernih igranih filmov in s tem prvič po vojni dosegli Francijo in Italijo. Vesti iz Münchena pa napovedujejo, da bodo v letošnjem letu v Zahodni Nemčiji izdelali celo 140 novih filmov. Te številke ni dosegla doslej še nobena evropska filmska proizvodnja v letu dni.

Ob tem bi težko govorili tudi o umetniškem preporodu nemškega filma. Nemci so v zadnjih letih razvili že skoraj do ameriških razmerij tako imenovani »sistem zvezd«; vsi filmi najpopularnejše nemške zvezde Rommy Schneider (ki dobiva že po pol milijona mark za vlogo v filmu) privabijo nekaj sto milijonov gledalcev na leto. V poslednjih dveh letih je nemško filmsko nebo dobilo celo ozvezdje »zvezd«, od katerih vsaka posname vsaj po deset filmov na leto. V tej ogromni proizvodnji je dovolj prostora za vse in neprestano dela celo stari režiser Geza von Bolvary (pri nas je prišel na zelo slab glas s koprodukcijo »Dalmatinsko svatbo«), čigar limonad je bil svet sit že pred dvajsetimi leti. Svoj prostor pod filmskim soncem je našel tudi bivši Göbbelsov prijatelj in nacist Veit Harlan, ki snema filme s svojo ženo Kristino Söderbaum, tudi poznano nacistko. Ob tem pa talentirani mladi režiserji — med njimi tudi Helmut Käutner, pri nas dobro znan po uspelem koprodukcijem filmu »Poslednji most« — niso niti zdaleč tako zaposleni.

Sladkor in saharin v zaprašenih zgodbah

Večino današnje nemške proizvodnje še nadalje sestavljajo sladkobne operete, zaprašene zgodbe o življenju na dvorih raznih Ludvikov in Franc Jožefov, komedije, katerih humor je sumljiv in umeten. Resni filmski kritiki namenjajo najrazličnejše vzroke za tako

stanje — vsi pa se strinjajo v tem, da je nadarjenemu filmskemu ustvarjalcu v Nemčiji težje prodrati kot kjerkoli drugje na svetu.

Po sedanjem položaju ne kaže, da bi Zahodna Nemčija v bližnji prihodnosti zavzela pomembnejše mesto v svetovni filmski proizvodnji, pa čeprav so številke o proizvedenih filmih tako visoke. Prav gotovo pa ni nikakršnega upanja, da bi nemški film spet postal tisto, kar je bil v časih Pabsta, Langa in drugih mojstrov, ki so svoje dni bili med najboljšimi ustvarjalci na svetu.

TV klubi v svetu

Oblike kolektivnega gledanja televizijskega programa so lahko zelo različne. Televizijski klubi imajo pred raznimi drugimi oblikami to prednost, da je delo v njih organizirano, da se ob primernem vodstvu po oddajah razvijajo pogovori in debate, da lahko vzdržujejo stalne siske s programskim vodstvom, televizijskih postaj in tako posredujejo pobude s terena.

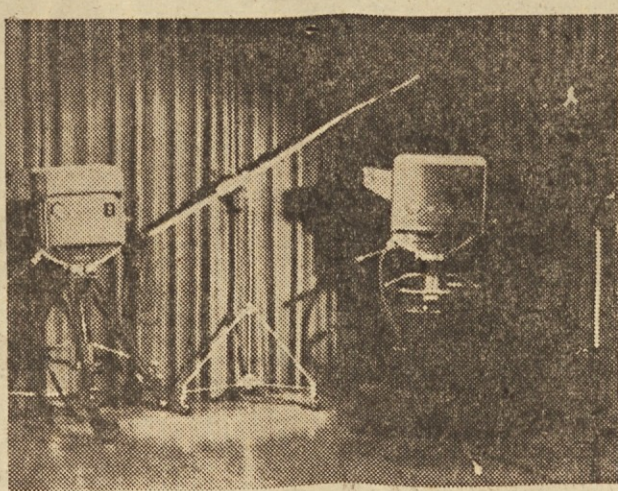
Kolektivno gledanje TV oddaj je zlasti razširjeno v prvi fazi uvajanja televizije. Po izkušnjah iz drugih držav je v tej fazi važno predvsem dvojje: — v začetku narašča število TV sprejemnikov iz raznih vzrokov (visoka cena, nepravilnost industrije in trgovine, nezaupanje do novosti) mnogo počasneje, kot narašča interes za televizijski program; tako dobimo mnogo več interesentov za gledanje programa, kot je na razpolago sprejemnikov.

Število sprejemnikov se mnogo hitreje množi v večjih središčih kot na podeželju, kjer še dolgo prevladuje kolektivno gledanje TV programa. Med drugim so zelo ilustrativni nekateri podatki iz Italije: leta 1956 so imeli 366.000 sprejemnikov, od tega 60.000 v raznih lokalih, dostopnih javnosti; obenem je bilo na primer v Torinu 36.000 sprejemnikov izmed skupnih 44.000, kolikor jih je bilo v vsej pokrajini Piemont. Se značilnejši je bil položaj v Laziu: v vsej pokrajini 54.000, od tega 50.000 v Rimu. Statistični inštitut Doxa je ugotovil, da gleda televizijske

programe praktično vsak Italijan; le 4 odstotki gledalcev so imeli sprejemnik doma, 12 odstotkov jih je gledalo programe pri sorodnikih in znaneih, vsi ostali — torej ogromna večina — pa v kavarnah, gostilnah, v raznih krožkih, na sedežih strank, v župniških itd. Istega leta je bilo vodstvo KPI prisiljeno z vsjo naglico kupiti 2000 sprejemnikov in jih proti odplačilu razdeliti svojim krajevnim organizacijam, ker so opazili porazen padec obiska v

ljudskih domovih (sedežih KPI), od koder so ljudje zvečer množično odhajali v župnišča, ki so imela televizijske sprejemnike.

Pomembnosti televizije se je zavedala tudi mednarodna organizacija za vzgojo, znanost in kulturo UNESCO, ki je priporočila svojim članicam, naj utrjujejo povezanost prosvetnih delavcev in vzgojnih organizacij s televizijo, naj televizijske postaje v svojih programih razvijajo splošno, druž-

Tišina po snemanju v televizijskem studiu

Chaplin govori slovensko?

Združenje jugoslovanske reproduktivne kinematografije razpravlja o tem, da bi tuje filme, ki jih predvajamo pri nas, sinhronizirali v naše jezike; da torej v kinu ne bi več brali podnaslovov, ampak bi slišali igralce govoriti (z glasovi naših igralcev, seveda) v naših jezikih.

Po vesteh v časopisih je sinhronizacija skoraj stokrat dražja od opremljanja s podnaslovi, ki je bilo doslej v navadi pri nas.

Ampak ne gre zgolj za finančno plat zadeve.

Pred leti je neka tuja revija, ki je sicer Jugoslaviji vse prej kot naklonjena, s priznanjem ugotovila, da smo v Jugoslaviji toliko pogumni, da tujih filmov iz umetniških razlogov ne sinhroniziramo, ampak rajši poslušamo Angleže v angleščini in Ruse v ruščini ter s tem ostane umetniška celota filma neokrnjena, dialog pa si preberemo v podnaslovih.

Kot kaže, Združenju reproduktivne kinematografije ni mar za te in take umetniške razloge. Če se bodo res lotili sinhronizacije tujih filmov, se nam obetajo zanimivi prizori: Charles Chaplin in Tatjana Samojlova bosta govorila slovensko,

Burt Lancaster bo v slovensčini zmerjal svoje kavboje, in če bodo naši sinhronizatorji dosledni, bo tudi Doris Day prepevala slovensko ob spremljavi zboru lepih deklet, ki ji bodo odpevale v slovensčini (koliko bodo neki plačali za sinhronizacijo popevk? — ali pa bo Doris Day, ki bo sicer govorila lepo knjižno slovensčino, prepevala za spremembo v angleščini z ameriškim naglasom?).

Morebiti bi kdo želel namesto ironične glose utemeljene razloge, zakaj smo proti sinhronizaciji? Ti razlogi so toliko očitni vsakomur, ki hoče razmišljati o njih, da že rajši ostanemo samo pri glosi.

Morebiti se zdi našim distribucijskim podjetjem sinhronizacija tujih filmov napredek v primerjavi s podnaslavljanjem? Potem velja opomniti, da to ni napredek. To bi bil zgolj še en poraz in umik zdravega estetskega okusa pred komercialisti. Nazadovanje, ne napredek.

Torej naj se naši distributerji odločijo za boljše — v tem primeru pa je boljše tisto, kar že imamo, kot pa tisto, kar naj bi dobili in kar se nam na prvi pogled kaže kot korak naprej.

FILM. RADIO. TELEVIZIJA

Uspeh »Samca«

Risani film Vatroslava Mimice »Samec« (proizvodnja Zagreb-film), ki je pred letom dobil »Zlato perlo« žirije kritike v Puli in prvo nagrado v svoji kategoriji na festivalu v Benetkah, je dosegel velik uspeh tudi v daljni Avstraliji. Prikazali so ga v več avstralskih mestih, potem pa tudi na festivalu v Melbourneu. Kritika je poudarila, da je to najboljši risani film, prikazan na festivalu.

»Kota 905«

Mate Relja, znani zagrebški režiser dokumentarnih filmov, režira za Jadran-film v Zagrebu celovečerni igrani film »Kota 905«. V filmu nastopajo med drugimi Stane Potokar, Tija Čuvalekovi in Milan Srdoč. Režiser Relja je izjavil, da naj bi bil »Kota 905«, ki prikazuje neko akcijo OZNE v prvem povojnem letu, »naš film z našimi ljudmi«. Zunanje posnetke snemajo v središču Gorskega Kotara v Delnicah, notranje pa bodo posneli v zagrebških studijih na Dubravi.

»Anatomija umora«

Anatomija je grška beseda in pomeni »umetniško razčlenjevanje, razčlenjenje«. Anatom proučuje dele celote, ki po določenem

JAMES STEWART JE ZA GLAVNO VLOGO V »ANATOMIJI UMORA« DOBIL NAGRADO BENESKEGA FESTIVALA

redu sodijo skupaj, na primer zgradbo človeškega ali živalskega telesa. Biološko-medicinski pojem je ameriški sodnik John D. Voelker — s pisateljskim psevdonimom Robert Traver — prenese na proces o umoru, ki se je resnično zgodil v mestu Ishpeming v ameriški državi Michigan. Svoji knjigi, v kateri je popisal zločin, je dal naslov »Anatomija umora« in dosegla je že milijonske naklade ter bila prevedena v več jezikov. Otto Preminger, ki je režiral filmsko rekonstrukcijo umora, se je povsem odrekal atelejskemu delu in je posnel vse prizore na ulicah in v sodni hiši mesta Ishpeming. Njegov junak je v kriminalnih filmih že izurjeni James Stewart.

Film se ZDA poslaže kot svoj prispevek na letošnji beneski festival — in James Stewart je dobil nagrado za najboljšo moško vlogo!

Nov film Johna Forda

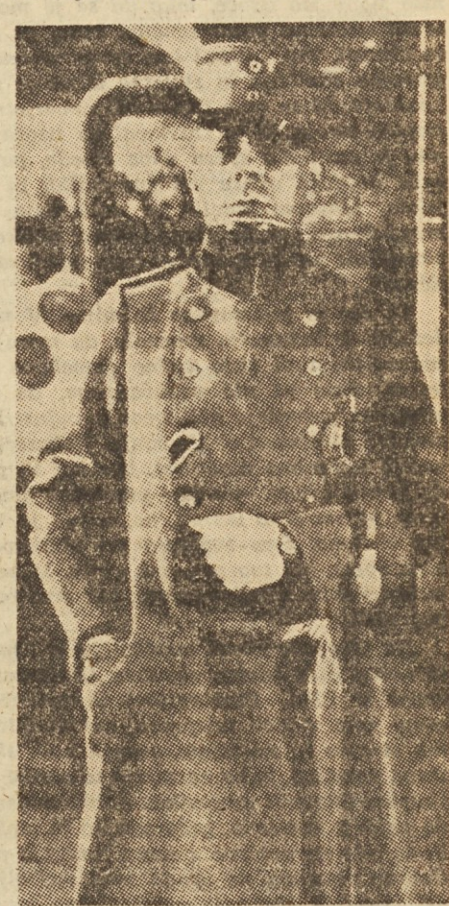
Stari mojster western filmov John Ford je še enkrat odpotoval na Divji zahod: režiral bo film »Kapetan Buffalo«, v katerem bo prikazano življenje enega najznamenitejših junakov Divjega zahoda, Buffala Billja. Zanimivo je, da bo Ford posnel ta film brez svojega priljubljenega igralca Johna Waynea; v glavni vlogi bo nastopil Geoffrey Hunter.

»Velika iluzija« končno v Nemčiji

Zahodna Nemčija bo naposled lahko videla film, ki ga je mednarodna žirija na svetovni razstavi v Bruslju 1958 pri izbiri »dvanaestih najboljših filmov vseh časov« pristala med prvih šest: film »Velika iluzija«, v letih 1937/38 svetovni uspeh, bo jeseni nastopil svojo pot po doslej prepovedanem teritoriju. Njegov ustvarjalec: Jean Renoir, ki je 15. septembra slavil svoj 65. rojstni dan.

Kaj pripoveduje ta film z nepozabnim Erihom Stroheimom v glavni vlogi? O prvi svetovni vojni. »Veliko iluzij« sem snemal s tolikšno ljubeznijo tudi do nemškega duha in tradicije, da so mi v Franciji celo marsikaj hudega očitali,« pravi danes Renoir. »Imeli smo dobro zgodbo in sijajno zasedbo. Zdal je pokojni Stroheim je bil sploh navdušen za vloge v uniformah. Moj prijatelj Gabin se je šele zategnel uveljavljati. Pierre Frenay se je prvič pokazal v filmu. Dalo — naš Rosenthal — tudi še živi. Dela v Ameriki, večinoma v gledališčih. In Dita Parlo — pred nekaj meseci sem jo srečal na cesti — je danes žena protestantskega pastora v Parizu.«

Na vprašanje, čemu ta naslov, je Jean Renoir, sin velikega francoskega impresionističnega slikarja Augusta Renoirja, smehljaje odgovoril: »Ker je dober naslov. Pravzaprav ostaja pomen naslova bolj v ozadju naše zgodbe. V prvi svetovni vojni so bili namreč na frontah ljudje — vsaj na zavezniški strani — ki so mislili, da se morajo boriti in zmagati v »vojni, ki bo končala vse vojne«. In to je bila velika iluzija!«

ERICH VON STROHEIM V »VELIKI ILUZIJ«

JULES VERNE IN STANISLAV LEM

Julesa Verne »V 80 dneh okoli sveta« in Stanislava Lema »Magellanov oblak«.

Prvi ni toliko utopični roman kot zanimiv dokument tedanjega časa (roman je bil napisan leta 1873). Jules Verne je izračunal, da bi bilo tedaj mogoče z železnico in parniki prepotovati zemeljsko kroglo v 80 dneh. Uresničitev tega potovanja je prepustil Angležu Phileasu Foggju, junaku svojega romana. Če je bil roman za Verne sodobnik, je utopično branje, pa je za nas zanimiva, lahko to podana, skoraj bi rekli reportažna podoba osemdezeset let prejnjega stoletja; vsekakor bolj razvedril kot resnim spoznanjem namenjena reportaža.

Drugi, Stanislava Lema »Magellanov oblak«, se od običajne sodobne utopične literature razlikuje predvsem v dveh značilnostih: prva se zelo skrbno loteva medčloveških odnosov v prihodnosti, v komunizmu (roman se dogaja leta 3000), in druga, roman ima poleg nedvomno znanstvenih tudi literarne kvalitete. Za nas je zanimiv zlasti zato, ker ga je pisal komunist, ki gleda v prihodnost z optimizmom, z vero v razvoj družbe in človeka; zato odnosi med ljudmi v tem utopičnem romanu niso ali taki, kot v današnjem kapitalističnem svetu, ali pa celo še bolj tehnokratizirani, razčlovečeni, kot so v večini zahodnjaških utopičnih romanov. Pisatelj si ob tem ni mogel kaj, da ne bi jedko oškrnil tudi sedanjosti; morebiti je v poglavju United States Interstellar Force malce preveč blokofske nestrpnosti — vendar to odločilneje ne skali zapužanja v človeški rod in vedrine, ki odlikuje »Magellanov oblak«.

Obe knjigi sodita med tako imenovano lažje čtivo, vendar sta nedvomno med najboljšimi deli te vrste.

mm

UMETNOST OBLIKOVANJA

KOMU od nas je že kdaj prišlo na misel, da bi bila lahko navadna smetišnica za smeti predmet, ki bi bil lahko sobi v okras? Vam?

Meni že ne, ker vi in jaz smo trezni ljudje, brez fantazije in ponosni na to. Vsaj tako se nam zdi.

No, res je, da smo zrasti v tesnih, omejenih razmerah. Smetišnica je bila pločevinasta, stol... pač nekaj, na čemer smo sedeli in miza je bila, odkar se spominjamo, stara z odrgnjenimi nogami in izprano ploščo, na kateri je neprestano ribanje pustilo svoje sledove... nič lepega ni bilo v teh predmetih in lepote niti nismo iskali.

Na neki stopnji ekonomskega razvoja se pa tale odnos spremeni. Imenujmo to dvig standarda, če hočemo, toda ko nastopijo za to dani ekonomski pogoji, se človek rad obda tudi v vsakdanjem življenju z lepimi stvarmi. Brezbržnost se umakne zanimanju: kje dobiti te stvari? Zakaj so take kot so? Kdo jih izdeluje?

Včasih je bilo to bolj preprosto. Preden je nastopil stroj in industrija, so bili uporabni predmeti, ki so jih izdelovali ročno obrtniki, ponekod še v cehih, vsak zase umetnina, plemenito, dovršeno izdelani. Časa je bilo dovolj in naročila niso šla v tisoč, tako da se je mojster posvetil vsakemu posameznemu kosu, ga oblikoval in okrasil, mu vdihnil kos svoje osebnosti. Dolgotrajna tradicija in stoletne izkušnje so dajale kvaliteto, ki se nam danes zdi neverjetna. Z nastopom stroja, ki je izdeloval na tisoče predmetov, je nastopila sprva doba zmede, popolne izgube dobrega okusa pri naročnikih in proizvajalcih. Masovni izdelki se odlikujejo po svoji brezdušnosti, pomanjkanju lepe oblike in neokusnosti: vse v znamenju tako imenovane praktičnosti.

Ta čas je pravzaprav že mimo. V naprednih deželah je industrija spoznala, da morajo izdelki zadovoljiti tudi tisto večno človekovo željo po lepoti. Zato ni nič nenavadnega, da se vidni umetniki posvečajo oblikovanju industrijskih izdelkov: umetnosti oblikovanja. Nekateri jo imenujejo uporabna umetnost, kar naj bi pomenilo, da je ona druga, »visoka« umetnost, neuporabna. Izraz je nesrečno izbran, no, važno je, da umetnik aktivno, živo sodeluje pri oblikovanju novega sveta, kot tvorec novih oblik, ki naj bi dale industrijskim izdelkom tisto, kar smo tako dolgo pogrešali.

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je že nekaj časa odprta razstava Umetnost oblikovanja v ZDA. Razstavljeni in prikazani niso samo novi modeli telefonov, avtomobilov, živalnih strojev in smetišnic, ampak nam skuša razstava pokazati, kako nastajajo te oblike. Kako se skupine likovnih umetnikov oblikovalcev trudijo, da najdejo ustrezno, preprostejšo in lepšo obliko, ki bi bila upravičena s samo funkcijo predmeta. Čeprav razstava ne spada med najboljše — videli smo že skrbneje pripravljene in uspešnejše rešitve — je vendar vredna ogleda.

F. Z.

Po novi poti do tehnika

Kaj vas je privedlo do odločitve, da nadaljujete študij?

»Deloma to, ker prej ni bilo take prilžnosti, deloma to, da na sedanjem delovnem mestu potrebujem izobrazbo tehnika. Torej že delo samo terja od mene, da se strokovno kar najbolj dvignem. Lov za naslovom lahko kar izbrišete iz seznama vzrokov, ki so me privedli do te odločitve. Tudi denar, kajti plača, ki jo bom pozneje dobival, bo prav takšna, kot je sedanja.«

Pa boste lahko ujeli ritem študija?

»Mislim, da bom. Snov je zgoščena in učni načrt predvideva samo najnujnejše, tako da je odpadlo marsikaj tistega, čemur pravimo balast in kar bi nas samo oviralo pri pospešenem študiju. Torej optimizem in vseh straneh. Še več! Mislim namreč, da je tak po-

Tehniška srednja šola v Trbovljah

»Prvi letnik strojnega oddelka tehniške srednje šole bo pričel s poukom še ta mesec,« pripoveduje Ferdo Pečnik, referent za izobraževanje v Strojni tovarni Trbovlje. »Pravzaprav bo ta oddelek za odrasle za letošnje leto še internega značaja, za prihodnjo jesen pa upamo, da ga bomo lahko razširili za vso občino in hkrati ustanovili tudi elektrostrojniški oddelek. Vseh prijavljenecv za strojni oddelek je bilo letos 78, vendar smo zaradi prevelike utesenosti — dobili smo le eno učilnico v industrijski kovinarski šoli — ugodno rešili le 36 prostov. Da bi zagotovili novi šoli normalen ritem študija in da bi predavanjem lahko sledili res vsi študenti, smo določili za vpis tudi nekaj pogojev. Tako je komisija sprejela samo tiste kandidate, ki so že sedaj na takem delovnem mestu, za katerega je predpisana popolna srednješolska izobrazba, in ki so že odslužili kadroviski rok. Prvi pogoj smo postavili zato, ker so si kandidati na sedanjem delovnem mestu že nabrali določeno mero praktičnega znanja in jim bo to v veliko pomoč pri teoretičnem izpopolnjevanju. Drugi pogoj pa smo postavili zato, da bo vsakdo, ki se je že odločil za študij, ta študij lahko tudi dokončal.«

»Finančna sredstva za letošnje leto so zagotovljena. Strojna tovarna je nakazala 1.125.000 dinarjev, kandidati pa bodo skupno prispevali 300.000 dinarjev. Vsota, ki jo bodo morali odrediti študentje, ni velika, saj ne preseže 1000 din mesečno. Predavatelje smo si že zagotovili: za slovenščino z gimnazije, za družbeno-ekonomske vede z ekonomske srednje šole, matematiko, mehaniko I in II ter mehansko tehnologijo pa bodo predavali strokovnjaki iz Strojne tovarne. Skripta za prvi letnik je že izdelal ljubljanski Zavod za izobraževanje odraslih, za zadnja dva letnika pa je objavil, da jih bo pravočasno pripravil. Učila bomo uporabljali tista, ki jih že ima industrijska kovinarska šola, nekaj pa jih bomo še sami nakupili.«

»Vse je torej pripravljeno, vse v najlepšem redu. Še šolski prostori so poglavje zase. Prijavljencev je bilo toliko, da bi lahko imeli letos dve paralelki prvega letnika. Mislili smo

tudi, da bomo lahko pričeli še z drugim letnikom, kamor bi se lahko vpisali abiturienti mojstrske šole. Tako pa smo morali vse skupaj preložiti na prihodnjo jesen.«

Študijski režim, predmetnik in učni načrt

Prva predavanja na trboveljski tehniški srednji šoli se bodo pričela 5. oktobra. Študij je razdeljen po semestrih: od 5. oktobra do 7. februarja I. semester, nato počitnice, roki za kolokvije in izpite. II. semester se prične z marcem in konča z junijem. Vmes še dva izpitna roka za izpite iz I. semestra. V dneh od 30. junija je prvi rok za izpite iz posameznih letnikov, do 1. oktobra pa drugi rok. Predavanja bodo ob ponedeljkih, torkih in sredo v popoldanskem času. Skupno 16 ur na teden. Študij traja 6 semestrov ali 3 leta. Tak je režim študija.

Zavod za proučevanje izobraževanja odraslih LRS je pripravil učni načrt za strojni odsek tehniških šol v oddelkih za odrasle, katerega je sprejel in potrdil Svet za šolstvo LRS. Po tem načrtu se bo ravnal trboveljski oddelek tehniške srednje šole. Predmetnik predvideva predavanja iz slovenskega jezika v I., II., III. in IV. semestru s skupnim številom 120 ur. Družbeno-ekonomske vede bodo študenti poslušali v I., II. in III. semestru — skupno 110 ur, matematiko I. v I. in II. semestru — skupno 125 ur, matematika II. (70 ur) naj bi bila neobvezen predmet za študente v V. in VI. semestru in naj bi bila priprava za nadaljnji študij na univerzi. Za mehaniko I. (statika) predvideva učni načrt predavanja v I. semestru s skupnim številom 80 ur, za mehaniko II. (trdnost) v II. semestru s skupnim številom 60 ur, za mehaniko III. (dinamika, hidravlika) pa v III. semestru s 75 urami. Nauk o toploti bodo kandidati poslušali v IV. semestru (40 ur), strojne elemente v III. in IV. semestru (140 ur), konstrukcijske vaje pa bodo imeli v IV., V. in VI. semestru (170 ur). Mehanska tehnologija — predavanja v I. in II. semestru — skupno 140 ur, mehanska tehnologija II. (stroji) — predavanja v III. semestru s 100 urami. Predmet elektrotehnika v obratu (60 ur) bodo študenti poslušali v IV. semestru, industrijske naprave in tehnična zaščita dela (60 ur)

šolski študij za vse tiste, ki že delajo v proizvodnji, najbolj primeren. Večinoma smo že v letih in je vprašanje, če bi lahko sledili pouku v rednih šolah. Imamo svoje družine in s tem ne majhne obveznosti. Tak sistem izobraževanja pa nam omogoča, da bomo študij lahko končali v krajšem času kot v redni šoli, da naša strokovna usposobljenost ne bo nič manjša in da bomo lahko ves čas ostali pri svojem zaslužku.«

Po končanem študiju? Kakšni so vaši načrti za tisti čas? Boste ostali v istem podjetju in na istem delovnem mestu?

»Seveda. Prav tu, kjer sem.«

Ta razgovor lahko posplošimo za vseh 36 delavcev Strojne tovarne, ki so se odločili nadaljevati študij na trboveljski tehniški srednji šoli.

v VI. semestru, organizacija proizvodnje in delo z ljudmi (80 ur) v V. semestru. Za laboratorijske vaje predvideva predmetnik skupno 70 ur v V. in VI. semestru.

Razen teh obveznih predmetov pa naj bi si vsak kandidat izbral v zadnjih dveh semestrih še dva tako imenovana izbirna predmeta (vsak svojo specializacijo v obratu. Ti predmeti so: izdelava orodja in vzdrževanje strojev; parni kotli in turbine; zgorevalni motorji in motorna vozila; hidravlični stroji, ventilatorji, kompresorji; transportne naprave, dvigala in jeklene konstrukcije; klimatske naprave — ogrevanje, hlajenje in prezračevanje.

Tovarna in izobraževanje

Kljub temu da gre za izobraževanje izven sistema rednega šolanja, pa lahko opazimo že na prvi pogled, da sta tako predmetnik kot učni načrt precej zahtevna. Zato je tudi Strojna tovarna odobrila za vse študente tehniške srednje šole en prost dan v tednu, da bi se lahko študentje kar najbolj posvetili študiju. Kdor zaradi dela v tovarni ne bi mogel hoditi na predavanja, bo lahko zamenjal delovno izmeno.

Nekatera podjetja se pritožujejo, da zaradi premajhnih honorarjev ne morejo zagotoviti za svoje izobraževalne centre dovolj številnega in tudi strokovno dovolj močnega predavateljskega kadra. Pri tem prezro zakonsko določbo, da lahko delavski svet odobri tudi višje honorarje, kot jih določa zakon, če je zaradi tega ogrožen obstoj šole ali izobraževalne ustanove. Tako je tudi delavski svet STT določil honorarje predavateljev — povsem v skladu z zakonskimi določili na 300 dinarjev za uro ter hkrati zagotovil oddelku normalno delo.

Novo izobraževalno središče v STT

20. oktobra bo v STT končan tečaj za kvalificirane delavce. Vseh tečajnikov je 38, od tega 33 iz Strojne tovarne in 5 iz drugih trboveljskih podjetij. Tečajnikom v pomoč je tovarna pripravila še poseben štiri-najstredni dopolnilni tečaj. Predavanja so vsak dan in bodo po načrtu obsegala skupno 128 ur. Predmeti, ki jih tečajniki poslušajo, so tili: slovenski jezik, osnove družbene ure-

ditve, zakonodaja iz HTZ, tehnologija materiala, tehnologija obdelave, strojni elementi, strojeslovje, strokovno računstvo in načrtovanje. Za vsakega tečajnika pa je tovarna prispevala 4000 dinarjev.

Strojna tovarna v Trbovljah danes nima izobraževalnega središča, ker so ga junija letos razformirali. Vzrok za to je bil, ker takratni sistem izobraževanja v središču ni bil primeren za potrebe tovarne, ki je potrebovala predvsem strokovnjake na delovnih mestih, in ker je proizvodnja sama preveč individualna, da bi dopuščala izobraževanje po shemah. Zato so se v podjetju odločili, da bodo še letos ustanovili novo središče, ki naj bi obsegalo predvsem poklicno posvetovalnico in oddelke za izobraževanje odraslih ob rednem šolskem sistemu. Ta izobraževalni center bo pripravil tudi tečaje za kvalificirane in visokokvalificirane delavce ter uvajal delavce na nova delovna mesta. Predvsem pa si žele v podjetju zagotoviti stalni predavateljski aktiv — v ta namen bodo v bližnji prihodnosti pripravili tudi poseben seminar za predavatelje — ki bi odsljed skrbel za sistematično izobraževanje odraslih.

BOJAN SAMARIN

Preveč ali premalo

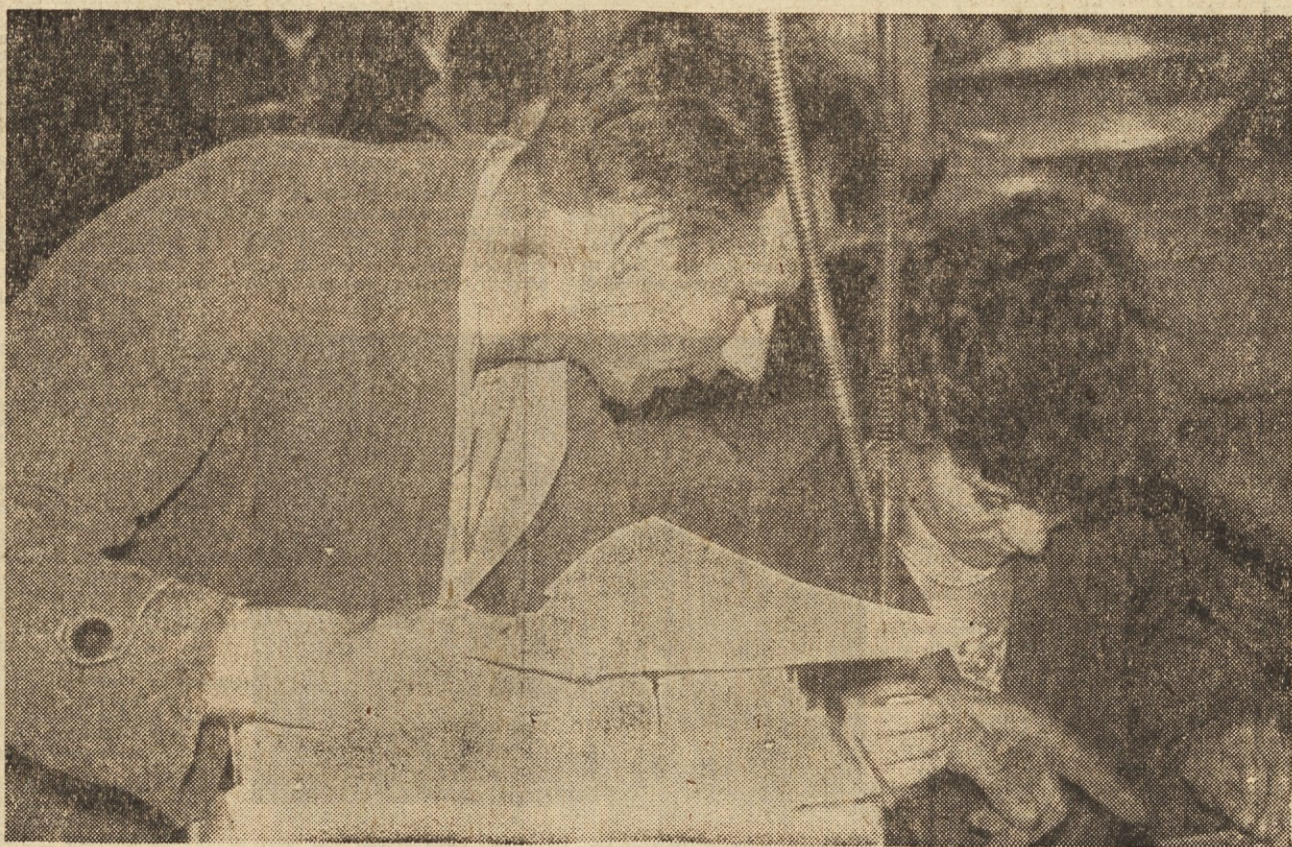
Cas in kraj? Junija ali julija letos nekeje v Trbovljah. Prava prav niti ne tako zelo nekeje, temveč v Strojni tovarni. Kaj in kako? O tem bo govora v naslednjih stvkih.

Strojna tovarna je pripravljala ustanovitev oddelka za odrasle tehniške šole. Na posvetovanje je povabila tudi zastopnike vseh drugih trboveljskih podjetij in predstavnika občine, hoteč, da šola ne bi bila samo internega značaja — samo za delavce strojne tovarne — in da bi z združenimi silami lažje rešili nekatere probleme, kajti kot pravijo, več glav več ve. In odziv na to prijazno vabilo? Bolj splošen kot vsesplošen, saj so morali imeti predstavniki Strojne tovarne sestanek sami s seboj. Kljub vsemu so se odločili, da ustanove strojni oddelek tehniške srednje šole, ker pa druga podjetja in občina — sodeč po odzivu na vabilo — nimajo nikakršnih težav z visokokvalificiranimi kadri, bo pač moral biti internega značaja.

Ko se je pozneje razvedelo med delavci v drugih trboveljskih podjetjih, da v Strojni tovarni pripravljajo strojni oddelek tehniške srednje šole in da se kljub vabilu v njihovih podjetjih nihče ni pobrigal za to, je stvar romala pred delavski svet. Žal pa je bilo že prepozno, kajti Strojna tovarna je takrat že zaključila s pripravami za ustanovitev strojnega oddelka in zaradi pomanjkanja prostorov ni mogla sprejeti niti vseh svojih delavcev. Tako bodo morali delavci drugih trboveljskih podjetij čakati zaradi malomarnosti in brezbržnosti uprav na prihodnjo jesen.

Vsa stvar komentarija niti ne potrebuje, ker je sama sebi dovolj govorjen komentar. Zlasti danes, ko vedno znova iščemo poti, po kateri bi najhitreje in najceneje prišli do kvalificirane kadra.

S. D.

Vsakdanji strah

Vesetje, žalost ali strah nas lahko po mnenju psihologov ali spodbujajo k dejavnosti ali pa nas ovirajo pri delu.

Občutek strahu nam pogosto vzame vso moč. To je znano. Tudi preprosti ljudje pravijo, da kdo otrpne od strahu ali pa: »Tako se je ustrašil, da so mu odpovedale roke in noge.«

Fiziologi so delali poskuse na živalih. Ugotovili so, da je čustveno stanje, torej tudi jeza in strah, povezano z izločanjem adrenalina, posebnega hormona, ki ga oddajajo nadledvične žleze. Pove-

čana množina adrenalina v krvi stopnjuje nastanek sladkorja. Dokazano je, da se tudi pri ljudeh stopnjuje množina sladkorja v krvi, kadar opravljajo zahtevne izpite, dalje med športnimi tekmami in sploh pri čustvenih doživetjih, torej tudi takrat, kadar se prestrašijo. Srce deluje drugače, prav tako tudi krvne žile. Enakomerno dihanje se spremeni, simpatično živčevje pa je razdraženo. Tudi to so že zdavnaj ugotovili, čeprav niso poznali fizioloških procesov strahu. Ljudje pogosto pravijo: »Od strahu mu je zaprlo sapo, srce mu je utripalo tik pod vratom.«

Sodobna psihologija pa trdi, da ti procesi v zvezi z izločanjem adrenalina in s posledicami tega izločanja niso prava in edina fiziološka osnova strahu. Iskati jo je treba tudi v procesih, ki se

vrstijo v velikih možganih in v skorji možganskih hemisfer.

Mnogi ljudje podležejo strahu, postanejo žrtev tega čustvenega stanja. Take ljudi vsi poznamo iz svoje najbližje okolice. Nekateri se bojijo odgovornosti pri delu, zato tudi nimajo lastnih pobud. Drugi se bojijo srečanja s šefom ali s kako drugo osebnostjo. Pri mnogih je strah povsem nedoločnega izvora. Ljudje se neupravičeno bojijo bolezni, prihodnosti. Mnogi se bojijo, da se jim bo nekaj zgodilo, čeprav ne vedo, kaj naj bi bilo. Temu svojemu strahu pravijo slutnje. Bojijo se nesreče, možnosti, da bi izgubili delovno mesto, bojijo se, da bi se osramotili na sestanku. Sicer pametni, vendar zelo bojazljivi ljudje zaradi tega pogosto ne morejo izraziti svojih misli. Molčijo, čeprav bi lahko povedali kaj koristnega, zanimivega. Znano je, da mnoge ljudi prevzame panični strah, kadar pozvonijo pri vratih raznašalec brzojavk.

Prestrašenost je lahko trenutna, včasih pa traja tudi po več dni. Ljudje s slabijo voljo se ji prepuščajo, zmanjkuje jim poguma, njihova dejavnost popušča. Pri delu nimajo pravega uspeha, na okolico delujejo mračno, neprijetno.

Sugestija je precejšnjega pomena pri pojavih strahu, seveda pa tudi pri njihovem premagovanju. Strah je močnega premagati.

Neki psiholog svetovnega slovesa pravi, da strah nastane zaradi pretiranega razmišljanja in razpravljanja. »Želel bi, da izraza »predsodek manjvrednosti« ne bi nihče nikoli zapisal, ker bi potem milijoni ljudi ne vedeli, da imajo ta kompleks, in bi bili mirni,« pravi psiholog. Za strah velja isto. Če ljudje ne bi poznali nevarnosti raka ali drugih bolezni, se vsega tega tudi ne bi bali. Strah ne pride sam od sebe. Ljudje ga gojijo in negujejo, vse dokler se ne spremeni v strašilo, v bavljav. Posle-

dice strahu so enake malone pri vseh ljudeh: zmanjšana delovna sposobnost, občutek neuspešnosti in poraza.

Najbolj plodna tla najde strah pri ljudeh, katerih duh je pretirano aktiven, telo pa premalo razgibano.

Strah je močnega premagati, saj je dejansko ni reči, ki bi se je morali bati. Poglavitni napotek: »Stori tisto, česar se bojiš!« Kdor se boji šefa, naj namenoma išče priložnost za srečanje z njim. Če se kdo boji govoriti pred množico poslušalcev, naj sodeluje v vsaki razpravi. Presenečen bo ugotavljal, kako izginja strah. Potrebna je le volja. Jalovo razmišljanje o nevarnostih, ki se komu lahko primerijo, vendar se morda ne bodo, je treba spremeniti v akcijo. Strah je opomin, da je treba delati.

B. R.

Veliki in mali IZUMI

Brez žic

V sodobnem mestnem prometu prevajajo potnike tramvaji, avtobusi in trolejbusi. Razen prednosti ima vsako izmed teh vozil tudi pomanjkljivosti.

Tramvaji morajo imeti tračnice in zračne napeljave za električni tok, zato jih v nekaterih mestih opušča kot prevozno sredstvo. Trolejbusom niso potrebne tračnice, zato pa potrebujejo dvojne napeljave za električni tok. Zato so se nad mestnimi ulicami prepletle žice kot pajčevina, vzdrževanje vseh teh naprav pa ni preprosto ne poceni. Avtobusi, ki ne potrebujejo niti tračnic niti električnih napeljav, zahtevajo zelo drago gorivo, razen tega pa zastružajo z izpušnimi plini že tako slab mestni zrak.

Kaj storiti? Ali je še kakšna rešitev, ki bi ne imela slabih strani, združevala pa bi prednosti vseh doslej znanih mestnih prevoznih sredstev, in seveda ustrezala tudi pogojem, v katerih uporabljamo ta vozila.

Ob vsem tem se je nekemu švicarskemu konstruktorju utrla misel, da bi rešil problem tako, kot je to urejeno pri otroških igračah, torej z vztrajnikom.

Novo vozilo, imenovano žirobus, so po vrsti poskusov nedavno uvedli v mestni promet. Po konstrukciji je žirobus povsem avtobus. Zene ga energija, ki se akumulira v poldrugo tono težkem vztrajniku.

Na določenih postajah, kjer se žirobus ustavlja, požene vztrajnik močan elektromotor. V ta namen je na postaji stebel s potrebnimi kontakti. Medtem ko potniki izstopajo in vstopajo, priključijo na te stike trolam podobno napravo in elektromotor da vztrajniku pospešek, tako da se v njem nabere energija, potrebna za pot do prihodnje postaje.

Vztrajnik lahko žene žirobus 5–10 km daleč, zato so lahko presledki med postajami večji, kot so zdaj v mestnem prometu.

Mnogi menijo, da bo to vozilo v bližnji prihodnosti povsem izrinilo iz mestnega prometa vsa dosedanja vozila, ker je mnogo bolj praktično in enostavnejše. Giblje se brez tračnic in ima torej prednost pred tramvajem, ne potrebuje zračnih električnih napeljav, v čemer je prednost pred trolejbusi. Za pogon pa uporablja električni tok in ima prednost pred avtobusom.

M. V.

Prvi načrt za zmago nad burjo

Posebna komisija sovjetske znanstvene akademije je vrsto let proučevala vetrove. Znanstveniki so se zanimali zlasti za podnebne razmere v Novorosijsku, sovjetskem mestu ob črnemorskem obali. Tam vleče silen veter, ki včasih ruva dreve, razkriva hiše in meje na obalo manjše ladje. Ugotovili so, da se v sosednji planinski kotlini nakopičijo v začetku zime hladne zračne gmote, ki prihajajo od severa. V določenem času plane ta zrak čez gorski prelaz in v svojo silo vdre v dolino, kjer je mesto. Znanstveniki so pripravili načrte za zaščito mesta pred temi vetrovi. Po njihovem predlogu naj bi v planinskih vrtilcih poseben predor, po katerem bi uhajal mrzli zrak, hkrati pa so predvideli še nekaj drugih ukrepov.

Filtri za izpušne pline avtomobilov

Avtomobilski koncern General Motors proučuje nov postopek, po katerem bodo filtrirali avtomobilske izpušne pline ter tako odstranili iz njih sestavine, ki povzročajo raka na pljučih.

Najhitrejši teleprinter

V Ameriki proučujejo in preizkušajo nov elektronski teleprinter, ki lahko napiše 3000 besed v minuti ali štiri vrstice na sekundo. Piše torej dvajsetkrat hitreje, kot govori večina ljudi. Sedanji teleprinterji zmorejo po 60 besed v minuti. Novi teleprinter nima običajnih tipk s črkami, temveč neke vrste elektronske pištole, ki mečejo črke na papir.

Nov parket

Stanovanjska stiska sili graditelja k posepieni zidavi, pri tem pa morajo upoštevati med drugim tudi to, da so tla estetsko tepla in seveda praktična. V ZDA in v skandinavskih deželah, zadnje čase pa tudi v Nemčiji poenostavljajo polaganje parketov z lamelnimi parketnimi desicami, poskuša pa delajo tudi s parketi, pod katere položijo izolatorje vlage.

PRVI KRUH IZ ŽITA so spekli Egipčani pred več tisoč leti. Imel je različne oblike, celo podobno rib in nekaterih drugih živali.

DVAINDVAJSET LET BREZ HRANE je živel škorpion, ki so ga zazidali v beton. To ponovno dokazuje, da so žuželke mnogo odpornejše kot druga živa bitja.

VOJAKE Z DEŽNIKI so imeli nekoč kitajski, angleški in belgijski vojaki, razen njih pa tudi nekatere južnoameriške države. Ti vojaki so nosili zraven puške vedno tudi dežnik na plečih.

ZELJE SO CASTILI stari Egipčani, vendar ne kot okusno in zdravo hrano, temveč kot posebno božanstvo. Pripisovali so mu čarobne lastnosti in verjeli, da ta rastlina zdravi nekatere bolezni.

PRVI RISANI FILM so izdelali že pred 53 leti. Imenoval se je »Smešni izravnalica«. Takrat je bilo Disneyu šele šest let.

NAJBOLJSI SKAKALCI MED KOBILICAMI lahko skočijo pet metrov daleč, torej zmorejo razdaljo, ki stokratno presega njihovo dolžino. Če bi človek skakal tako dobro v sorazmerju s svojo velikostjo, bi lahko preskočil dvojne nogometnih.

PTIČJI DAN praznujejo enkrat na leto v Kanadi. Na ta dan prirejajo predavanja in razstave o pticah. Šolski otroci pa pticem posvečajo še posebno skrb. Kanadski otroci slovijo kot zaščitniki ptic.

KOMAJ 5 ZDRAVNIKOV je imela Srbija pred sto leti. Eden izmed njih je zdravljal samo kneza in njegovo družino, drugi pa so bili v Sabcu, Svetozarevu, Požarevu in Čačku.

UMETNE ZOBE so izdelovali že stari Egipčani, medtem ko so Rimljani poznali že celotno umetno zobovje.

PRVI KOLESARSKI KLUB so ustanovili leta 1869 v Angliji in kmalu potem v Nemčiji. V Srbiji je bil ustanovljen že trinaest let kasneje.

ENO NASIH NAJSTAREJŠIH MEST je Pulj. Zgradili so ga grški naseljenci pred 2700 leti.

NOVO PRI NAS IN V SVETU

Z magnetom pritrjena žarnica

Prenosna žarnica z vgrajenim stalnim magnetom, s katerim se žarnica pritrdi na železno podlago, je izum Joška Dolničarja iz Ljubljane. Praktičnost te žarnice je v tem, da se »priplepi« na vsak železni ali jeklen predmet in visi na njem, vse dokler je potrebno, potem pa jo je mogoče sneti in postaviti drugam. To bo olajšalo osvetljevanje strojnih delov, na primer pri lokomotivah, vagonih in avtomobilih, pa tudi mostov in vrste drugih gradbenih objektov, kjer je potrebna kratkotrajna osvetlitev, vendar je nerodno pritrjevati žarnico kako drugače.

Zaščita pihalcev stekla

Pihalci stekla doslej niso imeli prave zaščite za svoje oči. Modelar paračinske steklarne Mitutin Maksimović je izdelal zaščitne naočnike za ljudi tega poklica. V pas, ki se z lahkoto pritrdi okoli glave, je vdelal primerne šipe za zaščito oči. Zaščitna naprava pihalca prav nič ne moti pri delu.

Razen tega je Maksimović pritržil z dvema jeklenima žicama na pas za očala še obroč iz plastične snovi. Vanj je treba spravi pihalce. Pihalec si da obroček v usta in začne pihati. Brž ko je delo opravljeno, odpre usta in obroček se loči od stekla.

Nov elektromotor

Ing. Dimitrije Pospelov iz Niša je patentiral kolo z elektromotorjem, pri katerem se rotor in stator na nepremični osi vrtila vsak v svojo smer. V notranjosti statorja se ro-

tor vrtil s kolektorjem na votli osi, zobato kolo pa prenaša gibanje z rotorja na stator. Del koleasa se s pnevmatično ali polno gumo pritrdi na stator motorja.

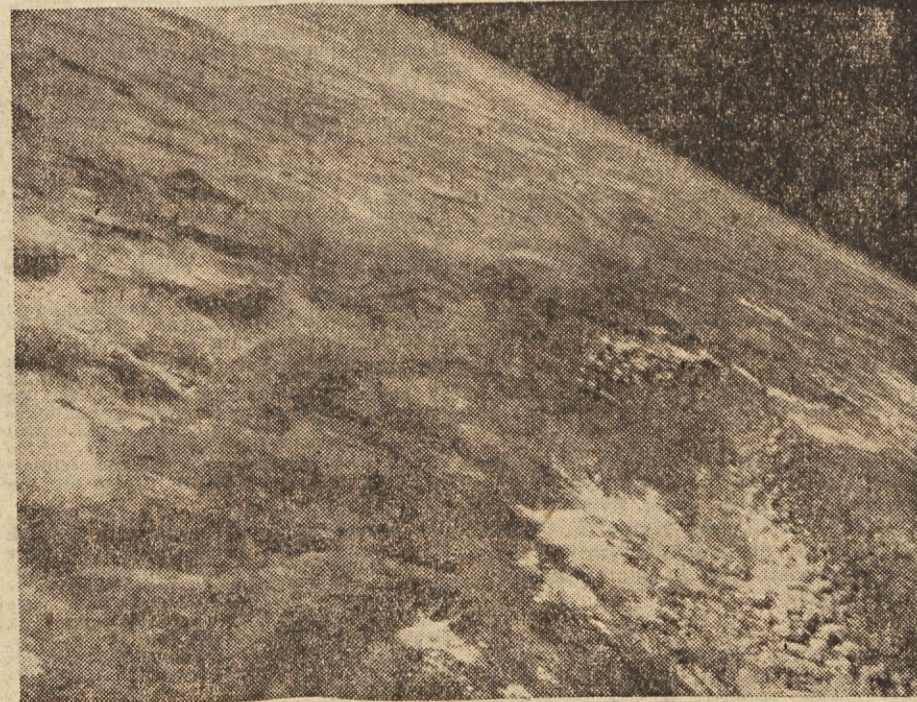
Zamisel bo omogočila neposredno uporabo električne energije pri obračanju koles, se pravi brez doslej običajnih prenosnikov, kakršna sta na primer pri avtomobilu gonilna gred in diferencial.

Film širokega formata

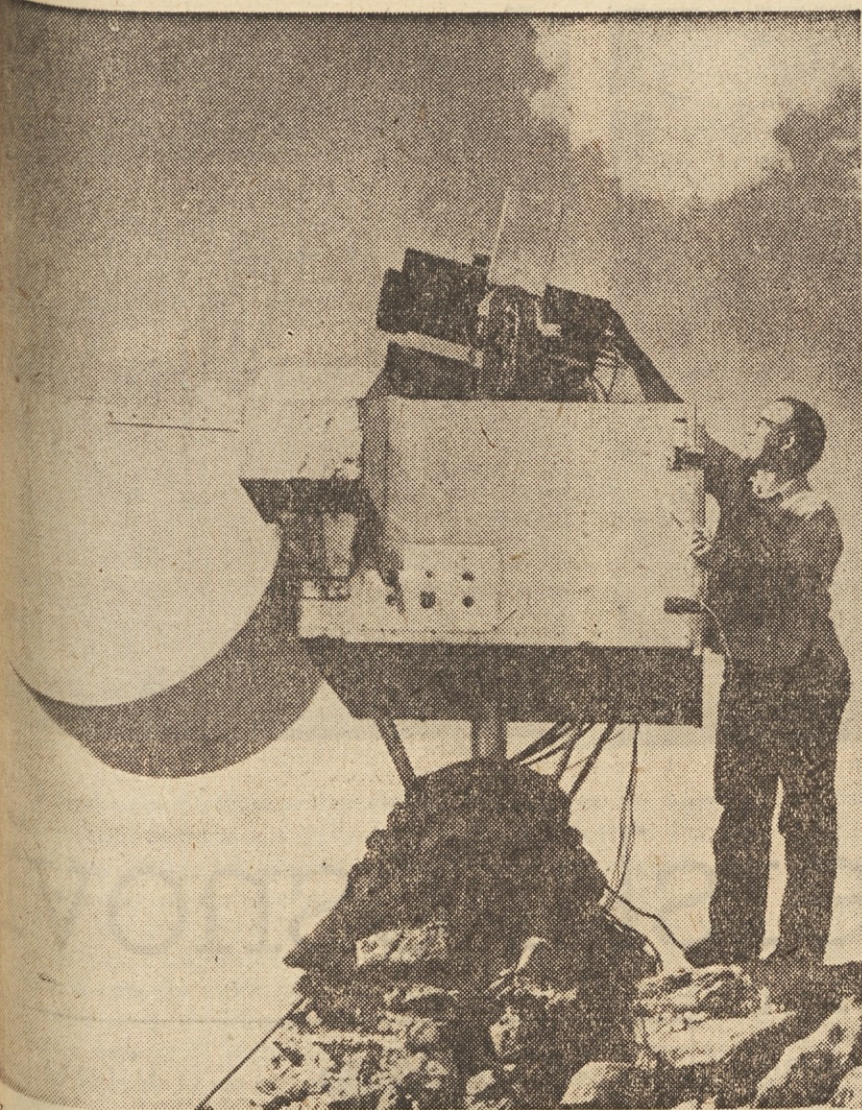
Kaže, da bo film širokega formata že v bližnji prihodnosti tako vsakdanji pojav, kot so sedanjí cinemaskopski in drugi filmi. Za razliko od teh ne bodo snemali filmov širokega formata na 35, temveč na 70-milimetrski trak. Potem ne bo več potrebno snemanje in povečevanje s posebnimi optikami. Slike bodo znatno ostrjeje, čeprav bo filmsko platno ostalo enako kot doslej. Novi film, ki ga preizkušajo v Sovjetski zvezi, bo dal nove možnosti za snemanje umetniških filmov, ker bodo operaterji uporabljali le eno in ne več filmskih kamer. Razen tega bo imel film širokega formata devet kanalov za širjenje stereofonskega zvoka namesto dosedanjih štirih. To bo izboljšalo prenos zvoka med filmsko predstavo.

Poldrugo leto dni sveže mleko

Neka velika angleška mlekarna/izpostavljaja sveže mleko učinku ultrakratkih zvočnih valov, nato pa ga ohladi na 13 stopinj Celzija. Tako pripravljeno in shranjeno mleko ostane sveže tudi poldrugo leto. Po tej metodi bodo konservirali mleko za tiste me-

V okviru znanstvenih raziskovanj atmosfere in stratosfere se skoraj nenehno dvigajo v zrak rakete, opremljene z različnimi instrumenti za raziskovanje gornjih slojev zemeljskega ozračja. Na sliki: zemeljska površina, posneta iz rakete; zlasti lepo je viden razpored oblakov nad Zemljo, zato bodo sliko s pridom uporabili meteorologi

V lanskem geofizičnem letu se je začelo širše sodelovanje med znanstveniki iz različnih držav (tudi Jugoslavija je dala svoj nemajhen prispevek temu letu). Po vsem svetu so postavili postaje za najrazličnejša opazovanja, katerih rezultate znanstveniki izmenjujejo med seboj. Na sliki: zelo občutljivi fotoelektrični fotometer, postavljen na planinskem vrhu Fritz v Coloradu (ZDA)

ZEMLJA, KI NA NJEJ ŽIVIMO

Moč vetra

— Veter je neprijeten. Prevrača majhne otroke in podira slabotne starce. Odnáša klobuke in časopise.

— Veter je prijeten. Sprehod po vetru osvaja. Boj z vetrom nas greje in krepi. V močnem vetru se počutimo, kot da imamo pljuča polna zraka.

Mnenja so torej deljena. Temu je veter všeč, onemu ne.

Veter je človeku zares prijatelj in sovražnik hkrati.

Veter kot prijatelj

Ce bi ne bilo vetra, ki piha z morja in s polja, bi ne bili tako zdravi, kot smo. Veter prinaša v gosta naselja vedno nov, svež zrak, odnaša pa dim in prah iz mest in naselij.

Veter prinaša dež, ki namaka polja. Sonce sije na morje in ga ogreva. Hlapi se dvigajo v zrak, vetrovi pa jih prinašajo na kopno, kjer se srečajo s hladnejšimi zračnimi plastmi. Zgostijo se v vodne kapljice, ki padejo na zemljo v obliki dežja.

Veter je dolga stoletja omogočal ljudem plovo po morjih. Poganjal je ladje ter sušil ceste in mlake.

Pri raznašanju rastlinskih semen je veter včasih odločilnega pomena za nove rodove posameznih rastlin.

Kako nastanejo vetrovi

Vetrove pravzaprav dela sonce. Toplota, ki jo nenehno oddaja, ogreva morje in kopno, zaradi njiju pa postane nepel tudi zrak. Kadar se zrak segreje, se širi. Spodnje plasti postanejo lažje od zgornjih.

Ker je topli zrak tik nad zemeljsko površino lažji od onega zgoraj, se dviguje, prav kot sili pri mleku-smetana na vrh, hladnejši zrak pa pada proti tlom.

Tako je v zraku nenehno kroženje, katerega hitrost je odvisna od tega, v kolikšnem obsegu in kako naglo se spodnji zrak segreva.

Včasih se zrak nad določeno površino segreje mnogo hitreje kot nad okolno, zato pritiska z vseh strani hladnejši zrak.

Kadar je v gostoti in temperaturi zračnih plasti velika razlika, se zrak giblje z največjo hitrostjo in tako nastanejo viharji. Zelo pogosto se primeri, pritiskene na toplejšo površino. Takim zračnim prenikom pravimo cikloni. Be-

Ciklon je grškega izvora in pomeni krog. Zrak se lahko pojavi tudi na velikih površinah, vendar ni vedno močan. Če je omejen na majhno površino in piha veter naglo, govorimo o tornadu.

Veter kot sovražnik

Tornado je najstrašnejša oblika vetra. Ce zaloti jadrnice na morju, jih ne žene več naprej, temveč jih premetava sem in tja. Lomi jambre in trga jadra. Po navadi uniči vso ladjo.

Na kopnem zbrise tornado vse, kar najde na svoji poti: dreve, posevke, hiše... Eden takih vrtnčastih viharjev med Filipinskimi otoki in Srednjo Evropo, segel je torej 22.400 km daleč.

Ce tornado naleti na gozd, lomi in prevrne dreve, prav kot na primer kosce

kosi travo. Celo velike skale lahko odnese več sto metrov daleč. Živali in ljudi odnese včasih po 800 m in še dalje. Seveda jih ubije. Zenske lasnice zabije v deske na ograjah, našli pa so tudi že žito klasje, ki ga je veter zaril globoko v hrastova debla.

Rušilna moč

Eden izmed vzrokov velikanske rušilne moči tornada je v tem, ker je zračni pritisk sredi vrtnaca mnogo nižji kot zunaj. Kadar divja tornado čez poslopja, kakršna so na primer človeška stanovanja ali tovarne, v katerih je zračni pritisk normalen, se pravi 1033 g na kvadratni centimeter, okoli poslopij pa znaša le 800 g, se poslopje razleti, ker ga raztrga notranji pritisk zraka s silo 6000 kg na vsak kvadratni meter. Po tornadu v St. Louisu leta 1896 so našli desko zabito v jekleno travervo tovarniškega poslopja.

Ce doseže vihar hitrost 160 km na uro, je na vsakem kvadratnem centimetru 56 kilogramov pritiska. Nič čudnega torej, če veter v tem primeru podira ljudi in prevrača avtomobile, razkriva hiše ter ruva dreve in brzojavne drogeve.

Na področjih, kjer pogosto piha močni vetrovi, so na železniških progah posebne naprave, ki opozarjajo železniško osebje, da veter piha s hitrostjo nad sto kilometrov na uro.

V takih primerih morajo železničarji obremeniti vlake s posebnim tovorom, da vzdržijo pritisk vetra. Če doseže veter nad 140 km na uro, je treba na železniški progi ustaviti ves promet.

Letošnje poletje so napravili razni vetrovi po svetu mnogo škode. Posebno prizadeta je bila Japonska, kjer so vrtnčasti viharji zahtevali mnogo človeških žrtev.

Muha, ki prebija zvočni zid

V naravi se giblje skoraj vse, kar je živo. Hitrost gibanja je dokaj različna. Nekateri ptice letajo po zraku počasneje, kot plavajo ribe po vodi. Mnoge živali so tako počasne, da so kot take prišle v pregovor, spet druge pa presenečajo s svojo hitrostjo.

Polž se premika s hitrostjo štirih metrov na uro. Čebela leta med nabiranjem medu s hitrostjo 10 km, premika se torej dvakrat hitreje kot človek, ki naglo hodi. Človek pa je čedalje hitrejši. Sedanji olimpijski rekorderji pretečejo po 16 km na uro.

Kamela, ki teče po puščavi, se giblje z enako hitrostjo kot ščuka, kadar plava: 16 km na uro. Kit doseže hitrost do 40 km, najhitrejši konj pa je dirjal tako naglo, kot vozi potniški vlak: 68 km. Podobno hitrost ima tudi noj.

Lev zmore hitrost brzega vlaka: 80 km na uro. V družini mačk je najhitrejši gepard. Ta žival, ki ima mačjo glavo in pasje telo, teče s hitrostjo do 112 km na uro. Enako hitrost doseže tudi sokol v zraku.

Zlati orel je hitrejši od sokola, saj doseže hitrost 160 km na uro. Lastovka je še hitrejša. Zmore 300 km na uro, to pa je hitrost, ki jo je človek dosegel z letalom šele pred tremi desetletji.

Znanstveniki trdijo, da lastovka še zdaleč ni najhitrejša. Hitrostni rekord med živimi bitji ima muha »cefenomias«, ki leti s hitrostjo 1308 km na uro, to pa pomeni, da je že zdavnaj pred človeškimi letali prebila zvočni zid.

DOGODKI V SVETU OD TEDNA DO TEDNA

1. TO JE CAMP DAVID, »HISICA MED TOPOLI«, Približno 180 km od Washingtona, kjer sta Eisenhower in Hruščev pretresla dogodke na svetu in v diplomatski bešednjak vključila nov termin — »DUH CAMP DAVIDA«.

2. PREMOG JE KAPITAL FRANCOSKE EKONOMIKE IN EKONOMIKE VSEGA SVETA, JE REKEL CHARLES DE GAULLE, KO JE PRED DNEVI OBISKAL SKUPINE MINERJEV RUDNIKA BRUAY.

3. NA DUNAJU PRAVKAR POTEKA III. REDNO ZASEDANJE MEDNARODNE AGENCIJE ZA ATOMSKO ENERGIJO. NA FOTOGRAFIJI: PREDSEDNISTVO ZASEDANJA.

Smrt Bandaranaike

Z iskrenim žalovanjem se je ljudstvo Cejlona te dni za vedno poslovilo od svojega priljubljenega voditelja, predsednika vlade Solomona Bandaranaike, ki je preminil kot žrtev atentata. V znamenju žalosti za človekom, ki je veliko pomenil ne samo v mejah Cejlona, je bil ves ta »zeleni otok« prekrit z belimi zastavami, ki tam pomenijo simbol žalosti.

Smrt tega hrabrega in uspešnega narodnega voditelja, prijatelja naše dežele, je še bolj utrdila ljudstvo Cejlona v njegovi oddolnosti, da brani svojo neodvisnost, da se bori za napredek in mir v svetu in sodelovanje med narodi, za principe, za katere se je tako ognjevitno vnel Solomon Bandaranaike.

Pogrebu cejlonskega premiera so prisostvovali delegacije mnogih dežel. Na čelu jugoslovanske delegacije je bil dr. Marijan Breclj, član Zveznega izvršnega sveta.

Za novega predsednika cejlonske vlade je bil imenovan Vidjajana Dahanajane, prvi sodelavec umrlega Bandaranaike. Novi premier bo nadaljeval politiko svojega prednika.

Desetletnica LR Kitajske

Ljudska republika Kitajska te dni slavi obletnico svoje revolucije. Revolucionarna borba kitajskega ljudstva je trajala trideset let in njena končna zmaga pomeni za svet datum ogromnega zgodovinskega pomena.

V teh desetih letih, odkar so pričeli v tej deželi, ki je po številu prebivalstva prva na svetu, graditi socializem, so vložili izredne napore, da deželo rešijo iz stoletne zaostalosti in premagajo številna globoka protislovja. Dosegli so pomembne rezultate, ki pa bi bili verjetno še večji, če ne bi bilo določenih iskanj in eksperimentov, ki so se v praksi pokazali kot slabi in jih je življenje moralo popraviti. Tudi kitajska zunanja politika kot odraz notranjih dogajanj je bila prav tako večkrat nerazumljiva in je škodila tako ugledu kot vplivu LR Kitajske v mednarodni areni. Takšna politika je posebno prišla do izraza v brezumni kampanji, ki jo že vrsto let vodijo proti socialistični Jugoslaviji. Kljub temu pa jugoslovanski narod želijo kitajskemu ljudstvu mnogo uspeha v socialistični graditvi.

Proslavi v Pekingu prisostvuje tudi sovjetska delegacija, ki jo vodi predsednik Nikita Hruščev.

Odgovor na deklaracijo de Gaulle o Alžiriji

Predsednik začasne vlade alžirske republike Ferhat Abas je razložil na tiskovni konferenci v Tunisu stališče svoje vlade do deklaracije generala de Gaulle, ki jo je ta predložil 16. septembra in v kateri so vsebovani francoski pogoji za rešitev alžirskega vprašanja. Ob tej priložnosti je Abas dejal: »Potrjujete svojo voljo, da vodi borbo do točne nacionalne osvoboditve, začasna vlada alžirske republike izjavlja, da ne bo zamenjala niti ene priložnosti, ki bi lahko odprla perspektivo za doseg miru.« Istočasno je opozoril na nedotakljivi princip integritete narodnostnega ozemlja in odklonil vsak poskus razdelitve Alžirije.

To deklaracijo začasne alžirske vlade so sprejeli z velikimi simpatijami v Združenih narodih, a v francoskih političnih krogih, kakor tudi francoski javnosti, pa je vzbudila resna razglabljanja in povzročila mnoga kollebanja.

Francoski minister Couve de Murville pa je izjavil, da Francija sodi, da alžirsko vprašanje ne spada v pristojnost organizacije Združenih narodov, še posebej po omenjeni de Gaullovi deklaraciji, ki daje Alžircem ponujeno možnost, da sami izberejo svojo usodo. Po njegovih besedah bi se lahko referendum o samoopredelitvi izvedel šele po »pacifikaciji«, to je, ko se uporniki povrnejo na svoje domove in ko se bo življenje normalizovalo.

Volilna kampanja v Angliji postaja iz dneva v dan bolj živahna. — Na sliki: tudi Eden se pripravlja na volitve

Država na verski osnovi

V razmerah, nastalih zaradi vrste političnih sprememb, v katerih se je le površno kazala dejanska kriza celotnega sistema, je zaključil Pakistan letos avgusta brez ustave, parlamenta in političnih strank dvanajstletnico obstoja. Bivši predsednik generalmajor Iskandar Mirza je razglasil pred letom dni obredno stanje. Odtlej je vse javno življenje dežele pod nadzorstvom vojske.

Človek, ki je stal za vsemi temi dogodki in imel vse niti v rokah, je bil vrhovni poveljnik oboroženih sil in sedanjí predsednik vlade general Mohamed Ajub Kan. Režim, ki ga je uvedel pomeni odločno prekinitev trajne politične nestabilnosti, ki je bila značilna za ves dotedanji razvoj Pakistana. Prvih enajst let državnega življenja, ki so minila v znamenju demokracije zahodnega tipa, ni prineslo rešitve skoraj nobenega izmed velikih problemov, ki jih je imel Pakistan v trenutku razglasitve neodvisnosti 14. avgusta 1947.

Pakistan je nastal kot rezultat protislovij v okviru nacionalnega gibanja v Indiji. V teh protislovjih so muslimani zahtevali ustanovitev lastne države. V svoji propagandi za ustanovitev Pakistana je voditelj in ustanovitelj Muslimanske lige Mohamed Ali Džinah navajal kot razlog antagonizem med muslimani in Hindusi, ki so ga Britanci med svojo vladavino stopnjevali, da bi razbili enotno nacionalno gibanje. Mohamed Ali Džinah je opozarjal na razlike v veri, kulturi in tradicijah med muslimani in Hindusi ter zasnoval teorijo o dveh narodnostih. Trdil je, da je stoletno bedo in zaostalost mogoče odpraviti le v državi, v kateri bi muslimanom vladali muslimani, nikakor pa ne v državi, kjer bi bili muslimani manjšina, Hindusi pa velika večina.

Džinahova teorija je naletela na podporo muslimanskega prebivalstva. Tako je postala Muslimanska liga sinonim Pakistana, Džinah pa so proglasili za velikega voditelja. Sprejem verske pripadnosti prebivalstva kot merila za delitev ozemlja in ustanovitev dveh držav je praktično pomenil, da so neodvisnost plačali kolonialni zgodovini s krvavim davkom.

Na strašno sliko, ki je bila značilna za deželo v dneh selitve prebivalstva — takrat je prišlo do množičnega medsebojnega pokola muslimanov in Hindusov, ki so drugi drugim požigali cele vasi in mesta — ne spominja samo sedem milijonov beguncev, temveč tudi dolga vrsta neugodnih posledic merila, ki so ga sprejeli za razdelitev Indije na Indijsko unijo in Pakistan. Med novima državama, ki sta gospodarsko navezani druga na drugo, je izbruhnila cela vrsta sporov, ki so preprečevali prijateljske stike. To se je zgodilo pri določanju meja, pri režimu namakalnih voda oziroma pri oskrbovanju namakalnega omrežja z vodami tistih rek, ki so ob razdelitvi postale mednarodne. (Med sporom zaradi Kašmira so se vojaško spopadli. Ta spor še ni dobil epiloga, čeprav so o njem razpravljali tudi pri Združenih narodih. Nekaj podobnega je tudi s sporom zaradi namakalnih voda, ki ga prav tako gladijo mednarodni forumi.)

Po drugi strani pa so bila zaradi načina, kako so potegnili meje, razbita in izolirana sosednja zemljepisna področja, ki so sestavljala kolikor toliko gospodarsko celoto. To je še stopnjevalo probleme, ki so posledica neugodne gospodarske strukture in neuravnovešenega gospodarstva, probleme, s katerimi imajo opraviti vse nerazvite dežele. Čeprav na področju bivše Britanske Indije ni prišlo do delitve dela in razporeditve gospodarstva v tem smislu, da bi nastal enoten nacionalni trg, so se v omejenem okviru razlikovala čisto kmetijska področja in pa tista z razvito industrijo. Po razdelitvi je dobil Pakistan skoraj izključno kmetijska področja. Na njegovem ozemlju je le 9,6 odstotka vseh tovarn. Največji svetovni proizvajalec jute in eden največjih proizvajalcev bombaža je ostal povsem brez tovarn za predelavo teh surovin.

Negativna posledica za Pakistan je tudi okoliščina, da je država sestavljena iz dveh ozemelj, iz vzhodnega in zahodnega dela države, ki sta okoli dva tisoč kilometrov vsaksebi. Področji imata različno podnebje in različno gospodarsko orientacijo, prebivalstvo pa različen jezik.

ZAOSTALO KMETIJSTVO

Kmetijstvo je bilo prva leta po razdelitvi zdaleč najvažnejša gospodarska dejavnost. Okoli 90 odstotkov prebivalstva je živel na vasi, nad 80 odstotkov prebivalstva je dobivalo iz kmetijstva osnovne dohodke. Storitnost pa je bila v tej najvažnejši gospodarski panogi dežele zelo nizka. Čeprav je v proizvodnji hrane zaposlenih 75 odstotkov delovnega prebivalstva, zemlja ne more zadovoljiti domačih potreb. Stalna prirastka prebivalstva nad milijon ljudi letno ne spremlja ustrezno večja proizvodnja živil, marveč se povprečen donos na enoto površine celo zmanjšuje, kar je treba delno pripisati neugodnim podnebnim razmeram.

Prave vzroke zastoja in celo nazadovanja kmetijstva pa je iskati v sedanjem sistemu zemljiške lastnine, podedovanem iz preteklosti, ki onemogoča modernizacijo proizvodnje. V Sindu in Pendžabu, najvažnejših žitnicah zahodnega dela Pakistana, je bilo nad 80 odstotkov vse oziroma 50 odstotkov obdelovalne zemlje v rokah veleposestnikov. V vzhodnem delu države, kjer so posestva znatno manjša, se je gibal odstotek zemlje v lastni tistih, ki je ne obdelujejo, okoli osemdeset. Veleposestniki so večinoma dajali zemljo v najem in živeli v mestih od rente, sprito tega pa se seveda niso zanimali za boljše proizvodnjo.

Nenehno naraščajoča agrarna prenaseljenost je imela za posledico pohlep po zemlji, ki je bila na vrhuncu cene kmetijskih pridelkov in na naraščanje obdobja, zato so prejšnji najemniki dajali zemljo v podnajem. V nekaterih krajih Vzhodnega Pakistana so posestva, od katerih dobiva rento petnajst do dvajset ljudi. Ti ljudje nastopajo kot posredniki med zemljiškimi posestniki in dejanskimi obdelovalci, od katerih dela živijo vsi.

Na ta način je bila koncentracija zemljišč osnova za ohranitev specifičnih fevdalnih odnosov, ne pa za napredek proizvodnje. Zemljo še vedno obdelujejo s primitivnimi sredstvi in brez gnojila, tako da so njive še vedno bolj izčrpane, donosi pa vedno manjši.

Zaradi tega je opaziti na pakistanski vasi splošno težnjo po drobljenju kmečke posesti do neekonomičnih in za obstoj nezadostnih enot, iskanje dodatnih dohodkov z delom na tuji zemlji ter večjo brezposelnost ali večjo nepopolno zaposlenost, hkrati pa je čedalje več ljudi brez zemlje in vaskih rezevov. Večina tega prebivalstva nima dovolj hrane, splošna lakota ni redek pojav. Sprito tega je umrljivost večja, povprečna življenjska doba pa v Pakistanu ne doseže niti trideset let.

V industriji in energetiki so dosegli pomemben napredek. V 17 poglavitnih panogah se je industrijska proizvodnja povečala v obdobju 1950-55 približno 2,5-kratno. Zdaj proizvajajo v glavnem dovolj bombažnega tekstilnega blaga ter proizvodov iz jute, dalje papirja in nekaterih drugih predmetov za široko potrošnjo. Zadnja leta pa je industrijska proizvodnja nazadovala, kar pripisujejo majemu uvozu surovin zaradi deviznih težav.

MNOŽICA POLITIČNIH SKUPIN

Glede organizacije političnega življenja je Pakistan podedoval zahodne oblike z zakonsko določeno vlogo vlado, ki je odgovorna njim. Po Džinahovi smrti (septembra 1948) — Džinah je v obeh ljudstva po-

osebljal Muslimansko ligo in Pakistan — in po ubodu njegovega, prav tako popularnega naslednika Liaqata Alija Kure (oktobra 1951) ni uživala vlada neposredne podpore nobene stranke in zakonodajnega telesa. Splošnih volitev za vso deželo ni bilo.

Celotno politično življenje dežele, tako v središčih kakor na podeželju, so spravili v okviru svojega monopola ljudje, ki so se le malo menili za interese dežele.

Ko je muslimanska liga zaradi naraščajočega nezadovoljstva začela izgubljati podporo — to se je zgodilo zlasti po njenem porazu na parlamentarnih volitvah v vzhodnem Pakistanu leta 1954 — so začele rasti druga za drugo razne politične stranke in skupine. Tiki pred lanskim državnim udarom je bilo v Pakistanu razen Muslimanske lige še osem strank in cela vrsta skupin. Med njimi sta bili najvažnejši Republikanska stranka v zahodnem in Avami (narodna) liga v vzhodnem delu države. Njuna dejavnost in začasna popularnost pa sta bili bolj zasnovani na opozarjanju na pomanjkljivosti vladne stranke kot pa na izpolnjevanju določenih pozitivnih programov in širši podpori ljudstva.

Ta položaj je še poslabšala slaba administracija. Zaradi pomanjkanja strokovnega osebja in zavoljo podkupljivosti je bila administracija zapletena, počasna in zelo draga. Izdatki zanjo so bili v državnem proračunu na drugem mestu, in sicer takoj za izdatki za vojsko.

Pakistanski voditelji so skušali v zunanji politiki po ovinkih rešiti probleme dežele in si okrepiti položaj, zato so napravili velik preobrat. Iz zagovornika politike izven blokov v prvih letih po političnih neodvisnosti se je Pakistan spremenil v letih 1954 in 1955 v del zahodnega bloka. Vključil se je v SEATO in Bagdanski pakt ter se s tem ločil od večine vzhodnoazijskih dežel, ki odločno zavračajo tako politiko.

UKREPI NOVEGA REŽIMA

Novi režim generala Ajuba Kana ni prinesel sprememb v zunanjo politiko dežele. Podpis dvostranske pogodbe z ZDA marca letos je le nadaljevanje smeri, ki jo je ubrali

s sporazumom o medsebojni varnosti leta 1954. Od takrat dobiva Pakistan stalno pomoč v obliki gospodarske pomoči za zaščito nacionalne neodvisnosti in za pospešen gospodarski razvoj.

Kakšne spremembe je mogoče pričakovati v notranji politiki?

Dosedanji ukrepi zbujajo vtis, da bodo pakistanski državniki pozabiti na prekinitev v zakonitosti, k zatiranju korupcije in borbe ter izboljšanju prehranskega in zdravstvenega položaja so sprožili akcije za reorganizacijo prosvetne službe in tiskarske ministracije in sodelstva ter za rešitev problema beguncev in za izboljšanje gospodarstva in financ dežele. Največji uspeh so dosegli s sprejemom in z izvajanjem reform o zemljiški reformi v Zahodnem Pakistanu. Ta zakon naj bi omogočil, da bi dežela v dve leti pridelala dovolj živil zase, medtem ko zdaj plača za uvoz okoli 20 milijonov tonov na leto.

Čeprav je vrhnja meja 500 juter namakanega ozemlja, ki jo je država v letu 1954 prejela, dokaj visoka, je ta ukrep za pakistanske razmere velikega pomena. Odvzeto namakanje država za obveznostjo, da bo izplačala za obzornost, ki jih bo mogoče vnovič najemati v 25 letih, in jo del ljudem brez zemlje in malim posestnikom, ki nimajo dovolj zemlje za obzornost, in hkrati najemnikom pod prejem, da jo odplačajo na obroke najemnine v 25 letih. Določeni kategoriji najemnikov so priznali pravico lastnine brez odškodnine, medtem ko bo zakon ščitil pravice drugih najemnikov. Za ohranitev ekonomskih interesov predvideva zakon prepoved prodaje in izplačila posestev pod 50 juter.

Pomen reforme je razen neposrednega izboljšanja življenjskih razmer in povečanja določenega dela vsakega prebivalstva v vzhodnega naraščanja zanimanja za vladno donose tudi v zmanjšanju gospodarske politične nadvlade veleposestnikov.

Čeprav imajo veleposestniki še vedno krepke položaje, se zdi, da se napovedujejo v perspektivi nadaljnje spremembe. Po besedah generala Ajuba Kana je ta ukrep uvod, torej prva, ne pa tudi zadnja reforma.

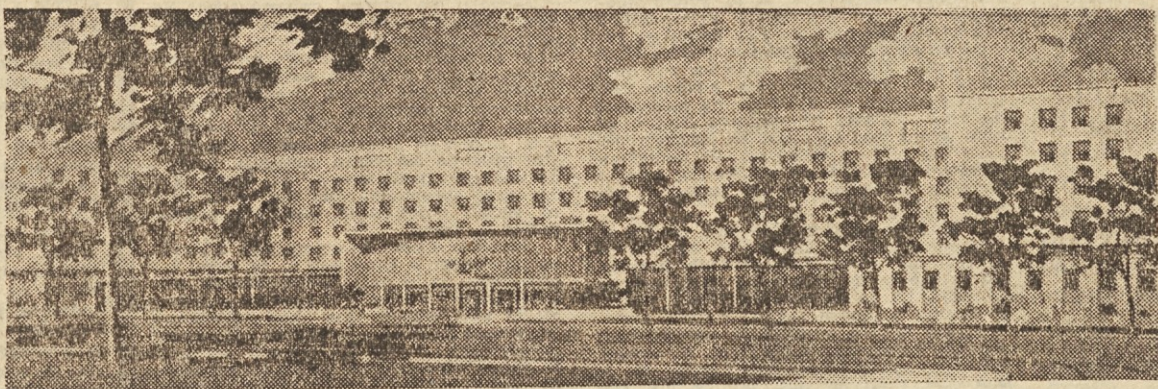

Pravijo, da je Vzhodni Pakistan ena izmed najmanj zaostalih azijskih pokrajin, toda tudi tam je primitivnost doma. Tudi tam primanjkuje strojev. Ker ni strojev, si večsih pomagajo s sloni, kot vidite na naši sliki

Napad kapitala na ameriške sindikate

OD KENNEDYJEVEGA
OSNUTKA ZAKONA
DO EISENHOWERJEVE
INTERVENCIJE

ZDA imajo za svojo vladu res
"ameriške" palače. Na sliki:
ena izmed novih zgradb vlade
ZDA

Lundroom-Griffinov protidelavski zakon so sprejeli spričo koncentričnega delovanja vrste činiteljev. Po fantastični propagandni kampanji, ki je po razsežnosti, preučanosti in raznovrstnosti uporabljenih sredstev prekašala vse prejšnje in v kateri so imela posebno vlogo »odkritja«
McLellanovega komiteja, je demokratični senator Kennedy razložil letos spomlad predlog reformnega zakona o sindikatih. Že konec aprila je senat kljub odkriti opoziciji organiziranih ameriških delavcev sprejel ta zakon, ki so ga potem predložili Predstavniki domu.

Kapitalu se je očitno mudilo, da bi do konca letošnje zakonodajne sezone prodrli v Kongresu z reformo zakona o sindikatih. Če bi to delo ostalo za prihodnje leto, ko bodo tako stranke kakor posamezni člani Kongresa morali zaradi novembrskih volitev bolj prislukniti razpoloženju delavcev, bi ta zakon zelo verjetno propadel, kakor se je že poprej zgodilo s Kennedyjevim predlogom pred volitvami leta 1958.

Kennedyjev načrt je predvidel naslednje:
— »Listina pravic«
sindikalnih članov — pravica, da smejo tožiti sindikat in njegove voditelje, dalje varstvo pred samovoljnimi

spriznanji z novim zakonom), ki omogočajo odpuščenim stavkajočim udeležbo na volitvah sindikalnega predstavništva in izboljšujejo položaj Sindikata gradbenih delavcev, tako da sme skle-

vnesev v Kennedyjev zakon določene pozitivne spremembe, spričo katerih bi bil sprejemljivejši za organizirane delavce. V tej zvezi je član Predstavnikega doma demokrat Sheeley predložil svoj načrt zakona, ki so ga podpirali tudi sindikati. Po enomesečni razpravi delovnega odbora pri Predstavniki domu so ta predlog zavrnili, sprejeli pa so Eliottov osnutek, ki je v glavnem Kennedyjev predlog, izpustili so le nekatere določbe, ki jih sindikati niso sprejeli.

Kapital pa ni miroval. Sprožil je ostro kampanjo proti Eliottovemu in celo proti Kennedyjevemu načrtu. Napadi so bili usmerjeni zlasti v to, da bi se okrepila pristojnost države za zagotovitev »Listine pravic«
— s tem so hoteli kapitalu olajšati poseganje v sindikalno delo — dalje za prepoved stavkovne straže v organizacijske namene in za prepoved tako imenovanega sekundarnega bojkota (odpora delavcev proti temu, da bi prevažali blago delodajalca, v čigar podjetju je stavka, in pa prepoved stavkovne straže pred trgo-

stvo, naj pritisne na Kongres, da bo sprejel »ustreznega zakon«. Eisenhower je najprej opozoril na »odkritja«
McLellanovega komiteja ter na »obširna časopisna poročila o gansterstvu in korupciji«
v sindikatih. Po njegovem bi stavkovna straža pred podjetjem, ki ne mara skleniti kolektivne pogodbe, »lahko pripeljala do stečaja te družbe, rezultat pa bi bil, da bi izgubili delo vsi v tej tovarni«.

Eisenhower je dalje trdil, da je sekundarni bojkot napad na »nedolžne opazovalce«
(druga podjetja). Prav tako je zahteval ukinitve »dežele nikogar«, se pravi, da je treba prepustiti lokalnim republiškim oblastem odločanje o delovnih sporih, s katerimi se nečejo ukvarjati zvezne oblasti. Zahteval je čim ostrejšo »Listino pravic«.

Rezultat: Lundroom-Griffinov zakon

Rezultat Eisenhowerjeve intervencije in izrednega pritiska ameriških poslovnih ljudi na člane Predstavnikega doma: zavrnili so Eliottov načrt in sprejeli Lundroom-Griffinov predlog, ki je v celoti upošteval zahteve kapitala. Kapitalisti so izredno močno pritiskali na Kongres. Članom Kongresa so grozili z odpuščenjem finančne pomoči za volilno kampanjo i. pod., v tisku pa so trdili, da »ljudstvo zahteva širok, nov zakon o delavskih sindikatih, zakon, ki bo omejil ekonomsko moč sindikatov«
(New York Times).

MILOŠ MARINOVIC

(V prihodnji številki
»Kapital slavi zmago«)

SVETOZAR VUKMANOVIČ BO OBISKAL LATINSKO AMERIKO

V letošnjem oktobru bosta predsednik Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Svetozar Vukmanović-Tempo in sekretar Centralnega sveta Ašer Deleon obiskala sindikalna vodstva držav Latinske Amerike, da bosta navezala, oziroma okrepili stike z organizacijami dežel Latinske Amerike in se v neposrednih stikih seznanila z dejavnostjo in s problemi sindikatov tega velikega področja, na katerem imajo delavski razred in delavske organizacije čedalje večjo, pomembnejšo vlogo tako pri socialnem razvoju kakor pri gospodarskem napredku teh dežel.

POTOVANJA

Dušan Šijan, predsednik CO Sindikatov delavcev prometa in žvez, in Zarko Potočnjak, član predsedstva RO istega sindikata za Hrvatsko, sta odpotovala 29. septembra v Avstrijo, kjer prisostvujeta kongresu Sindikata železničarjev Avstrije v dneh od 1. do 4. oktobra na Dunaju.

Aleksander Veselinović, urednik »Rada«, je odpotoval 30. septembra na Poljsko, kjer se bo mudil tri tedne kot gost lista »Glos prac«, osrednjega glasila poljskih sindikatov. Odpotoval je v smislu sporazuma o izmenjavi novinarjev poljskega in jugoslovanskega sindikalnega tiska.

Junija in julija je bila kot gost uredništva »Rada«
v naši deželi Ana Kuško, urednica lista »Glos prac«.

KAJ PRAVIJO DRUGI

Jugoslavija v očeh nizozemskega delegata

Nizozemski list »De Brug«
je objavil tri članke Hanka Gorzaka, delegata Enotne sindikalne centralne Holandske (EVC) na IV. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije. Razen kopice informativnih podatkov o naši deželi, gospodarstvu, delavskem samoupravljanju, življenjski ravni in šolstvu s posebnim ozirom na delavsko izobraževanje opisuje Gorzak svoje vtise o naši deželi. (Do razkola v KP Holandske v začetku leta 1958 je bil Gorzak član centralnega komiteja, zdaj pa pripada skupini disidentov iz KP Holandske.)

Objavljamo nekaj odlomkov, v katerih Gorzak opisuje svoje vtise v Jugoslaviji.

... Mnogo važnejše je vprašanje, ki so mi ga zastavili: ali je treba Jugoslavijo smatrati za socialistično državo ali ne. Prepričan sem, da je na to vprašanje mogoče odgovoriti prireditelno, zato bom v kratkem skušal razložiti tak odgovor.

Predvsem je treba poudariti, da so zemlja in sredstva za proizvodnjo v Jugoslaviji v rokah skupnosti in da kapitalističnega razreda ni več. S tem nočem trditi, da je Jugoslavija dežela blaginje ali da je že dosegla tisto razvojno stopnjo kot zahodne dežele ali ZDA. Ne eno ne drugo ne držim, zato pa so odpravili izkoriščanje človeka po človeku. V Jugoslaviji je nastal položaj, v katerem pričakujejo od vsakega človeka, da bo dal svoje sposobnosti na razpolago skupnosti in da bo plačan po svojem delu. To je poglavitni pogoj socialistične družbe: zemlja in sredstva za proizvodnjo v rokah skupnosti, nagrada za dela pa je v rokah komunistični družbi prihodnosti bo skupnost

lahko dajala vsakomur po potrebi. Jasno je, da smo še daleč od te razvojne stopnje. Če jo hočemo doseči, morajo proizvajalne sile narasti, da bodo lahko zagotovile dovolj proizvodov za sleherno povpraševanje.

Niti v Jugoslaviji ne v drugih komunističnih deželah te faze seveda še niso dosegli. Po mojem mnenju pa je Jugoslavija dosegla tisto prvo fazo, socialistično družbeno obliko, druga naloga pa je, da to obliko popravljamo in izpopolnjujemo, kako skuša doseči ta cilj, je zelo poučen tako glede uspehov kakor glede napak, pomanjklivosti in slabosti. Tisti, ki so pristali komunizma kot družbene oblike in ideala, se lahko v Jugoslaviji nauče marsikaj...

... Posebej sem se zanimal za vlogo, ki so jo dobili delavski sveti kot organi, ki jih volijo delavci v podjetjih in ki upravljajo podjetja. Čeprav moramo ponovno poudariti, da smo bili v Jugoslaviji le dva tedna in zato ne moremo odgovoriti na vsa vprašanja v zvezi z volitvami, delovanjem, nalogami in pravicami takih delavskih svetov, moram reči, da je name napravilo globok vtis vse, kar sem videl in slišal.

Serijsko svojih člankov zaključuje Gorzak takole:

Po mojem mnenju vsiljujejo vsa našeta dejstva dvoje ugotovitev: prvič, Jugoslavija se zaveda, da je njen največji in najdragocenejši kapital v znanju, sposobnosti in nadarjenosti njenih delovnih ljudi in mladega, solarskega narajanja, in drugič, da Jugoslavija znoprimeroma uporabi to nadarjenost.

Z RAZNIH POLDNEVNIKOV

Račun brez krčmarja

Šivalni stroji znamke »Singer«
že dlje časa sijo po vsem svetu. Skrajni prejel stoletja je koncern Singer kakor velika sipa razprostri svoje krake po vseh celinah. Njegovi delničarji iz leta v leto z večjim zadovoljstvom pričakujejo zaključni račun, ker imajo (dalje večje dobičke. Čeprav so uvedli v proizvodnem procesu vrsto novih tehničnoorganizacijskih izboljšav, pa se je v socialnem položaju delavcev le malo obrnilo na bolje.

Kot primer lahko vzamemo katero koli deželo, ker ima koncern Singer skoraj povsod enako politiko in prakso. V Italiji pa ene izmed donosnih izkušanj, tako imenovanega »job evaluation«, ne morejo izvesti tako uspešno kot drugod. Ta sistem nagradjanja, ki temelji na ocenjevanju po delovnem mestu, je zbudil odpor pri delavcih in njihovih organizacijah, pri sindikatih in internih komisijah.

Ce bi zaslužek določala storilnost na delovnem mestu, temu sistemu ne bi mogel nihče nič očitati. Praksa pa je takšna: če hoče delavec dobiti zaslužek, ki ga predpisuje delovno mesto, na katerem je zaposlen, mora najprej izpolniti celo vrsto pogojev. Delodajalec mu naloži pogoje glede fizične odpornosti, hitrosti gibov in reakcije, volje in znanja, natančnosti in izkušnje ter čuta odgovornosti. Vsakega izmed omenjenih činiteljev ocenjuje s točkami, ki jih potem sešteje in tako določi stopnjo ali razred določenega delavca. Pri določanju zaslužka je vsaka točka izražena v lirah.

Ce opravlja delo ženska delovna sila, obračunavajo drugače kot pri moških. Za ženske ima točka nižjo vrednost. Se večje razlike delajo pri mladincih in dekletih. Na prvi pogled je osem stopen, v resnici pa poznajo sedemindvajset osnov za nagradjevanje in razen tega še nekaj različnih plač pri vsaki.

Na ta način mnogi delavci niso plačani v skladu s svojimi strokovnimi kvalifikacijami in vloženim delom, temveč po delovnem mestu, ki jim je določen. Delovno mesto pa je lahko — to se pogosto dogaja, mnogo preprostejše od tistega, ki mu delavec dejansko ustreza. Nobene koristi nima od tega, če na delovnem mestu zaradi svojih sposobnosti proizvaja mnogo več, kot od tistega delovnega mesta pričakujejo.

Vprašanje zase je pri tem izkoriščanje ženske, mladinske ali starejše delovne sile, da sploh ne omenjamo tega, da je ta sistem nagradjevanja dejansko prozoren poskus, občutno zmanjšati delavski zaslužek. Na ta način se namreč izogibajo nadzorstvu in vplivu raznih delavskih organizacij ter določilom kolektivnih pogodb.

Pravijo, da ta spretno zasnovani sistem nagradjevanja sloni na »znanstveni analizi«, vendar te »znanstvene analize«
niso pripravili z namenom, da bi delavci in njegov učinek pravilno nagradjevali, temveč zato, da bi našli način, kako bi ga prikrajšali pri zaslužku.

Vse kaže, da so delali račun brez krčmarja. Italijanski delavci se nečejo sprijazniti s tem sistemom. Zahtevajo spoštovanje kolektivnih pogodb, hkrati pa so pripravljene na neposredno akcijo. Italija je letos glede števila stavk na prvem mestu na svetu. Delavci se očitno nečejo prilagoditi načrtom koncerna »Singer«.

N. Mimica

ZVEDELI SMO, DA...

... da je 218. torej dve tretjini poslancev brazilskega parlamenta podpisalo manifest, v katerem izražajo soglasnost s preselitvijo upravnega središča dežele iz Rio de Janeira v Brazilijo. Selitev se bo začela aprila prihodnjega leta. Manifest omenja številne politične, gospodarske, socialne in zemljepisne razloge za preselitev.

... da bo začel kmalu po Novem letu v Inšasu blizu Kaira delovati prvi jedrski reaktor v ZAR. Znanstveno središče bo imelo 64 laboratorijev z ustreznimi aparati.

... da so upostavili telefonsko zvezo med ZDA in Francijo po osem tisoč kilometrov dolgem podmorskem kablju, ki omogoča 36 telefonskih pogovorov hkrati. Prvi tak kabel so položili leta 1956 med ZDA in Veliko Britanijo.

... da se je bivši francoski predsednik Mendès-France skupaj s skupino svojih pristavev odločil pristopiti k Avtonomni

socialistični stranki Francije. ... da so blizu otoka Sicilije našli prva podvodna ležišča nafte v Evropi. Raziskave je vodilo italijansko državno podjetje ENI.

... da so na češkoslovaško-sovjetski meji začeli graditi češkoslovaški del naftovoda, ki naj bi povezal Poljsko, CSR, Vzhodno Nemčijo in Madžarsko s sovjetskimi naftnimi polji.

... da bodo februarja prihodnje leto v Basutu, afriškem ozemlju s približno 785.000 prebivalci — ozemlje je pod britansko upravo — prve volitve v lokalno skupščino. Vlada Južnoafriške unije je neugodno sprejela ta londonski sklep, ker hoče spraviti protektorat Basuto, Bečuanu in Svazi pod svojo »zaščito«.

... da so na Kitajskem začeli proizvajati avtomobile znamke »Rdeča zastava«
s šestimi sedeži in s hladilnimi napravami.

ŠTRAJKI — DEMONSTRACIJE

MAROKO UGODNEJSI DELOVNI POGOJI KMETIJSKIH DELAČEV

Kmetijski delavci področja Ksar-El-Kebir in Laras so od aprila novo kolektivno pogodbo, ki določa minimalno nedelno 350 maroških frankov za nekvalficirane delavce. Razen tega predvideva 12-dnevni plačani letni dopust in plačan porodniški dopust.

INDIJA PREMIJE ZA DELAVCE NA PLANTAZAH

V državi Madras bo prejelo 80.000 delavcev, zaposlenih na plantazah, premije v znesku 8,3 odstotka iz skupnih mesečnih prejemkov v letih 1957 in 1958. To zvišanje je dosegel sindikat plantaznih delavcev po dolgotrajnem boju, v katerem so si nazadnje priborili novo pogodbo.

— PA RES KAŽE, DA BOVA UMRILI OD STAROSTI.
— OH, ZAKAJ SE NISVA RODILI RAJE KOT SEX-BOMBI.

sklepi o uvedbi in višini raznih finančnih prispevkov, pravica kandidatov za položaj v članstvu, da pregledajo seznam članstva itd. — v tem smislu, da so te pravice zajamčene s »pametnimi pravili in predpisi«
sindikatov samih. To zadnjo določbo so vključili kasneje, in sicer na priisk sindikatov, da bi onemogočili, da bi delodajalci s svojimi agenti med sindikalnim članstvom izkoriščali te pravice za ovrhanje sindikalnega dela in za preganjanje sindikalnih funkcionarjev.

— Prepoved stavkovne straže v primerih, kadar to dela sindikat, ki je devet mesecev poprej izgubil na volitvah, ali pa takrat, če je delodajalec že priznal drug sindikat (to omogoča ustanavljanje in uporabo »rumenih«
sindikatov).

— Obvezna objava sindikalnih administrativnih postopkov in finančnega poslovanja.

— Periodične tajne volitve sindikalnih funkcionarjev.

— Prepoved obsojenim ljudem in komunistom, da bi zavzemali položaje v sindikatih.

— Omejitve v upravljanju skladov, ki so pod nadzorstvom sindikata, in pri dajanju posojil iz teh skladov funkcionarjem in članom sindikata.

— Manjše spremembe Taft-Hartleyevega zakona (preračunano so na to, da bi se delavci laže

pati kolektivne pogodbe, še preden je potrjen kot agent za pogajanja.

Akcija v Predstavniki domu

Ta senatna verzija zakona je naletela pri ameriških sindikatih na hud odpor zaradi vrste določb, ki so preprečevale njihovo zakonito dejavnost in omogočale delodajalcem vmešavanje v delavske zadeve. Pričakovali so celo, da bo Predstavniki domu

vinami, ki prodajajo to blago), in nazadnje, da bi del pristojnosti v delovnih sporih prenesli na republiške organe in sodišča (ti organi so praviloma ostrejši do delavcev).

Eisenhower je posegel vmes

V trenutku, ko je delovni odbor sprejel Eliottov zakon, je stopil na prizorišče predsednik ZDA Eisenhower. V posebnem govoru je pozval ameriško ljud-

TOVARNA GUMLJEVIH IZDELKOV

»SAVA«

K R A N J — GREGORČICEVA 8

priporoča svoje izdelke in istočasno obvešča cenjene odjemalce, da sprejema pismene prijave za zaključevanje za leto 1960 do vključno 25. oktobra 1959.

Ker so kapacitete omejene in spričo velikih potreb ne bo možno ugoditi vsem potrebam v celoti, prosimo, da bi bile navedbe realne.

Zamudnikov ne bomo mogli upoštevati, na kar še posebej opozarjamo.

Umetnost in industrija

Morda še nismo navajeni, da bi v eni sami misli združevali dva, na prvi pogled dokaj različna pojma: umetnost in industrijo. A vendar vsak dan gledamo okoli sebe predmete, industrijske predmete, ki v nas ustvarjajo neki vtis, občutje. Ni nam vseeno, ali imajo ti izdelki lep videz, da ob njih občutimo ugodje, ali pa nas odbijajo s slabo, grobo izdelavo, neskladno obliko. Že od nekdaj se je človek trudil, da predmete, ki ga vsak dan

obkrožajo, čim lepše oblikuje. Pojem »lepega« pa se, vsaj ko govorimo o uporabnih predmetih, spreminja z družbenim razvojem. In ker je danes glavni izdelovalec predmetov industrija, povezanost umetnosti z industrijo ni nič nenavadnega, ker le tako sodelovanje vodi do lepše, praktičnejše in sodobnejše oblike in to koristi nam vsem. Zato se po svetu vedno bolj širi nova smer v likovni umetnosti, uporabna umetnost, ki se ukvarja z likovnim oblikovanjem industrijskih proizvodov, industrijske estetike.

V teh dneh je v Ljubljani razstava industrijskih predmetov, ki so jih izdelali študenti devetih visokih šol za uporabno umetnost v ZDA, organizirala pa sta jo informacijska služba ZDA in Zveza likovnih umetnikov uporabne umetnosti Jugoslavije. Pred otvoritvijo razstave so organizatorji imeli tiskovno konferenco, kjer so govorili o nekaterih značilnostih industrijskega oblikovanja, cilju in načelih te, do zdaj pri nas malo poznane smeri umetnosti.

Prvi začetki industrijske estetike segajo že v 19. stoletje. To srečanje stroja in umetnosti je seveda nalezlo na odpor proizvajalcev, ki niso hoteli sprejeti novotarij. Z razvojem industrije pa so se stare oblike preživele in treba je bilo vedno znova iskati novih načinov in oblik. Današnji razvoj zahteva še hitrejšo in smotrnejšo prilagajevanje moderne mu okusu, praktičnosti in lepemu videzu. Zlasti v ZDA je industrijska estetika že postala stalen spremljevalec proizvodnje. Tudi drugod postaja vedno pomembnejša, medtem ko je pri nas za zdaj še precej neupoštevana.

Po kakšnih načelih se pravzaprav ravna industrijska estetika?

Za neki predmet ni važno samo, da služi svojemu namenu, ampak mora imeti tudi svoj izgled, obliko, ki dopolnjuje funkcijo predmeta. Tu kaj lahko pričujemo odstopov, da na primer proizvajalec, ki želi biti »moderen« in ustreči trenutni modi, vsili eno in isto obliko predmetu, katerih funkcija je povsem različna. Vemo, da hitrost lepo simbolizira aerodinamična oblika. A to potem uporabljajo tudi pri predmetih, ki nimajo s hitrostjo prav nič opravka (svetilke, radio aparati in drugo). Kupec smatra to za »moderno« in obenem za lepo. Predmet mora biti oblikovan sam po sebi, po svoji funkciji, a ne da se mu naknadno dodajajo okrasni in olepšave. Dobro so nam znani različni zlati ali drugače šarasti okraski, s katerimi so natičkanli nekateri predmeti in za katere imamo sicer ne slovenski, a kar primerno besedo — kič.

Pri predmetu morata biti oblika in vsebina združeni. Oblika ni osnova, je rezultat in sinteza različnih funkcij. Če gremo še dalje: osnova je človekova potreba in ta narekuje obliko. Obliki predmeta se mora podrediti tudi material, ker kovina se drugače oblikuje kot les ali kamen. Z vsem tem je seveda združeno načelo ekonomičnosti, ki je koristno tako za proizvajalca kot potrošnika. Moderno oblikovanje bi lahko nekako primerjali s prirodo, saj je v prirodu vse rajejano tako, da material, oblika in barva popolnoma odgovarjajo namenu in pogojem življenja.

Za oblikovalca, industrijskega umetnika, ni važno samo, da ima likovno izobrazbo, ampak mora poznati zraven še proizvodnjo, njene procese, material. Le tako bo lahko zadostil vsem zahtevam po lepoti, praktičnosti in cenosti. Zagovorniki čiste umetnosti se branijo kakršnegakoli stika z uporabno umetnostjo, češ da bi tako izgubili svojo individualno moč ustvarjanja. Toda zakaj bi bila funkcija lepote dana samo čisti umetnosti? Lepota lahko izhaja tudi iz vsakega navadnega predmeta. Res, da se mora umetnik pri industrijskem oblikovanju pokoravati nekaterim zakonom proizvodnje, a ravno s svojo ustvarjalno močjo lahko da predmetu več lepote in življenja. Oblikovalec, kreator ali kakorkoli bi se drugače imenovali umetnik, ki se ukvarja z uporabno umetnostjo, pa mora seveda imeti široko in specifično izobrazbo. Pri nas nimamo posebnih visokih šol za uporabno umetnost, zato se mora po izobrazbi, ki jo dobi na rednih visokih, pa tudi srednjih šolah, izpopolniti v praksi.

V Sloveniji in sploh v Jugoslaviji na področju industrijskega oblikovanja predmetov še precej zaostajamo. Je nekaj obrtniškega načina oblikovanja predmetov, ki pa je večkrat pod vplivom podpoprednega okusa potrošnikov, kar samo škodi estetski vrednosti izdelkov. Industrijski estetik, ki tudi mora vedeti in spreminjati okus potrošnika. Vendar pa bodo zahteve potrošnika vedno

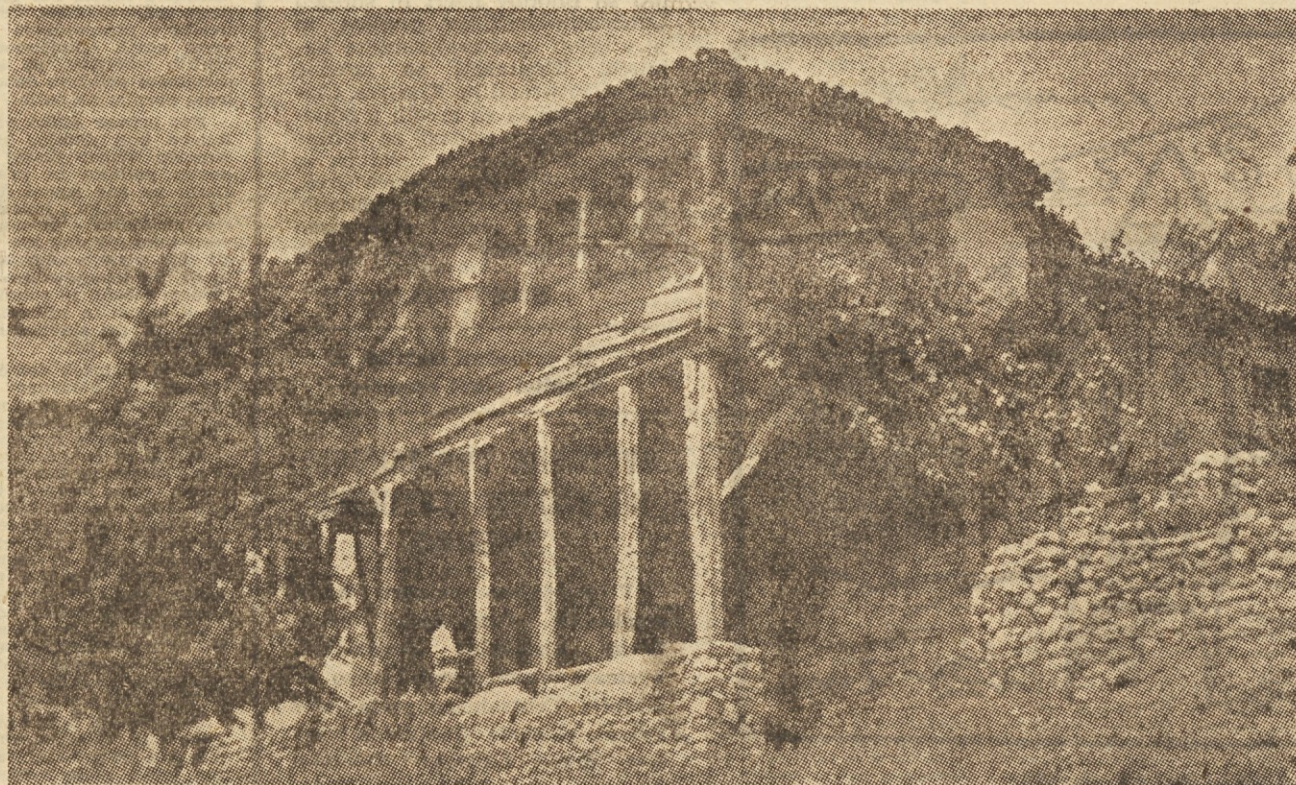
zahtevnejše, naš izvoz v države, kjer že upoštevajo industrijsko estetiko, bo vedno večji in vse to bo prisililo naša podjetja, da bodo morala bolj upoštevati načela modernega oblikovanja industrijskih predmetov. Značilno je, da podjetja brez predsodkov kopirajo tuje vzorce in oblike, kar lahko ustvari na svetovnem trgu neprijetne posledice, za domačo oblikovalce pa nimajo razumevanja. Na drugi strani pa so izkušnje nekaterih podjetij, ki uporabno umetnost ne smatrajo za nepotrebno nadlogo, dovolj zgovorne, saj so z novim načinom dela, z novimi oblikami svojih predmetov, dosegla velik uspeh na domačem kot na tujem tržišču (lep primer je podjetje Stol, Steklarna Hrastnik pa še več drugih, posebno tekstilnih podjetij). Seveda ne moremo pričakovati, da bomo kar naenkrat spremenili vse, ker za to tudi ni vedno objektivnih pogojev, vendar začeti je treba.

Društvo likovnih umetnikov uporabne umetnosti v Ljubljani si že deset let prizadeva, da bi našlo čim pristnejši stik z industrijo, kar mu je v nekaterih primerih tudi uspelo. Ima okoli 180 članov iz vrst arhitektov, slikarjev, kiparjev, scenografov in drugih. Mnogi od njih so redno zaposleni po podjetjih kot oblikovalci, prihajajo pa tudi stalne razstave — vsako drugo leto — svojih predmetov. Trenutno je pred njimi reforma šolstva za uporabno umetnost, predvsem šole za umetno obrt v Ljubljani, kjer bo več poudarka na industrijski proizvodnji, saj je ta šola še vedno glavno središče za vzgojo kadrov, ki bi odločilneje posegli v razvoj tako industrijskega oblikovanja kot sodobne opreme, embalaže, plakata, terstva. Stara je tudi že misel na akademijo za uporabno umetnost. Želijo pa si večjega razumevanja tako s strani javnosti kot s strani industrije.

Že danes je jasno, da industrijska estetika ne bo smela več ostati pastorka in z nadaljnjim razvojem industrije bomo morali misliti tudi na vzgojo strokovnjakov industrijske estetike. To pa zahteva tesno sodelovanje društva likovnih umetnikov uporabne umetnosti z industrijo, obrtno in trgovino. Pogoji so, treba je le še precejšnje mero razumevanja in zadostno materialno osnovo.

-ms

Spodaj: hiša na stebrih (lešenakonstrukcija) v Ohridu — iz knjige Dušana Grabrijana »Kako je nastajala naša sodobna hiša«

ČLOVEK IN PROSTOR

Malomeščan ni premogel prostora, ker pa je kljub temu hotel pokazati, kaj ima, ga je zastavil vsega s tradicionalnim pohištvom, ki ni bilo v nobenem odnosu z razpoložljivim prostorom. Njegovo tradicionalno pohištvo pa sestoji iz nepregledne množice kosov, znesenih skupaj od raznih vetrov in usadlin vseh mogočih kultur. In tako je potem tak prostor nabito poln z vsemi mogočimi omarami, kredencami, bifeji, vitrinami, posteljami, zofami, divani, kavči, naslanjači, stoli, pručicami, mizami za jelo, serviranje, delo itd. V nas še vedno živi bolesta težnja malomeščanstva, da zastavimo vsak kvadratni meter prostora s pohištvom.

Nemogoče je dati vsakemu človeku stanovanje in prostor v njem, ne da bi predhodno revidirali vse to pohištvo. V hiši za vsakogar je treba urediti odnose med prostorom in pohištvom, med človekom in njegovimi potrebami! Če hočemo prostor v taki hiši, kakor je hiša za vsakogar, jo moramo najprej izprazniti.

Prostori preteklih stoletij so bili mnogo bolj prazni, kakor so naša stanovanja. Antični prostor je imel le malo pohištva. Japonci, ki so znani po svojem okusu, uživajo v prostoru in pohištva v našem smislu sploh nimajo. Pri njih je vse vzdano in v zid obračajo čez dan celo postelje. Da ne govorimo o naši orientalski hiši, kjer je sploh vse pohištvo trdno ustavljeno v prostor. Pri njih živi še smisel za prostor, ki je pri nas že tako otopel, da niti ne občutimo več potrebe po njem.

In tako se moramo danes šele vprašati, kaj je sploh hiša? In pri tem pozabiti za sedaj — na vse obstoječe.

Hiša, to je zaklonišče človeka proti mrazu in vročini, to je akumulator svetlobe in sonca, to je skratka prebivališče človeka z določenim številom prostorov.

Prostori hiše pa so kraji, kjer se človek giblje, kjer je postelja, na katero leže, kjer je stol, na katerem sedi, kjer je miza, pri kateri dela, omara, kjer hrani razne reči, vsako na svojem določenem mestu.

Navedene reči so predmeti stanovanja: za kuhanje, delo in jelo, počivanje in razvedrilo.

Ni treba, da so postelje v zakonskih spalnicah ravno v sredini prostora, lahko jih potisnemo v kot, kakor to delajo naši Makedonci, kar sicer ni tako patetično, zato pa udobneje.

Druge postelje lahko zamenjamo s kavči, ki jih podnevi uporabljamo kot divane, ponoči pa za spanje.

Iz knjige Dušana Grabrijana »Kako je nastajala naša sodobna hiša«, izdane pri Mladinski knjigi

Predmeti za kuhanje in jelo: posoda, krožniki, kozarci, steklenice, prti, prtički, pribor.

Za delo in razvedrilo: akti, dokumenti, knjige, note, razni aparati in instrumenti, žganje, cigarete.

Oblačila: perilo, obleka, čevlji, klobuki.

Vse to spravlja človek v skrinje, komode, omare za obleko, kredence, bifeje, biblioteke in vitrine.

Oglejmo si torej, kaj vse od tega človek tudi res potrebuje.

Oglejmo pa si še prej pohištvo raznih luksuznih hotelov, kjer prebije človek po cele dneve, ne da bi kaj pogrešal.

Oglejmo si pohištvo ladijskih kabin in salonov, kjer

preživi človek včasih po cele tedne, da vidimo, kako malo vsega tega je človeku treba.

Res je, da človek doma ne bo stanoval tako kakor na ladji ali v hotelu in vendar zato ni treba, da v celoti povsod s seboj svojo navlako, posebno ko more brez nje laže in udobneje stanovati.

Ne vem torej, zakaj bi ne zahtevali v jedilnicah vzdanih omar s predali in policami za porcelan, kozarce in pribor? Tako bi bil prostor lahko širši in bolj prostran, kar bi nam vrnilo mir in pospeševalo dobro prebavo.

Ne vem dalje, zakaj bi ne zahtevali vzdanih omar v dnevnih prostorih, kamor bi spravljali slike, da bi se ne prale po stenah, oziroma fotografije slik, če originalov ne zmoremo, tako da jih moremo, ko beremo o avtorju, vzeti iz omare, obesiti na zid in študirati?

Ne vem tudi, zakaj bi ne zahtevali vzdanih omar za obleko in perilo v spalnicah, povsod enako globokih, kakor so naši kovčki, v katere lahko zložimo vse te stvari!

Take vzdane omare v prostoru so lahko kakor žepi pri obleki in tak prostor bi bil bolj prostran!

Prej je bilo treba, v najemnih stanovanjih, navdušiti stanovalce brez okusa z »velikim« prostorom, zato omar niso vzdavali, da bi z njimi ne zmanjšali »prostora«. Drugače je danes, ko človeka ni treba varati, ko naši prostori ne zmorejo veliko pohištva in moremo izkoristiti vse niše in parapete za vzdane omare.

In tako bo mogoče z vzdanimi omarami vrniti človeku prostor za gibanje in osvoboditi ga stare navlake. Nositi mu ne bo več treba s seboj težkih zabojnikov (skrinj), omar, kredence, bifejev in vitrin. Razen nekaj pribora, posode, porcelana, perila, obleke in miz s stoli ter divani — bo vse drugo našel kompletno vzdano v vsakem stanovanju.

POGOVOR TEGA TEDNA

Brez počitka

Dobro leto je od tega, ko so v Ljubljani ustanovili Zavod za proučevanje izobraževanja odraslih. Že sam naslov zavoda opisuje njegovo dejavnost, naloge zavoda pa so za razvoj izobraževanja odraslih izredno pomembne. Naj omenimo samo nekatere: Zavod proučuje problematiko izobraževanja odraslih nasploh, pripravlja ob sodelovanju z drugimi zavodi, šolami, gospodarskimi in družbenimi organizacijami predloge za učne načrte ter ustrezne oblike izobraževanja odraslih, sodeluje pri izdajanju učbenikov, predlaga izdajo predpisov in ukrepov za razvoj šol, ustanov in organizacij za izobraževanje odraslih, daje strokovno pomoč tem organizacijam, prireja seminarje, posvetovalne za organizatorje, predavatelje in strokovne delavce, ki sodelujejo pri izobraževanju odraslih in drugo.

Ko sem se oglasil pri tovarišu Karlu Kosu, direktorju zavoda, je pravkar pregledoval učni načrt za družbeno in ekonomsko vzgojo na vajenskih šolah.

— To sicer ni moj posel, a so me zaprosili, da dam svoje pripombe. Sicer pa so me pravkar obvestili po telefonu, da sem pozabil na neko sejo. Torej vam dela ne manjka?

— Včasih ga je še preveč. Naš zavod bi moral imeti pravzaprav sedem ljudi in vsi bi imeli dovolj dela. Smo pa samo trije in lahko si mislite, da ni vedno lahko.

In s katerimi problemi na področju izobraževanja odraslih ste se ukvarjali letos?

— Izvršni svet Ljudske republike Slovenije je sprejel priporočilo, s katerim lahko v LRS sistematično urejamo vprašanje izobraževanja odraslih. Na osnovi tega se lahko ustanovi oddelki za odrasle na vseh obstoječih šolah kakor tudi izven njih, če so za to pogoji. Ker zahteva šolanje odraslih nekoliko drugačno vsebinsko in metodično obravnavo snovi, so prvi pogoji učni načrti in predmetniki za posamezne šole. Tako smo do danes pripravili učne načrte za šolanje odraslih pri ekonomskih srednjih šolah, kmetijskih srednjih šolah, strojniških oddelkih tehniških srednjih šol, za čevljarstvo oddelke tehniške usnarske šole, učne načrte za posamezne predmete za višje razrede osnovnih šol, pa še učne načrte za slovenščino in družbeno-ekonomske vede za vse vrste srednjih tehniških šol za odrasle. Sestava teh načrtov je natančno in naporno delo, saj so potrebna stalna posvetovanja s strokovnjaki in vodstvi šol, primerjanje, izbira in določanje snovi, prepričevanje, ker se še marsikdo trdno drži starih načel rednih šol, potem tisk in še kopica drugih del. S temi problemi so se že več let ukvarjale institucije z mnogo številnejšim in popolnejšim kadrom, a rezultata ni bilo nobenega.

Kaj pa trenutno pripravljate?

— Sem brez skrbi, dela ne bo zmanjkalo. Treba je sestaviti še učne načrte za ostale šole. V kratkem pa bomo odšli na teren, da bomo videli, kako so v praksi uvedli nove načrte, se posvetovali in svetovali vodstvom šol, ki včasih niso preveč razpoložena za uvedbo novega sistema. Sicer pa imamo ves čas stalna posvetovanja z upravitelji in direktorji šol in drugih institucij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih. Pričeli bomo tudi izdajati skripta za posamezne predmete. Za vse to delovanje imamo širok krog znanjih sodelavcev, nujno, res nujno pa bi v Zavodu potrebovali vsaj še dva nameščena.

Pogovor sva končala, ker je pred vrati že stal nov obiskovalec. Pridejo po navodila, informacije, tovariš Kos pa hkrati odgovarja njim in na številna pisma, ki se vsak dan kopičijo na njegovi mizi. Vsi hočejo pojasnila, pomoč, nasvete. Ob tem vodi še finančno poslovanje zavoda in gotovo še kaj, pa mi tega ni povedal. Res — delo brez počitka.

DOMAČINI NAJBOLJŠI

V Rušah je bilo minulo soboto in nedeljo živahno. V čast 9. obletnice delavskega samoupravljanja in 40. letnice KPJ je sindikalna podružnica Tovarne dušika priredila uspele športne igre, ki so se jih udeležili tudi ostali kolektivi iz mariborskega okraja.

Borbe so bile zagrizene, saj so zmagovalci prejeli lepa in dragocena praktična darila. Edino, kar je bilo morda malce »na-robe«, je bilo to, da so večino nagrad (sicer zasluženih) pobrali domačini in eden izmed domačih funkcionarjev nam je v šali celo zaupal, da mu je kar nerodno,

POJASNILO

V eni zadnjih števil »Delavske enotnosti« se nam je v poročilu o odbojškem turnirju v Mariboru pripetila neljuba pomena, ko smo radovljiško podjetje »Almiro« preimenovali v »Almo«. Torej — »Almira«.

Ljubljane, ki je s svojim odličnim sporedom navdušilo okoli 1000 gledalcev.

Toda povrnimo se k športnim tekmam: najprej so nastopili le člani Tovarne dušika v šahu, streljanju in kegljanju. Med šahisti je zmagal nadarjeni mladenec Sibila, v streljanju Zupanič, v kegljanju pa Pečnik. Drugi dan so bila na sporedu moštevna tekmovanja. Ekipe so nastopile v petih panogah. Bilo je več kot 200 udeležencev v sindikalnih ekipah Ruš, Kidričevega, Impola (Slovenska Bistrica), Lovrenca, TOBIJA (Bistrica), IKS, Komu-

V TRBOVLJAH — VSE NA PLANEM

Še ta mesec bodo v Trbovljah priredili velike delavske športne igre. Prireditelj je Komisija za delavski šport občinskega sindikalnega sveta. Več sto delavcev iz trboveljskih delovnih kolektivov bo tekmovalo v najpriljubljenejših športnih igrah in panogah — v nogometu, šahu, namiznem tenisu, odbojki, kegljanju, atletiki in streljanju. Ekipni zmagovalci teh tekem, za katere je v tem rudarskem središču veliko zanimanje, bo dobil pokal Občinskega sindikalnega sveta Trbovlje. (h)

ker utegne kdo misliti, da so igre priredili samo zaradi sebe. No, pa ni bilo tako hudo, saj so bili tudi ostali zadovoljni z lepim sprejemom, odlično organizacijo, številnim zanimanjem občinstva in ne nazadnje s krasnim jesenskim soncem, ki je zlato poharvalo orumenele pohorske obronke nad Rušami. Za ruško dolino je bil to res praznik, saj so mimo športnega sporeda nastopili še odlični solisti ljubljanske Opere, pred finalno nogometno tekmo pa se je Rušanom predstavilo še kulturno-umetniško društvo »Tine Rožanc« iz

nalca itd. Najzanimivejše je bilo tekmovalje v nogometu, kjer je pred polnim novim stadionom enajstotica Tovarne dušika ne-pričakovano — kar s 5:1 — premagala favorita tekmovalja — člana I. razreda mariborske podzveze Pohorje in tako prejela v trajno last izredno lep pokal. Na tretje mesto se je uvrstila ekipa tovarne električnih aparatov TOBI.

Tudi odbojškarski turnir je prinesel zanimive tekme. Zmagala je prepričevalno domača ekipa Ruš pred Impolom in Falom. V streljanju so bili prav tako najboljši Rušani pred Kidričevim in Lovrencem, v šahu pa je bil vrstni red tak: Ruše, Kidričevo, IKS Ruše in Komunalec. Kot posebno zanimivost naj omenimo še tekmovalje ribičev. Med 30 udeleženci je v tej panogi »potrpežljivosti« zmagal Rušan Trove.

Športne igre sindikata Tovarne dušika Ruše so torej odlično uspele, za kar ima največ zaslug vsekakor domača tovarna, ki nesebično pomaga športnikom, ter predsednik »Partizana« Ruše inž. Tržan, ki vodi vso športno dejavnost v tem kraju. B. S.

Pred durmi je jesenska sezona tekov čez drn in strn. Tudi na delovnih kolektivih je, da priredijo čim več tovrstnih tekmovanj.

ZDRUŽIMO SILE

Nedavno tega je Okrajni ljudski odbor Kranj razpravljalo o športu in telesni vzgoji na Gorenjskem. V poročilu sveta za šport in telesno vzgojo ter v razpravi sta prišli do izraza zlasti dve stališči: prvo, ustvariti materialne pogoje za množičnost v telesni kulturi in drugo, združiti sile, ki so trenutno organizacijsko precej razcepljene.

Stališče, da je treba napredek in uspehe v športu in telesni vzgoji iskati edinole v množični osnovi, brez dvoma ni izrečeno sedaj prvič. Veljalo je že tudi doslej, samo da za njegovo uresničitev ni bilo storjenega dovolj in so tudi sredstva, vložena v ta namen v primeri s koristmi, ki bi jih imeli od tega, bore majhna. Gorenjska je industrijsko razmeroma zelo razvita, saj ima okrog 80% nekmečkega prebivalstva. Industrijskemu delavcu je potreben šport, ne zato, da bi se potegoval za različne rekorde, marveč si s športom krepil zdravje in večal svojo delavsko sposobnost. To je koristno tako za njega kot za skupnost, zato je družba zainteresirana za čimvečjo množičnost v športu, predvsem s stališča delovne in obrambne sposobnosti delavcev.

POMANJKANJE IGRISČ IN TELOVADNIC

Prva ovira za množičnost športa na Gorenjskem je pomanjkanje ustreznih objektov, to je igrišč in telovadnic. To je zlasti kričanje pri društvih »Partizan« in v šolah. Vsa društva »Partizan« imajo na primer samo 12 lastnih telovadnic, 3 tuje telovadnice ter 3 lastna normalna telovadišča (povrhu tega pa še mnoge šole, ki so brez prostorov, gostujejo v teh telovadnicah). TVD »Partizan« v Kranju na primer sploh nima nobenega lastnega objekta! Po sedanjih računih bi morali na Gorenjskem zgraditi 15 novih telovadnic, 4 telovadnice adaptirati in zgraditi 18 novih telovadišč.

Strelci imajo v okraju 10 urejenih in 19 zaslihih strelišč. Potrebno bi še 64 strelišč! Med vsemi sedanjimi strelišči pa ni nobeno takšno, da bi lahko prevzelo organizacijo republiškega strelskega prvenstva.

NA 125 ŠOL LE 25 TELOVADNIC

Šole so na najslabšem glede prostorov. Vseh 125 šol v okraju

ima na voljo 20 telovadnic, od katerih imajo mnoge v souporabi tudi društva. Razen tega večino telovadnic uporabljajo še v druge namene (veselice, kino, konference itd.), tako da je zaradi prahu in smradu po vinu v takšnih prostorih vse prej kot zdravotelo vaditi. Takšno stanje je posledica zastarele miselnosti, da so prvo učni prostori, brez telovadnice in igrišča pa je že moč potrpeti. Ker pa odlagajo izgradnjo telovadnic in igrišč, zanje naposled vedno zmanjka sredstev. Zato bi pri gradnji šol v bodoče neogibno zahtevali, da nobena šola ne sme biti brez igrišča in telovadnice. Šele tako bo mogoče

v praksi izvajati šolsko reformo, po kateri se naj vsak učenec razvije v športu oziroma telesni vzgoji čimbolj vsestransko.

NABIRALNA AKCIJA SLABO POTEKA

Po razviritosti industrije na Gorenjskem sodeč, bi materialna sredstva za zgraditev najnujnejših športnih objektov ne smela predstavljati problema. Kaže pa, da je prav tu precejšnja ovira. V nabiralni akciji za športne objekte so doslej zbrali šele 3.3 milijone din, planirano pa je bilo, da bi do konca leta zbrali vsaj 18 milijonov dinarjev. Z malo več elastičnostjo in temeljitimi razgovori z delovnimi kolektivi pa bi ta problem verjetno lahko kmalu rešili.

ENOTNA OKRAJNA ZVEZA ZA TELESNO KULTURO

Drug činitelj, ki zavira večjo usmerjenost v množičnost in na-

predek športa, je razcepljenost sil. Na Gorenjskem deluje 10 različnih okrajnih strokovnih športnih zvez, ki vključujejo v 133 osnovnih športnih organizacijah 12.800 aktivnih članov. Najmočnejša zveza je v »Partizan« s 30 društvih in blizu 5000 člani. Vse te zveze ne koordinirajo dela med sabo, ampak često vleče vsaka na svojo stran v škodo skupnega razvoja športa. Zato želijo postaviti enotno okrajno zvezo za telesno kulturo, ki bi združevala in koordinirala delo vseh dose-danjih zvez. To bo olajšalo pove-zavo glede organiziranja tekmo-vanj, razdelitve sredstev itd. Ustanovitev enotne okrajne zve-ze otežkočajo zaenkrat statuti po-sameznih zvez, vendar računajo, da bo do konca leta enotna okrajna zveza za telesno kulturo že ustanovljena.

Kr

OHO-AHA

OHO, kako pa, to? Nogometaši zagrebškega Dinama in ljubljanskega Odreda, ki se v minulnem prvenstvu niso kdo ve kako proslavili, so letos zaigrali v imenitnejši formi. Zagrebčani so v zadnjih štirih kolih prvenstva zabili tekmečem 15 golov in niso prejeli nobenega. Odred pa je osvojil obe točki na vročem osižeškem terenu. In tajna tega preporoda? Domači trenerji? Ali pa duh Martina Bukovića, ki ga je Dinamo angažiral za letošnjo sezono, pa mu Madžari niso dovolili selitve v Zagreb?

AHA — to je rezerva. Dujana Smoljanovića, bivšega kegljača ljubljanskega Železničarja in sedanjega tekmovalca zagrebške Grmošnice, so na svetovno prvenstvo v Bautzen odpeljali — kot rezervo. V Vzhodni Nemčiji pa je Smoljanovič zablestel. Z novim svetovnim rekordom je največ prispel k ekipni zmagi Jugoslavije, pa tudi med posamezniki je bil z osvojenim srebrno kolajno najuspešnejši modro-beli. V Bautzen se sedaj samo še sprašujejo, kako neki igrajo naši najboljši kegljači, ko pa so že rezerve take...

OHO, vse je jasno. Ljubljana in Zagreb sta po dolgoletnih izkušnjah docela zaščiteni proti suši. Ne verjamete? Odgovor je povsem preprost. Kadar koli bi tema mestoma grozila suša, je treba samo: 1. v Zagrebu prirediti teniški dvoboj za Davisov pokal in 2. določiti Ljubljano za prizorišče kakega državnega atletskega prvenstva. V obeh primerih je uspeh zajamčen: deževalo bo najmanj tri dni nepretrgoma...

AHA, konspiracija pa taka! Minulo nedeljo so se slovenski kolešarji znova merili za naslove republiških prvakov. Prireditelj pa je spet minila v »ilegali«, ker nihče izmed organizatorjev ni o njej obvestil tiska...

MED RAVENČANI

Tajnik komisije za razvoj športa v delovnih kolektivih Športne zveze Slovenije znani smučarski reprezentant Cveto Pavčič je te dni kot gost raven-ske železarne deset dni treniral raven-ske športnike-delavce, ki gojijo roket in smučanje. Ta krajši intervalni trening je odlično uspel v zadovoljstvo vseh.

NAŠI TIHI ŠPORTNI DELAVCI

FRANC GORŠE

Skoro osemdesetletni France Gorše je posvetil večji del svojega življenja železnici. To pa tudi ni čudno, saj je bil njegov oče železniški čuvaj in po tedanji tradiciji tudi sin France ni mogel drugam. Rodil se je 17. avgusta 1880 na Uncu pri Rakeku. V šolo je hodil na Brezovico. S sedemnajstimi leti je prišel k železnici. V skoro petdesetih letih, ki jih je prebil med pragovi, v vagonih in na lokomotivah, je šel skozi vse faze tega življenja, od zavararja do odpremnika paketov, sprevidnika, vlakovodje in slednjič instruktorja. Med tem časom je odslužil vojaški rok, se izognil dvema svetovnim vojnama (ker je bil za strojem potrebniji kot v strelskih jarkih) in bil v starosti 65 let, po osvoboditvi, upokojen.

Šele tedaj je prišel v stik s športom. Tedaj je bil za Bežigradom športni servis, kjer so bili v službi tudi delavci za gradnjo in popravilo športnih objektov. Njegovo prvo delo je bilo popravilo tedaj okvarjenega Stadióna. Za tem je s skupino delavcev pod vodstvom inž. Bloudka zgradil betonsko ploščo v Čufarjevi ulici, ki je bila namenjena kotalkarjem. Poslej se je njegovo življenje odvijalo v neposredni bližini tega betonskega pravokotnika. Skrbel je za njegovo vzdrževanje, za manjša popravila garderob in bil na tekmah in prireditvah blagajnik.

Konjčka v svojem prostem času nima, ker tega ni. Vse urice, ki jih ne prebije na kotalkališču, posveti za zgradbo, v kateri stanuje. S ponosom je namreč povedal, da je predsednik hišnega sveta, odkar ga imajo, in da je bila njihova hiša med prvimi v ob-

čini Šiška, kjer so izvolili hišni svet. Mali kotalkarji in mali stanovalci zgradbe v Šiški imajo Goršeta radi, saj ima mnogo razumevanja za vse njihove norčije. Pogosto pa najde v žepu tudi kak sladkorek za male sladkosnedeže. In — kot sam pravi — se še ne namerava posloviti od kotalkališča...

Franc Gorše

NA ČRNO-BELIH POLJIH

Deset let šaha v celjski Cinkarni

Šahovsko sekcijo celjske cinkarne so ustanovili oktobra 1949. V kolektivu je bilo brž opaziti precejšnje zanimanje za to lepo igro, saj je sekcija že po dveh mesecih štela 30 članov. Sindikalnega moštvenega tekmovanja so se cinkarniški šahisti že takoj prvič udeležili s tremi moštvimi, med njimi z enim mladinskim. Vodstvo sekcije se je trudilo, da bi med šahiste privabilo čimveč delavcev, zlasti topilničarjev in mladine. Ta prizadevanja so povsem uspela, saj je po desetih letih obstoja skoraj polovica članov prav iz topilnice. Šah je v celjski cinkarni zares povezal kolektivi. Sekcija je edina v Celju, ki je zadnjih deset let stalno sodelovala na sindikalnih moštvenih in drugih prireditvah. Če danes v Celju skoraj ni kolektiva brez šahovske sekcije, je k temu nedvomno mnogo prispevala Cinkarna.

Uspehe. Že od vsega začetka so bili resen tekmelec za najvišje mesto v sindikalnem tekmovanju mesta Celje. V prvih štirih letih nastopanja so zabeležili svojevrsten rekord s tem, da so vsakokrat zasedli drugo mesto. V sezoni 1953-54 pa je cinkarniškemu moštvu naposled uspelo osvojiti naslov prvaka. Cinkarna je takrat sodelovala tudi v finalu sindikalnega prvenstva LRS v Portorožu, kjer je med 16 moštvimi zasedla četrto mesto in s tem dosegla svoj doslej največji uspeh.

Desetletna bilanca sekcije izkazuje izredno število nastopov in turnirjev. Odigrali so 20 turnirjev za prvenstvo sekcije ter 83 mesečnih brzoturnirjev, izvedli so medobratno tekmovanje, pet simultank ter tečaja šahovske teorije. Sekcija je doslej odigrala 160 prvenstvenih in 156 brzoturnirskih tekem. Mimo tega pa so se vrhunski igralci Cinkarne udeležili tudi najrazličnejših turnir-

jev v okrožnem merilu ter propagandnih in drugih tekmovanj. Z rednimi prijateljskimi tekmami z drugimi celjskimi in izven-celjskimi sekcijami so cinkarniški šahisti mnogo prispevali k poživitvi šahovskega življenja v mestu ob Savinji. Pristne stike so navezali še z JLA in mladino celjskih gimnazij.

Ob zaključku letošnjega prvenstva Cinkarne so imeli šahisti tega kolektiva šestanek, ki so na njem izvolili nov petčlanski odbor s predsednikom J. Narak-som. Odbor, ki ga sestavljajo mladi šahisti, si je zadal kopico novih nalog, za katere pa lahko po dosedanjih izkušnjah trdimo, da jih bo tudi izvedel. Ob desetletnici šahovske sekcije v celjski Cinkarni pa velja še posebej omeniti vsestransko razumevanje sindikalne podružnice Cinkarne, ki je s svojo podporo zares omogočila uresničitev gesla »šah med delovno ljudstvo.«

js

IZ POČITNIŠKIH SKUPNOSTI

Delavci v ospredju

Cepprav je počitniška skupnost Ljubljana-Siška ureja počitniški dom s 30 ležišči tudi v Kranjski gori, ni presenetljivo, da je največ zanimanja vseeno veliko domovom v Selcah pri Crikvenici. Ondi so letos prejeli kar 350 ležišč ali 250 več kot lani. Pokazalo se je, da so — kot pravimo po domače — vseeno zajeli s preveliko žlico. Mnoge sobe niso ustrezale, tako da je bilo med dopustniki precej negodovanja. Temu se je pridružil še zadržek s prehranjevanjem, saj je začasna kuhinja v prostornem domu komajda zmagovala toliko naval. Da bi bilo prihodnje leto bolje, je vodstvo počitniške skupnosti Ljubljana-Siška sklenilo, da bo letos imelo 250 postelj. »Raje manj, pa to bolje!« pravijo — nemara imajo prav. Z druge strani jim namreč zadržki s sredstvi omogoča, da bi odkupili zgradbe, kjer imajo zdaj svoje tujske sobe.

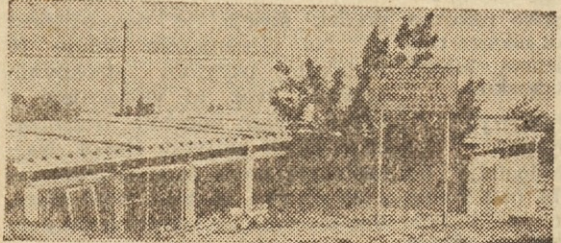
Med vsemi dopustniki, ki so letovali v domovih te skupnosti, so delavci daleč v ospredju. Ves čas sezone (od 1. junija do 15. septembra) se jih je zvrstilo kar 2125, medtem ko je bilo uslužbencev le 343. Vseh gostov so imeli 2869, vseh nočnin pa 21.048. V juniju in juliju je v Selcah za razvedrilo skrbel lastni jazz orkester, potem pa so si kupili magnetofon.

Problem prehranjevanja in sploh nabave živil je menda enak za vse počitniške skupnosti in podjetja, ki imajo domove. Počitniška skupnost Šiška je ta problem uredila tako, da so se podjetja, ki so vključena v skupnosti (razen šišenskih tudi nekaj podjetij iz drugih občin), obvezala, da bodo opravila določeno število prevozov iz Ljubljane do Sele in nazaj.

In cene? Za pocenitev dnevnih penzionov so podjetja prispevala 9,5 milijonov. Brez turistične takse je v glavni sezoni veljala dnevna oskrba 300 dinarjev, junija in septembra pa je bilo v Selcah za 100 dinarjev ceneje. Pravega zanimanja za letovanje v tem času pa navzlic nižji ceni vseeno ni bilo.

Bogata izbira

Tudi počitniška skupnost Ljubljana-Moste ima za zdaj zgradbe, kjer je uredila počitniške domove, še v najemu. Toda prav resno pa tehta možnosti, kako bi te stavbe čimprej odkupila. Sredstva bodo namreč zbrali s prispevki podjetij. Zanimivo je, da počitniška skupnost Moste, z izjemo Kolinske in Saturnuske, ki se bosta verjetno priključili prihodnje leto, vključuje večino podjetij v občini: že zdaj omogoča pestro izbiro leto-

Naselje Počitniške skupnosti Ljubljana-Center

vnanj v petih krajih. Na razpolago namreč ima 169 ležišč v domovih v Crikvenici, Portorožu, Moščenški Dragi, na Osojnu in v Bohinju. Razen teh domov nameravajo odkupiti še počitniški dom z 20 ležišči na Malem Lošinju.

Letos, ko imajo na voljo 67 ležišč več kot lani, računajo vsaj na 1600 obiskovalcev, medtem ko jih je bilo lani 1357. Povedati je treba, da traja sezona v domovih te počitniške skupnosti od junija do konca septembra; z izjemo doma v Portorožu, ki bo odprt tudi oktobra in morda še dlje. Doslej pa so imeli 1515 gostov. Popoln penzion je veljal letos v sezoni 350 dinarjev, izven sezone pa je bila dnevna oskrba za 50 dinov cenejša. Sicer pa je bila lastna cena pensiona povprečno 670 dinarjev.

Upokojele so tudi v tej občini pri razdeljevanju prostih ležišč za letovanje res lepo upoštevali. Samo do konca avgusta se jih je odpravilo na dopust 118, precej pa jih je odšlo še v teh dneh. Med gosti počitniške skupnosti Ljubljana-Moste je bilo tudi precej prostovoljnih delavcev, ki so se jim v tej občini letos prvič odprla vrata počitniških domov. Razmerje med delavci in uslužbenci, ki so letovali v počitniških domovih, pa pove, da je do konca avgusta bilo na oddih 400 delavcev in 115 uslužbencev. Gostoljubje so ponudili tudi 400 njihovim svojem.

Zdi se, da so v domovih mošćanske počitniške skupnosti, izmed vseh ljubljanskih skupnosti, namenili največ prostora za preventivna okrevanja delavcev. Ze doslej je letovalo ali pa se bo odšlo na zdravstveni dopust skokov 20 delavcev. Sredstva je prispeval Okrajni zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani.

Prva v državi

Ze pred tremi leti smo prvič slišali o prizadevnih vitanih. Občinski sindikalni svet te ljubljanske občine je kot prvi v državi ustanovil počitniško skupnost, da bi omogočil cenen oddih delavcev s področja občine. Za svoje letovišče so izbrali prikopne Nerezine v Malem Lošinju. Obiska je bilo že prvo leto precej. Lani je bilo vseh gostov okoli 1100, letos računajo, da jih bo še 100 več — 1200.

Kako so si uredili v Nerezinah? Z občino Mali Lošinj so letos dokončno sklenili šestletno najemno pogodbo za šest stavb s skupno 32 sobami. Letno bodo placevali 110 tisočakov najemnine, medtem ko so jih adaptacije za opremo vred doslej veljale 3 milijone dinarjev. Na OBSŠ Vič so povedali, da so podjetja pokazala veliko razumevanje pri zbiranju sredstev, čeprav so lahko prispevala le manjše zneske. V počitniški skupnosti so namreč vključena le manjša podjetja, medtem ko tistih večjih podjetij, ki imajo svoje počitniške domove (Tobačna tovarna, ELES in Mercator) niso vključili.

Sezona letovanj v Nerezinah traja od 1. junija do konca septembra. Letos je v vsaki izmed, po 12 dni, letovalo 170 do 200 občanov. Za odrasle je dnevni penzion veljal 350 dinarjev (lani je bilo za pet desetakov ceneje), za otroke pa so stariši plačali po 200 dinarjev. Razliko do polne lastne cene, okoli 500 din, so poravnali s prispevki podjetij.

Nacrti za prihodnje leto? Vse kaže, da bo dotlej napeljan novi vodovod, pri čemer družno sodelujeta občina Mali Lošinj in vsika počitniška skupnost. Prav tako bodo v sodelovanju z občino uredili plažo v Nerezinah. Treba bo adaptirati tudi nekaj stavb. Najnovejša pa je to, da bodo kupili barko, ki bo lahko sprejela do 60 potnikov. Služila jim bo za razne izlete dopustnikov, predvsem pa za olajšanje oskrbovanja z raznimi živili. Če

Tako tesno je na plaži v Nerezinah, kjer letujejo viški proizvajalci

pa bo vse šlo po sreči, bodo prihodnje leto izobesili svoje zastavice še v Pnatu na otoku Krku, kjer nameravajo kupiti manjšo zgradbo, ki bi jo uredili v počitniški dom.

O marsikomu smo se še pogovarjali s tovariši, ki vodijo počitniško skupnost Ljubljana-Vič. Letos so omogočili letni oddih tudi 91 upokojevcem, kar je sorazmerno precej. Zvedeli smo tudi, da se razmerje »letoviščarjev« izboljšuje v korist delavcev, zaposlenih v proizvodnji. Se vedno pa je v Nerezinah letos bilo 450 uslužbencev in le 250 delavcev. Prav glede letovanja delavcev pa so nas na občinskem sindikalnem svetu opozorili še na tole:

Okrajni zavod za socialno zavarovanje jim je letos dodal 200.000 dinarjev za letovanja socialno ogroženih delavcev. Navzlic mnogim pozivom so le tri sindikalne podružnice predlagale nekaj socialno ogroženih delavcev, ki so zares odšli na dopust. Iz vseh ostalih podjetij pa so odgovorili — z molkom. Res je, da je bil led navzlic temu precej. Toda kaj bo, če Zavod za socialno zavarovanje v prihodnje ne bo odobril sredstev, ker naj ne bi bilo potrebe? Sindikalne podružnice viških podjetij so se ob tem, žal, pokazale v kaj slabi luči.

Ob začetku sezone so pripeljali opremo, ko so odšli zadnji dopustniki, so jo spet pospravili. V marsikaterem počitniškem domu smo lahko bili priče takšnih prizorov.

RAZMIŠLJANJA OB ZAPRTIH VRATIH POČITNIŠKIH DOMOV

Nove možnosti na preizkušnji

Včeraj smo jih srečali: Janeza, Petra in Tomaža, delavce treh ljubljanskih podjetij. In mimogrede smo ujeli njihov JESENSKI RAZGOVOR.

— Si bil na dopustu?

— Sem. Podjetje ima počitniški dom... Smentano! Zakaj neki sem tako silil na dopust julija, ko pa je bilo vse do zdaj tako vreme... Zame pa v občinski počitniški skupnosti prej kot v septembru sploh ni bilo prostora. Kaj hočeš, sem pač v majhnem podjetju in nimamo sindikalnega doma. Mi pa je tokrat bolj prav prišlo in še ceneje je bilo...

Dva zadovoljna in eden, ki se jezi nase. Dovolj, da njihov jesenski razgovor razširimo. Kaj nam je sploh prinesla letošnja sezona? Smo lahko zadovoljni z organizacijo letovanja?

Vprašanja se porajajo na tekočem traku. Podaljšana sezona... prispevki podjetij (regresirajo)... počitniške skupnosti in še in še. Vsi ti problemi se naposled strnejo v eno samo jedro: kaj storiti v prihodnje, da bi bilo za letni oddih naših delavcev poskrbljeno še bolje; da bi jim bilo lepše?

DOVOLJ ALI PREMALO?

Nič kolikokrat smo že načeli vprašanje, če imamo dovolj počitniških domov; ali jih je premalo; da jih morda nimamo preveč? Letos, ko je 248 slovenskih počitniških domov raznih podjetij in občinskih počitniških skupnosti nudilo gostoljubje, počitek in cenen oddih povprečno vsaj 100 dni, medtem ko so bili lani domovi odprti nekaj dlje kot dva meseca, lahko rečemo, da bi sedanje zmogljivosti verjetno zadostovale tudi v prihodnje, če bi sezono podaljšali. Normalno bi bilo, če bi domovi poslovali šest mesecev v letu. Za zdaj pa bi se lahko zadovoljili že s tem, da bi sezono podaljšali povprečno na 120 do 150 dni. Ob tem bi seveda morali pomisliti na različne cene v glavni sezoni ter pred njo in po njej. Res je, da so različne cene že doslej veljale v marsikaterem počitniškem domu. Res pa je tudi, da so razlike v ceni popolnega pensiona (od 20 do 50 din) nemara premajhne, da bi tudi z gnotne strani podprle težnjo, izkoristiti dopust v predsezoni in po sezoni. To seveda ne bi bilo nikakršno splošno pravilo, saj se na primer pred družinami z otroki pojavljajo razni zadržki (predvsem šola), težko pa je vskladiti tudi dopusta matere in očeta itd. Marsikdo pa bi se le odločil, da julija ali avgusta, v največji sezoni, ne bo po vsej sili hotel v tako ali tako prenapolnjene počitniške domove. Z druge strani bi v določenih primerih, ki so odvisni od posamične presoje, tudi podjetja lahko, podprla prizadevanja za podaljšanje sezone, če bi z nižjimi zneski regresirala letovanje v sezoni.

Kaj bi s tem dosegli? Rezijski stroški bi se prav gotovo zmanjšali. Rotemtakem bi se znižale tudi penzijske cene. Predvsem pa bi bilo cenenejši oddih lahko deležnih več naših delovnih ljudi. Velja poudariti, da je še ena možnost, kako bi sedanje zmogljivosti počitniških domov povečali brez večjih investicij. To bi dosegli z ustanavljanjem novih počitniških skupnosti v sklopu več podjetij ali v merilu občin. Več počitniških domov v istem kraju bi organiziralo skupno kuhinjo, skupne prostore za razvedrilo in podobno. Na ta račun bi lahko povečali število ležišč in obenem znižali rezijske stroške, stroške prevažanja hrane, kar zdaj pogosto opravlja vsako podjetje zase in tako dalje. To bi prav tako pocenilo dnevno oskrbo, če ne bi s prihranjenimi sredstvi še izboljšali prehranjevanja dopustnikov, čeprav glede tega letos na splošno ni bilo pripomb. Seveda bi ta sredstva lahko uporabili tudi za druge potrebe počitniških domov.

LETOS REKORD

Omenili smo, da je sezona v počitniških domovih letos daljša kot lani. Čeprav točnih podatkov o tem, koliko naših delovnih ljudi je letos preživel dopust v počitniških domovih, še ni na voljo, lahko postrežemo z drugim, tudi dovolj zgovornim podatkom. Skupaj s svojci je v teh domovih lani letovalo (po deset, dvanaest in več dni) skupno 78.970 oseb. Letos do konca julija pa je v domovih 53 slovenskih podjetij izkoristilo dopust prav toliko zaposlenih, kot lani v celi sezoni. Tako lahko računamo, da bo letošnja počitniška sezona za naše delavce in počitniške domove zares brez primerjave — rekordna.

POVPREČNO 250 DINARJEV PRISPEVKA DNEVNO

Večina podjetij prispeva določen odstotek sredstev za letni oddih svojih delavcev. Ta regres je za vse člane kolektiva enak, včasih pa je vezan na mesečne prejemke. Delavec z nižjimi zaslužki prispeva podjetja več in obratno. Ob tem je razumljivo, če v počitniške domove odhaja vse več delavcev. Podatki iz 53 podjetij kažejo, da je bilo lani v njihovih domovih oddiha 38% delavcev, 15% uslužbencev in 36% svojcev. Letos do konca julija pa je bilo delavcev 47%, uslužbencev 20% in 22% svojcev.

Kako so odmerjeni regresi? Zelo različno. Podjetja povprečno prispevajo po 250 dinarjev dnevno. Podatki iz mariborskih podjetij na primer povedo, da MTT in podjetje Zarja prispevata po 250 din, gradbeno podjetje Konstruktor po 140 din, Hidromontaža po 364 din in LIP po 500 din!

Koliko počitniških skupnosti imamo zdaj pri nas? Doslej so jih ustanovili v osmih občinah (pet v Ljubljani, dve v Mariboru in eno v Kranju). Na ustanovitve se pripravljajo v Celju. Razen tega so podjetja, ki imajo počitniške domove v Fiesi, ustanovila posebno združenje počitniških domov.

V praksi se žal še dogaja, da so delavci manjših, gospodarsko šibkejših podjetij pri marsičem prikrajšani. Tako je tudi pri letnih oddihih. Prav zato bi v vseh občinah morali pohiteti z ustanavljanjem občinskih počitniških skupnosti, ali pa bi ustanovili vsaj počitniške skupnosti podjetij, da bi tudi »manjši« prišli do svojega deleža cenemih letnih dopustov.

Obrtni, trgovski, gostinski, zdravstveni in prosvetni delavci, so bili doslej prav gotovo najbolj prizadeti, saj ustanove in podjetja, kjer so zaposleni, na splošno niso imela domov oddiha. Nič čudnega, če smo tako pogosto slišali: »Lahko tistim, kjer imajo podjetja svoje domove!«

PRVI OBETI

Lani, predvsem pa letos, je bilo že drugače. V domovih občinskih počitniških skupnosti so se zvrstili mnogi tisti delavci, ki njihova podjetja nimajo počitniških domov. Se več. Počitniška skupnost Ljubljana-Vič je na primer omogočila letovanje po 350 din dnevno tudi delavcem tistih podjetij, ki sploh niso mogla prav nič prispevati. To razumevanje prav gotovo zasluži vsako pohvalo. Vsiljuje pa se nam neko drugo vprašanje: prejemki delavcev, ki so zaposleni v znanstvenih ustanovah, so sorazmerno visoki. Počitniška skupnost Ljubljana-Vič je omogočila letovanje po omenjeni ceni tudi delavcem inštituta Jožef Stefan. Ne bi morda v podobnih primerih prizadeti plačali nekaj dražje oskrbnosti?

In še nekaj! Preventivnih okrevanj za delavce, za kar so dali sredstva zavodi za socialno zavarovanje, tokrat ne bi omenjali podrobneje. Velja omeniti le to, da so takšne zdravstveno in socialno ogrožene delavce pošiljali na zdravilni oddih v počitniške domove predvsem v predsezoni in po njej. Nekaj drugega je. Počitniške skupnosti so namreč na naša vprašanja odgovorile, da so po nekaj deset mest namenili tudi upokojevcem. Skrb, da bi pomagali tudi tem ljudem, ki so ob trdem delu dočakali jesen življenja, vsekakor moramo pohvaliti in obenem svetovati: tudi v prihodnje nanje nikar ne pozabite!

KOLEKTIVNI DOPUSTI?

Zadnja leta pogosto slišimo: »Za radi kolektivnih dopustov tovarna ne bo obratovala...« Z druge strani drži, da proizvodnja v poletnih mesecih zavoljo letnih dopustov na-

vadno pade. Če bi hoteli odločiti, ali naj člani kolektivov istočasno izkoristijo dopust ali ne, bi morali upoštevati predvsem tole:

● Če se delavski svet odloči za kolektivni dopust, lahko v tovarni v tem času opravijo letni remont in druga vzdrževalna dela ter popravila. Če tega ne bi storili, bi lahko prišlo do resnih zadreg, če bi remont postal nujen med rednim obratovanjem podjetja; potem ko bi delavci posamič že izkoristili dopuste.

● Kako urediti izplačila nadomestil za dopuste, če vsi člani kolektiva hkrati odidejo na dopust?

Glede na službeno dobo imajo delavci različne dopuste. V tovarni MURA v Murski Soboti so letos na primer ustavili stroje za 18 dni. Vsem tistim, ki niso bili upravičeni do tolikšnega dopusta, so za ta čas izplačali minimalne dnevne zaslužke. Ostalim pa, ki imajo več dopusta, pa so izplačali ustrezno število povprečnih dnevni zaslužkov. Vprašanje je, kako takšna odločitev vpliva na nagrajevanje v podjetju. Drži pa, da je ta sklep delavskega sveta podjetja MURA v očitnem nasprotju z 31. členom zakona o delovnih razmerjih, ki točno določa, da delavec ne sme biti prikrajšan za letni dopust, ki mu gre.

KAMORKOLI NA ODDIH

No, tako daleč še nismo, do praga te zanimive in koristne zamisli smo pa le prišli. Zvezna uredba o upravljanju počitniških domov namreč predvideva, da vsak delavec lahko

Ce je bil le prostor, so si mnogi počitniški domovi uredili tudi športna igrišča. Navdušenih pristašev odbojke — kajpak — nikoli ni zmanjkalo

izrabí svoj dopust v katerem koli počitniškem domu, če je le prostor. Edino prednost imajo delavci tistega podjetja ali s področja tiste počitniške skupnosti, ki je lastnik ali upravitelj doma. Tako se je ponudila možnost, da se počitniški domovi podjetij spremenijo v »odprte tipe« domov oddiha. Seveda je vprašanje, kako urediti plačevanje. Pogoj, ki ob njih delujejo domovi oddiha raznih podjetij in skupnosti, so različni. Tako tudi cene ne morejo biti enake. Nemara bi bilo splošno pravilo takšno, naj bi »tuji« gostje plačali polno lastno ceno dnevne oskrbe, podjetja pa bi svojim delavcem povrnila določen del sredstev — sedanjí regres. V nekaterih podjetjih je sicer že doslej bilo tako v navadi. Poslej pa naj bi to bila splošna praksa.

Uporabo počitniških domov zdaj urejajo posebni pravilniki. Razveseljivo je, da sindikalne organizacije precej pogosto in z uspehom predlagajo, kako naj se zvrstijo upravljenci znotraj podjetja. Prav je, da imajo prednost tisti delavci, ki demenjavo prostih ležišč v različnih domovih v raznih krajih. Tako bi odpadla sedanja bojazen, da se ne izplača kupovati zgradb, češ da se bodo delavci naveličali, če bodo stalno letovali v istem kraju.

Prav bi bilo, če bi poslovanje počitniških domov čimprej postavili na ekonomsko podlago. Podaljšanje sezone in organizacija počitniških skupnosti sta že dve izmed poti, kako bi zaslomili tisti delavci, ki bi zaslomili tega trpel delavcev žep.

Praksa je opozorila tudi na nekatere primere, ki kažejo, da bi morali delavski sveti posvečati več skrbí uporabi sredstev za počitniške domove. Razen tega bi bilo prav, če bi skrb za upravljanje počitniških domov naložili posebnim upravnim odborom, ki bi bili odgovorni naravnost delavskim svetom podjetij. Tudi ne bi bilo napak, če bi podjetja bolj kot doslej sodelovala s prizade-timi občinskimi ljudskimi odbori, kadar gre za gradnje novih komunalnih objektov in podobno. Prav gotovo bi to bilo v obojestransko korist.

lažo na težkih in zdravju škodljivih delovnih mestih. Zdaj, ko bo z nekaterimi organizacijskimi ukrepi (pogodbene zamenjave) uresničena možnost, letovali v katerem koli počitniškem domu, bodo sindikalne organizacije tudi lahko izbirale, v katerih krajih bi dopust, njihovim delavcem najbolj koristili.

RAZMISLIMO, DOKLER JE ČAS!

Dva znana slovenska prepoveda: »Čas je zlatol« in »Ne odlašaj na jutri, kar lahko storiš danes!« Tega smo se spomnili, ko smo razmišljali še o nekaterih ugotovitvah o letnih oddihih naših delavcev.

Treba bo pomisliti, kako bi omogočili dopust v počitniških domovih tudi tistim ne kvalificiranim in kvalificiranim delavcem, ki jim je predvsem zavoljo nizkih zaslužkov takšen oddih onemogočen. Čeprav so podjetja pripravljena zanje več prispevati. Tako ti delavci, izrabijo dopust za postransko delo, kar osnovnemu namenu letnega oddiha — nabiranju novih moči za delo v prihodnjem letu — prav gotovo ni v prid. Podoben problem je tudi z delavci-polproletarci.

Znano je, da podjetja plačujejo sorazmerno zelo visoke najemnine za zgradbe, ki so si v njih uredila počitniške domove. Z druge strani so le redka podjetja — lastniki domov oddiha. V prihodnje bi vsekakor kazalo pomisliti na to, da bi uredili vprašanja lastništva teh domov. Zdaj, ko velja nova uredba, je to lažje. Med drugim bo tudi podjetjem možno urediti pogodbeno za-

Obvestilo!

Občinski sindikalni svet Kranj se iskreno zahvaljuje vsem podjetjem, organom upravljanja, organizacijam, ustanovam in posameznikom, ki so kakor koli sodelovali pri izvedbi velike tomlbe v Kranju 13. septembra 1959 in tako pripomogli k njenemu uspehu.

OBČINSKI SINDIKALNI SVET K R A N J

Po mojih računih smo se vozili že štiri-
indvajset dni, ko so nam dovolili sprehod po
krovu. Poprje smo se morali obiti in ure
čas Ugani smo, da se še ne bomo izkrcali
na suho, ampak na hladno, na katero smo šli
drugi, drug, sta nas pregledala vse po
vrsti, čeparji površino. Razen tega smo stali
kaj deset minut pod kupolo, ki je bila
največji prostor, kar sem jih videl, dotlej
sveži čisti zrak nas je grizel v kožo, mo-
da nas je sončna svetloba. Ukazali so nam,
naj si nataknemo naočnike. Šele potem smo
bili drug za drugim zlezli na krov. Čeprav
nismo bili zdaj neprimerno bolje hranjeni in
tudi bolj spočiti kot poprej v taborišču, se
je nekaj ljudi onesvestilo, še preden so pri-
šli na streho podmornice. Kaj takega se ni
spodilo niti pri prihodu v podmornico, ka-
mor so nas vrgli tako rekoč na pol mrtve.
Čeprav smo bili dobro hranjeni — šele ta-
krat sem začel prvič razmišljati o hrani, če-
prav sem se poprej v taborišču menili veči-
noma o njej — so bili na krovu vendarle vi-
deti iztrpani in oslabei. Življenje tam spo-
dal je očitno delovalo na nas slabše, kakor
samo menili.

Kakih deset minut je trajalo, preden smo
se navadili na zrak, sonce in na obzorje, ki
ni bilo široko šest metrov, temveč petdeset
kilometrov. Pred nam se je na eni strani
tla do obzorja raztezalo morje, na drugi
so se belili zasneženi vrhovi sredi ledene
puščave. Pravzaprav niso bili hribi, temveč
je nakopilen sneg in led. Hribi s snegom so
bili tam daleč, pred njimi pa prostrana ravn-
nina, ki jo je pokrivala tanka plast snega,
vmes pa so se temnila okna modročrne vode.
Bili smo tik na robu sneženega in ledenega
pasu.

»Antarktika,« je rekel profesor.
»Antarktika,« je ponovil Reginald
Brooks.
Oliver je prvič zaklel. Poprje ga je ni-
kol nism slisl preklinjati.
»Menda vendar ne nameravate z nami
na južni tejčaj?« je rekel. »Prav tega je bilo
treba.«

»Vojaki, ujetniki in interniranci,« se je
poveljiškega stolpa oglasil polkovnik s
špalskim. »Vem, da si vsi ujetniki že
ni predvsem svobode. Tudi jaz sem bil
nekoli ujetnik. Ledena puščava, ki jo vidite
pred seboj, bo nepreohodna ovira, ki bo zlo-
ma sleherni poskus bega.«

Ledene gore so segale, kakor daleč je
nesel pogled. Navzlic naočnikom, ki smo jih
nosili, je en sam pogled nanje povzročil sle-
pilo in vrtoglavico. To pa so bili le zunanji,
vidni znaki. Presečenjenje je bilo tolikšno,
da nismo mogli primerjati niti z najdrž-
nejšimi, najbolj norimi poletji domišljije. Že
da smo bili na skrajnem robu južnega
ledenega pasu, nas je navdajalo s posebnimi
čustvi. Videli smo kite in krčel pingvinov,
ki so bili večji, kot sem si jih predstavljali
in nas niso nič kaj radovedno gledali, tem-
več so se elegantno sprehajali v svojih
trno-belih frakih.

Sicer pa ni bilo kakor daleč sem lahko vi-
del. Niti oblaka na belem nebu, ki je
zdelo mnogo nižje kot v naših krajih.
Miru pa ni bilo, čeprav si imel ob pr-
vem pogledu vtis, da si tik na robu pu-
ščave. Votlo je bobnelo, šumelo, čudni zvoki
so se vrstili. Nisem mogel ugotoviti, kaj
pomenijo.

»Led diha,« je rekel Oliver.
»Ni tako mrzlo, kot pravijo,« je rekel
Brooks.

To je začel poletja v teh krajih, je
rekel profesor. »Kolikoli mi je znano, je zdaj
najtežnji čas za odpravo. V tem letnem
času so začeli vsi, ki so prihajali sem.
December je tu začel poletja.«

»Odprave,« sem rekel. »Mar smo mi od-
prava? Mar je to lahko v kakršni koli zvezi
z vojno? Saj ta ni ničesar, kar bi lahko iz-
koristili.«

»To se vam najbrž le zdi,« je razmišljal
jim. Le redkokdaj je posegel v pogovor, to
pa nisem videl njegovega tihega, umir-
jenega nasmeha. Na resnem licu sem opazil
sledov dvoma. Morda dvoma o tem, ali se
na srečno končalo, morda se je v temeljih
zamanj njegov notranji mir.

»Vantje,« se je spet oglašil komandant
podmornice. »Vojna še ni končana. Vi ste
podzorni vojni, ki jih, to dobro vem, tudi
poznate. Kmalu bomo v mnoge slabši raz-
prijah, kot si morda mislite, vendar ne glede
na to, da imate v pomanjkanju. Storiš bomo
vse, da se boste dobro počutili in da se vam
ni zgodi. Od danes dalje mi je nujno
potrebno življenje vsakega interniranca in
ujetnika posebej. Neusmiljeno pa bom za-
hveval vsakršno neupravičeno in dolžno
su. Odkrito bom govoril: čez tri dni bomo
imeli celotno zbiralo, kar je vsaka
minuta zlata vredna. Besedo vam dajem, da
bomo z vami ravnali kolikor je mogoče do-
bru, če ne boste delali težav. Za sabažo
bo veljalo vse, kar se ne bo skladalo s po-
polno zavzetostjo za delo in s pokornostjo.
Ne pozabljam, da smo sovražniki in da je
po vašem mnenju vam v škodo vse, kar

»Prižgite ognje!«
Okoli založenih grmad so se
zbirale temne sence. Vžigalice so
škrtnile, zabliščale in — ugasile.
Drobne kapljice so polzele po
razmočenem vejevju, vlažno ne-
tovo je dušilo siromašne iskre. V
tisti noči je lahko tista sama
cigareta.

Ognja na jasi ni bilo. Bili pa
so ljudje! Prišli so iz raznih kra-
jev Jugoslavije. Razpeli so šar-
torska krila in spremenili sicer
samotno Završnico v pravo plat-
neno naselje. Njihova glasna go-
vorica in prešeren smeh sta se
noričevala iz čemernega večera in
čarala v mrak zvezde in svet-
lobo.

Iz levega kota pa je svetil
pravi ogenj in kadilo se je. Tam
je stala kuhinja. Iz kotlov, pod
bomike:

ČEDOMIR BRAŠANAC

RODEČI ROB OBLAKOV

nam koristiti. To je res. Vendar smo mi zma-
govalec ...

»Tako si mislite,« je zamrmral Brooks.
»... in ne bomo mirno gledali, če bi nas
kdo žal, če bi moral uveljaviti drastične
ukrepe. Vem, da so vam doslej obljubili že
marsikaj in obljubo prelomili, da so vas
prikrajšali za osnovne pravice, ki vam gre-
do kot ljudem. Vendar je bilo to izven mo-
jega delovnega področja in izven moje ob-
lasti. Za napake drugih ne prevzemam od-
govornosti. Moj način in moja stališča bo-
ste spoznali. Že zdaj vam povem, da bo
polkovnik Herman von Becker vedno pri-
pravljen v okviru vojaškega kodeksa časti
poslušati in upoštevati vaše priporočila.«

»Kaj je to?« je vprašal Oliver. »Ali je to
nemški oficir ali ne?«
»Poznam te reči,« je rekel Amicare, ki
sem mu moral prevesti, seveda kolikor sem
vedel in znal. »To sem doživel že v Italiji.
Navadna sprememba taktike, da bi laže do-
segel cilj.«

»Tukajšnji cilj: zmaga Nemcev v tej
vojni,« je posegel vmes profesor. »Te zmage
ne želimo. Oni jo hočejo. Sodelovanja ni.
Sicer pa, kolikor lahko vidim, je nas več
kot njih. Vsaj tu, v tej podmornici.«
Res je bilo zaven komandanta le še
kakih deset vojakov. Posadke podmornice
ni bilo mogoče prištet, ker smo menili, da
bo verjetno ostala tam, kjer je. Naša šte-
vilčna prednost bo verjetno vedno vir ne-
varnosti za naše gospodarje. Tu ne bodo
imeli zvestega zaledja in zaveznikov med
civilnim prebivalstvom. Ledene gore, ki kot
venec obrobijo obzorje, ne priznavajo prav
nobene rase. Enako neprijazne so z vsem
živim, kar leži in grebi toploto in diha, je
tu doli nezačleno, za vedno premazano in
pregnato. Navzlic prizadevanju razmišlja-
nju, kaj naj bi počeli tu na zemeljskem
vznožju, nisem mogel najti odgovora, ki bi
mi vsaj približno nakazal smer, v kateri naj
bi dalje razmišljal. Kaže, da so tako mislili
tudi vsi drugi, vsaj prvi trenutek. Vse sku-
pi je zdelo nemogoče in nesmiselno.
Komandant pa je še dalje grmel nad naši-
mi glavami. Začelo nas je zebeti, led je bil
preveč otipljiva resničnost in kiti, ki so se
sprehajali po ledeni vodi, vse preveč živi,
da bi moglo biti vse skupaj le plod prebujne
domišljije.

Poveljnik je še govoril, stroji pod nami,
ki ves čas niso popolnoma utihnili, pa so
spet glasne zabobele in začeli občutnele
stresati podmornico. S tem so nas še nazo-
rneje opomnili na pot, ki je pred nami.

»Ta del poti je najbolj nevaren. S tem
zaključimo. Moštvo podmornice bo dalo
od sebe poslednji napor. Upam, da bo vsak-
do opravil svojo dolžnost.«
Komandant je utihnil in naglo izginil.
Spet so se oglasile piščalke. Takoj smo mo-
rali dol. Iskal sem opazil na vsem
konvojki, ki je segal daleč ob ledenem robu.
Led je bil zares živ. Ponekod je plaval, za
nami sem videl celo ledene gore, vendar
sem imel vtis, da je pred nami ledeni zid,
ki ne bo odstopil niti za milimeter.

Spet smo se potopili, to pot nam je v
ušesih brnelo mnogo bolj kot sicer. Profes-
or je mislil, da plovemo zelo globoko, mor-
da pod ledeno. Na površino nismo več šli,
zrak je postal neznošen, čeprav so venti-
latorji kar naprej brneli. Težko smo dihal,
bili smo brez kisika. Naprej je bilo slisati
šepet, potem pa čedalje glasnejše proteste.

Zdelo se je, da nas to pot ni nihče si-
šal ali pa nas ni hotel slisati. Nismo vedeli,
od kod dobivamo zrak. Nemara s tistega
kraja, kjer so bili drugi podmornični stroji.
Vendar smo kmalu spoznali, da nas hrup in
kriki le izpjavajo in da si s tem samo škod-
ujemo. Vsaka nepotrebna kretanja je zahtev-
ala prepotrebni zrak, pa tudi našo ener-
gijo, ki je začenjala pomanjkanje. Ne vem, ali
likajoče se nečloveške obale. Pas kopnega je
segal v polkrogu kakih deset ali morda še
več kilometrov daleč. Nisem vedel natanko,
kako daleč sega to kopno, ker je profesor
rekel, da so razdalje v takih razmerah var-
ljive, in sicer predvsem zaradi drugačne se-
stave zraka, barve neba in vode ter razpo-

šumelo in bobnalo. Bila je daljna godba
zgodnjih otroških let. Zdelo se mi je, da sem
v drugem razredu osnovne šole, vse vroči-
nem zaradi ošpic, da drhtim v strahu pred
silnimi planinami, ki so se premikale kot
velikanski gozdovi ali črni valovi, gosti kot
testo. Vse se je vrtele okoli mene. Za tre-
nutek se mi je zdelo podobno marmeladi v
velikem bakrenem kotlu, ki je v njem ne-
kam počasi vrelo... Ali pa tisto plavanje
v mlaki za konoplj, kjer smo fantje tako
radi plavali. Premetavali smo se kot živali,
z obema rokama grabili predse, vsakih pet
ali šest korakov lovili sapo, se z zadnjimi
močmi poganzjali skozi trstičje... Vedno je
bila nevarnost, da se bo zemlja odkrila in
nas zaskala hkrati s koreninami rastlin...

Okoli mene je šumel zrak. Ventilatorji
so delali močneje, izgubljal sem se nekam
v poletni vihar.
Čudno hladno je postalo v našem pro-
storu. Drgetali smo in šklepetali z zobmi,
se zavijali v šale, natikali rokavice in se
pokrivali po obrazu. Vse to je trajalo le
malo časa, morda so regulacijski stroji usli
kontrolni nadzor, ki je bil nemara prav
tako omakčen kot mi.

»Začelo se je delo,« je rekel Oliver.
»Bratje, začelo se je delo,« je rekel tudi
Zupanc. To je izgovoril z olajšanjem, z glas-
nim vzdihom. Navzlic telesni moči je bil
Zupanc nesposoben in skorajda bojazljivec.
Ta »skorajda« je povsem upravljen, ker se
ni bilo priložnosti, da bi se vsi po vrsti
pokazali v svoji večini ali bedi. Besede so
se nanašale na delovanje ventilatorja, ozi-
roma naprave za regulacijo zraka v pod-
mornici. Zdal je vse delalo s polno paro,
vse tisto, kar se je zgodilo poprej, je bilo
ne le daleč, temveč tudi nestvarno. Tisto
dušenje, pomanjkanje zraka, smrt, ki se
nam je smehljala skozi lepoto otroških let
— vse se je zdelo kot izmišljeno.

»Začelo se je delo na hiši,« je rekel
Reginald Brooks. Le prvi trenutek ni bilo
jasno, kaj je hotel s tem »na hiši«. Oliver
je prevedel dobesedno, takoj potem pa se
je popravił. Brooks pa je dalje razlagal, da
je to etapa in da se je tisti trenutek, ko
se je podmornica dvignila na površino, za-
čelo naše življenje v novem taborišču.

»Zdal smo v obrežnih vodah novega ta-
borišča,« je rekel Brooks. »Naše kraljestvo
bo zdaj naše srce. V njem je prav gotovo
mnogo več širine in gozdov in rek, kakor
jih bomo videli, ko nas bodo izkrcali. Saj
nas morajo izkrcati, komandant pa je rekel.
Mislim, da smo pluli pod debelo plastjo ledu,
da bo to kmalu, preden smo se potopili.
kjer ni bilo mogoče dobiti zraka. To po-
meni, da je bila ledena ovira velikanska in
da smo zdaj nekje, kjer ni ledu. Vse An-
tarkitke nismo mogli prepluti, vendar se
mi ne zdi mogoče, da bi bila v južnem le-
denem pasu področja brez ledenega oklepa.
Razen če...«

»Razen če vendarle ni nezmarnjenih
področij,« mu je segel profesor v besedo.
»Ali niso na Islandu gejziri z vročo vodo?«

»Islanda ne pokriva večni led,« sem re-
kel. Bil sem ponosen na to svoje znanje.
»Ne pokriva ga led, to je res,« se je
strinjal profesor, »vendar je dežela tik na
robu ledenega pasu. Če je nekaj na robu,
je lahko v sredini nečesa.«

Nihče ni zinil nobene, zaskrbljeno smo
se spogledali. Po zvočniku so nam ukazali,
naj se oblečemo.

»Tudi naočnike vzemite,« je rekel ne-
znani glas. »Niti za trenutek jih ne smete
sneti. Pripravite se, šli boste na krov. Vse
svoje vzemite s seboj. Kmalu bomo pri-
stali.«

Brez priprav, vsaj kar se duševnih tiče,
smo stali na krovu in radovedno strmeli v
prizor pred seboj. Vrsta podmornice se je
vlekla v nedogled, bile so kakega pol ki-
lometra daleč od povsem ravne gore in svet-
likajoče se nečloveške obale. Pas kopnega je
segal v polkrogu kakih deset ali morda še
več kilometrov daleč. Nisem vedel natanko,
kako daleč sega to kopno, ker je profesor
rekel, da so razdalje v takih razmerah var-
ljive, in sicer predvsem zaradi drugačne se-
stave zraka, barve neba in vode ter razpo-

reditve svetlobe in senc. Mislim na sonce
gorskih masivov, ki so nam tukaj tu zapirali
obzorje. Ledeni in višnjevkasto modri so
štrli v nebo. Vrhovi so bili v senci. Misli
sem si, da sonce tod ne bo nikoli tako vi-
soko, da bi žarki lahko obsijali strma po-
bočja bregov. Bil smo na koncu ciljske po-
dobnega jezera. Na oni strani se je dvigala
v nebo kot najfinjšo ogledalo ravna ledena
stena, od katere se je svetloba odbijala na-
ravnost na jezero, na nas in na peščeno pla-
žo na drugi strani. Začenjalo se je poletje,
sončni žarki so osvetljevali vso površino le-
denega zrcala, tako da je bilo to zrcalo po-
dobno soncu. Minuto ali še dlje smo po-
trebovali preden smo ugotovili, da je to
ledena plošča, ne pa sonce. Čez čas smo
ugotovili, da je sonce na drugi strani, na
levi od visokih, temnih gora in da je vse to
le njegov odsev.

Na prvi pogled smo spoznali, da je le-
dena gora prestrezala sleherni sončni žarek
in njegovo energijo ter vse skupaj odbijala
na to stran proti jezeru. Tako je nastala ne-
verjetna oaza, to oko srečalje in vir rešitve v
ledeni puščavi, ki je kraljevala, kolikor da-
leč je seglo oko.

»Sonce pa menda ne stje vse leto. Kaj je
takrat, ko pride polarna noč? Ali se takrat
ne spremeni ploskev ledene gore?« je vpra-
šal Jim. To je bil najdaljši govor, kar sem
jih kdaj slisal iz njegovih ust. Presenečalo
me je, kako naglo je sklepal in ugotavljal,
saj se mi niti sanjalo ni, da je morda že
prej razmišljal o vsem tem.

»Vprašanje pa je,« je rekel profesor,
»pod kakšnim kotom sije sonce in ali sploh
kdaž zaide. Morda je še več takih jezer ali
celo oaz z rastlinstvom, vsaj s trohico zele-
naja, morda mahu, če ne mi pravih rastlin.
Rastline je mogoče spraviti sem, ni pa žu-
gelski, ki bi jih poljevala. Ne vem, kako naj
bi segle žuželke na to področje. Niti kako
ne bi mogele priti, kot smo se mi pripeljali.«

»Domneve so zato tu, da jih pobližajo,«
je rekel Oliver. »Nič več ne bom ugibal.
Tole, kar vidimo pred seboj, gotovo presega
našo domišljijo, vendar samo zaradi tega,
ker nismo razmišljali o tem. Vse skupaj je
drugačno od tistega, s čimer bi se lahko
ukvarjala naša domišljija.«

Komandant je stal na svojem mostičku.
Bil je v novi, tesno krojeni uniformi. Imel
je naočnike, obraz pa očitno namazan z debe-
lo plastjo olja. Tudi nam so prav takrat de-
lili olje iz dvajsetkilogramskih skatel. Hkrati
so nam naročili, naj si mažemo sleherni del
obrazu, kaj da ne pokriva obleka.

Nisem mogel uganiti, čemu toliko var-
nostnih in zaščitnih ukrepov. Okoli nas je
bilo skoraj toplo. Še zadnji opomin: »Pre-
glejte, ali ste vzeli vse s seboj. Pripravite se,
začelo se bo izkrcavanje!«

Gledal sem okoli sebe in ledeno ogledalo
v temne gore proti soncu... Naočniki so
mi res koristili. Iskal sem možnost, kaj bi
pristali. Peščena puščava pred nami... Po-
tem sem opazil dolgo vrsto ljudi, ki so kot
medvedi motovilili po tisti peščeni puščavi.
Prihajali so iz globeli med temnimi pla-
ninami. Očitno so bili namenjeni na obalo.
Gotovo so imeli s komandanti radijsko zve-
zo. Videl sem, kako so dajali znake z mor-
narskimi zastavicami.

Iz podmornice so spuščali čolne. Potem
ni bilo več časa, da bi opazoval ta zanimivi
vrvež. Tudi z naše podmornice so spustili v
vodo kakih deset čolnov, v katere smo naj-
prej zmetali svoje stvari. Spet je bilo slisati
piščalke na vseh koncih. Nemara nas ho-
čejo spomniti, kaj smo in kaj nas čaka, me
je prešinilo. Vse skupaj so torej le bujke.
Tisto, da nam bo bolje, da bodo drugače ravn-
ali z nami. Morda pa se jim zdi, da je vse,
kar počno, dobro in lepo in da moramo tako
tudi sprejemati vse, kar nam dajejo, sem
razmišljal.

Ze na krovu podmornice, še bolj pa v
čolnu, me je vsega prevzela tišina, kakršne
še nisem doživel. Bilo je tako tiho, da so me
— morda sem si domišljal — zaradi ta tišine
bolela ušesa. Čutil sem le, da je sonce okoli
nas močno zaradi tistega ledenega zrcala in
da njegovi žarki segajo vse do nas, morda
tudi skozi nas. Na vodi ni bilo najmanjšega
vala. Vse se je zdelo nekam začarano, ne-
kako pod vplivom skrivnostnih sil zraka in
tega sonca.

Zehlo nas še ni, čeprav so nas opozorili,
da se moramo bati. Česa? Okoli nas je
vse lesketalo, bilo je na moč skrivnostno.
Kolikoli daleč sem videl, razen nas, ki smo
se izkrcavali, nisem opazil prav nobenega
dihla življenja. Kako sploh živijo ti ljudje
tu? Ti bradaci, ki molče stojijo na obali in
skrivajo oči za naočniki. Obleke so imeli

prav take kot mi. Stražarje sem šele takrat
opazil. Oni na obali so bili pomešani z in-
terniranci. Malomarno so se ozirali. Nekaj
se je moralo spremeniti tu med temi ljudmi,
sem ugotavljal, nekaj se je zgodilo. Ali pa
morda ne pripisujejo pomena nobeni izmed
tistih oblik zapostavljanja in zadiranja, ki
so jih tako radi uveljavljali na Norveškem.

Nekaj življenja sem le opazil na teh lu-
dih. Ko smo bili kakih deset metrov od
obale. Začeli so nam mahati. Kape so držali
v rokah. Bilo je nekaj kliev, ki naj bi po-
menili dobrodoščilo. Vse to pa je zadušila
naša pesem. Da, peli smo. V tisti negotovosti,
ki nas je mučila dotlej, smo molčali, zdaj
pa je bilo konec napetega vzdušja in nego-
toveda, meglenega položaja. Pel smo pesmi
z domačega kraja. Jim je igral na orglice.
Tudi Amicare je pel, čeprav je senca žalosti
zavila tudi njegovo podobo... Kaj bo? Kar
bo, pa bo! Tudi Oliver je pel, neke globoko
iz grla je jemal glas. Šele v tisti čudni svet-
lobi sem opazil, da ima Oliver velikanski
nos.

Nobeno pojasnilo nam ni bilo potrebno,
zakaj nas tudi na pomolu, da tako rečem,
ni sprejela pesem. Pred nami so stali ljudje
z obrazi v šalihu in z naočniki na nosovih.
Tako sem opazil, da pri mnogih ni tistih
vzbočin, ki bi jih morali delati uhliji pod
šalom. In ti obrazi! Skoraj polovica ljudi
ni imelo nosov, vsaj ne celih. To se mi je
prvi trenutek zdelo tragično. Brž ko sem
spoznal njihovo nemo, vendar velikansko ve-
selje, sem domel, da so zadovoljni, ker nas
vidijo. Pričakujejo spremembo na bolje, to
si obetajo od srečanja z nami. Na njih so
bili različni razni nemožnosti. To sem spo-
znal po pozdravih in vzklkih, še preden smo
se izkrcali.

»Vojna torej še ni končana?«
To je bilo prvo vprašanje, ki smo ga
slisali. Vedevali pa so, da nismo mi vsi, če
bi ljudje, ki so bili gotovo že dolgo med
temi modrimi gorami in bi zdaj radi kaj iz-
vedeli »iz sveta«.

Kaj naj bi jim odgovorili? Naš prihod
je bil dovolj jasen odgovor na njihovo vpra-
šanje. Ljudje smo že takšni, da se hočemo
še posebej prepričati, čeprav že dobro vemo,
kako je. Mar ni v tem moč človekovega na-
predka in njegovih uspehov? Vedno verjeti
v še eno možnost. To je potrebno, zlasti če
si v neprijetnem položaju. Prestrezali so
naše vrece ter se pulili zanje in za koce.
Nesli bi jih radi. Vse se se trudili, da bi čim-
prej izvedeli čimveč. Čeprav tudi mi nismo
vedeli kdo ve česa, je bilo zanje vendarle
mnogo in dragoceno vse do zadnje podrob-
nosti, vse, kar se je zgodilo v taborišču, vse,
kar smo vedeli o frontah ter o porazih in
zmagah.

Niso gledali na to, iz katerega vira je ta
ali ona novica, želeli so si le novic o živ-
ljenju. Tu so bili očitno povsem izgubljeni
in brez slehernega upa. Takoj smo izvedeli,
da so tam skoraj že leto dni, da so preživeli
neverjetno hudo zimo. »To je zdaj pravi raj.
Razen tega pa smo si pridobili tudi izkušnje.
Prav bode prišlo vam in morda še mnogim.
Ki jih bodo pripeljali sem.«

Takoj smo izvedeli tudi vse v zvezi z
delom. Zelo naporno, čeprav imajo dovolj
hrane, čas za zabavo in počitek in celo do-
ločen udobnost. Zdal so si obetali lepše
čase, saj se je z našim prihodom število več
ko podvojilo.

Takoj smo dobili tudi nasvete. Moramo
se igrati. Takoj na pot. Nemi, mi vsi, če
se kdo zadržuje. Tu na plaži lahko pristane
kako letalo. Še dvakrat se je zgodilo. Obe
letali so morali sestreliti. To jim je uspelo,
bojijo pa se, da jim nekdo ne bo. Piloti
niso bili dovolj previdni, saj na tem koncu
sveta niso pričakovali napada. Nemci pa so
po starem običaju napadali iz sončne strani.

Tako sem takoj izvedel, da imajo tudi
letala. Nihče ni vedel, koliko jih je, bila pa
so. Na ta način so lahko Nemci preprečili
sleherni poskus bega. Kaj pa beg z letalom?
»Ne,« so rekli. »Nihče se ni poskušal. Nihče
ne ve, kje so letala. Pa čeprav bi vedel...
Kaj pomaga, gotovo jih skrbno stražijo. Tu
pa je ena sama minuta neprevidnosti lahko
usodna. Spotakneš se, zgrmiš v globino po
ledeni razpokli in že te ni več. V majhni
nesreči lahko izgubiš uhlije ali del nosa.«

»Spotetka nismo bili previdni,« so nam
govorili. »Mraz je varljiv. Potem pa je pre-
jil hlad. Udar od zadaj. Bolnino in strašno
zlasti pozneje. Torej previdnosti! Pa se tole-
čuvati je treba sleherni detek topote, da
ne gre v izgubo. Papir se obnese, zlasti če si
ga naložiš na prsi. Stare časopise ali kaj po-
dobnega. Take reči ti rešijo življenje. Ne,
tu ne pobližajo, vsaj ne tako kot na Norve-
škem. Tu jim je potreben vsak posameznik.«

Takoj smo izvedeli, da je precej dela.
Strojev je več kot ljudi, na vseh koncih
vrtajo, hočejo čim globlje, čim hitreje. Na-
pravili so že toliko vsega, večina takih
reči, o katerih interniranci ne vedo, čemu
jim bodo.

Tisti trenutek je prišel hladen val. Nje-
govo ostrino lahko primerjaš le z ostrino
brivice. Čeprav so nas opozorili, da bo hlad-
no, brž ko bomo prišli iz kroga, ki ga ob-
sevali sončni žarki, tako nagle spremembe
vendarle nismo pričakovali. Celotni naš
»gostilec« se je stresli. So stvari, ki se nanje
živ človek ne more povsem navaditi niti se
jim prilagoditi, ne da bi mu škodovala. Zdal
smo bili priče vsega tega, rakojo smo po-
spešili hojo, molčali in pazili na vsak korak.
Led je bil trd kot kamen. Kakšna razlika med
mekhim, svetlikajočim se peskom tam na
plaži in med tem trdim ledom!

Tisoč plamenov

Tisto usodno noč pred sedem-
tridesetimi leti, ko se je vra-
čal prvi sekretar CK SKOJ Dra-
goljub Milovanović iz Avstrije s
sestanka komiteja balkanskih dr-
žav, je prav tako visela nad gre-
beni okoli Završnice gosta megla.
Noga je zgrešila trdno stezo. Le
vlačna noč bi znala ponoviti po-
slednjo misel mladega revolucio-
narja, ki je omahnil v globel čez
dve sto metrov visoko steno.

Megla se je prikradla tudi
preteklo soboto na Završnico, kot
bi hotela s svojim iznim poslan-
stvom še enkrat botrovati mila-
dosti. Na pomoč je poklicala dež,
ki je trmoglavo ožemal črne
oblake od zgodnjega jutra pa do
poznega večera.

Zvočnik na jasi je dramil ta-
bornike:

nad neprižgano grmado

katerimi je živahno poplesoval
plamen, je dišalo daleč naokoli.
Tam so taborniki z zadovolj-
stvom polnili svoje skodelice in
potem lovili ravnotežje po raz-
močenem zemlji proti svojim bi-
vališčem.

»Če boš počasi hodil, ti bo
dež spremenil omako v juho!«
Kogar se je tikalo, je pospešil
korak, fant pa, ki je stresel hu-
domušno grožnjo, je malone po-
skočil od smeha.

Dež je rosil neugnano. Proti
polnoči so utihnili razgovori v

šotorih. V soju električnih luči in
taborniških leščerb so lesketale
taborniške zastave, ki so z vika-
nimi imeni tudi na Završnici bu-
dile slavno zgodovino.

Kozara, Durmitor, Prokletije,
Sutjeska...

Vsak pedenjen naše zemlje je
plačal davek, ki ga je neusmi-
ljeno terjal boj za osvoboditev
človeka. Kdaj že, pred sedem-
tridesetimi leti je vsrkala Zavr-
šnica prve kaplje krvi revolucio-
narja. In pozneje! Kaj se niso
prav na tej jasi združevali plav-

žarji in kovači v čete in bataljo-
ne, katerih pesem je našla svoj
odmev v daljnih tesnih Durmi-
torja, Kozare, Sutjeske...

Jutro. Enako megleno in de-
ževno kot sta bila večer in noč.
Iznenadila ga je le neskončna
kolona ljudi, ki so prihajali na
Završnico po skritih gozdovih ste-
zah. Vreme jih ni zadržalo. Ne-
kateri so se skrivali pred dežjem
pod dežniki, drugi so mu kljubovali
v raznovrstnih ogrinjalih. Če
so se že v tem razlikovali, se
vsekakor niso v dobrem razpolo-
ženju, ki se je lahko kosalo z
glasnim ozvočenjem na jasi.

Pred kuhinjo — gneča! Pred
stojnicami — gneča! Okoli šoto-
rov — gneča! Skoraj bi bila jasa
premajna in prav bi napisal ti-
sti, ki bi trdili, da bi ta dan ne
bilo na Završnici dosti več ljudi,
četudi bi sijalo sonce na vso
moč.

Pred koncem predpoldneva se
je zbralo na Završnici več tisoč
mladincev in mladink.

Na kratkem zborovanju je go-<

SLOVENIJALES

POSLOVNE VEZI S PETIMI KONTINENTI

Pomen dejavnosti omenjene-
ga podjetja je izredno velik, saj
dosega izvoz lesa in lesnih iz-

šalniki in drugo galanterijsko
blago, igrčke, taninski eks-
trakti, lesna moka, športni re-

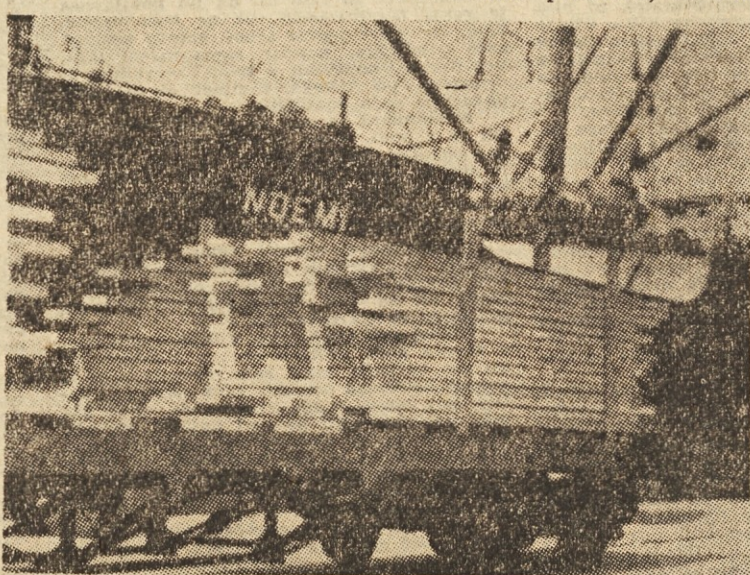

Spravljanje lesa

delkov približno 29% celotnega
izvoza iz Slovenije, hkrati pa
domači potrošniki, ki jim pod-
jetje »Slovenija-les« prav tako
posreduje svoje artikole, potroši-
jo znatne količine.

Se najbolj razveseljiva pa je
resnica, da smo se od izvoza su-
rovine — lesa, preusmerili na iz-
voz končnih izdelkov. Pred dru-
go svetovno vojno, razen zabo-
jev, parketov, stolov in manjše
količine izdelkov lesne galante-
rije nismo izvažali finalnih pro-
duktov, temveč le rezan les in
gozdne sortimente, kot so hlodi,
jamski les, mehaki celulozni les,
tesani trami, drva, oglje in pra-
govi. Danes pa so na seznamu
izvoznih produktov: moderno
in stilsko pohištvo, stoli raznih
konstrukcij, drobno in otroško
pohištvo, montažne hiše in ba-
rake, furnirji, rezane in panel
plošče, lesovinske plošče, obe-

kviziti (smuči, vodne smuči,
badminton reketi) ter razni
gozdni asortimani.

Reka — nakladanje lesa iz skladišč na parnike, ki plovejo proti
vsem petim kontinentom

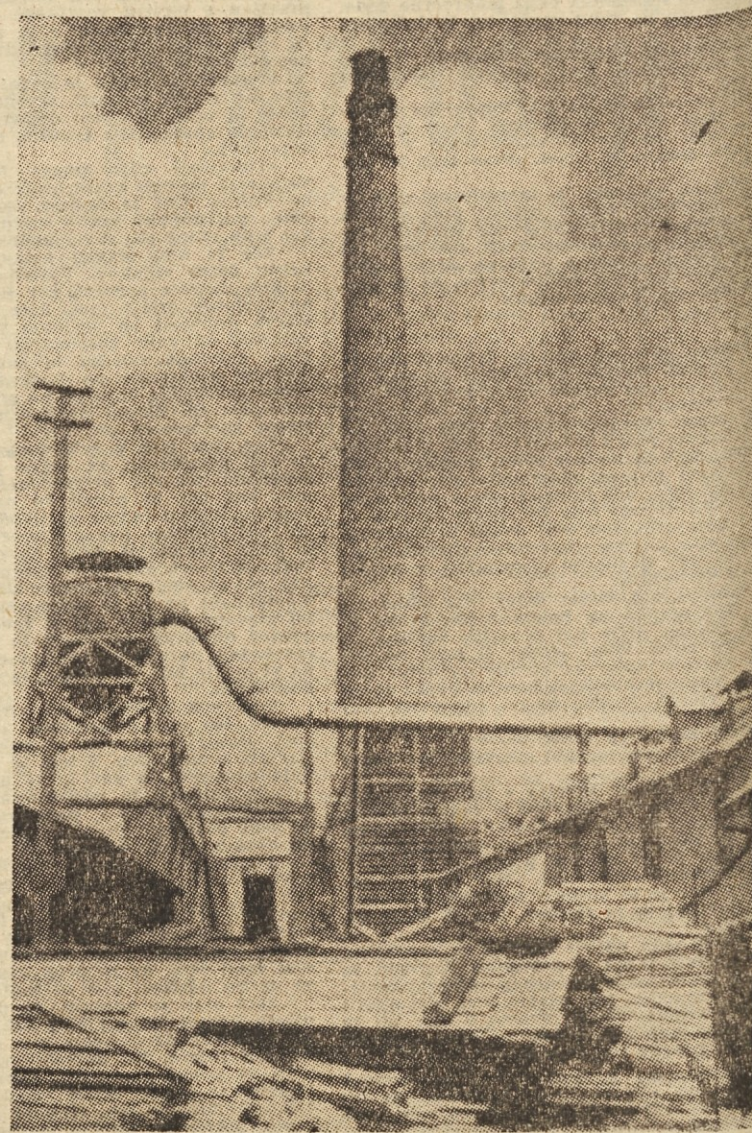
Dne 18. oktobra 1948 je bilo ustanovljeno pod-
jetje »SLOVENIJA-LES« z nalogo, da opravlja izvozne
posle za naše gozdarstvo in našo lesno industrijo,
ki se je pričela smotno razvijati šele po drugi sve-
tovni vojni. Takrat so prvi vagoni in prve ladje
odpeljale preko meja les in lesne produkte, ki jih
je prodalo v tujino pred tem ustanovljeno izvozno
podjetje. Danes pa so se niti poslovnih zvez raz-
predle že po vsem svetu. »Slovenija-les« izvaž
les in predvsem lesne izdelke v 52 držav na vseh
petih kontinentih. V enajstih letih je torej opravilo
pomembno nalogo, ustvariti in utrditi sloves naše
lesne industrije ter obdržati lesne proizvode kot
enega osnovnih artiklov našega izvoza.

V letu 1948 so dokončani iz-
delki predstavljali v izvozu le
5% celotne prednosti, že leta

1951 pa se je ta procent po-
vzpel na 13%. To je bil prava-
prav pomemben mejnik v
strukturi izvoza lesa, saj se je
takrat odstotek končnih izdel-
kov iz leta v leto večal, medtem
ko odstotek rezanega lesa in
gozdnih sortimentov neprestano
pada. Že od leta 1953 ne izvaž-
amo več hlodov, jamskega lesa,
tramo, pilotov in mehkega ce-
luloznega lesa.

Dejavnost podjetja »Sloveni-
ja les« pa ni omejena le na zu-
nanja tržišča, kjer je cenjeno
kot soliden dobavitelj, temveč s
svojimi izdelki zadovoljuje po-
trebe domačih potrošnikov. Pre-
ko svojih poslovalnic v Ljublja-
ni, Beogradu, Zagrebu in Celju
ter Centralnega skladišča pohi-
štvene in predelovalne indus-
trije v Vižmarjih posreduje jugo-
slovanskim potrošnikom izdelke

naše lesno predelovalne indu-
strije. Razen tega opremlja z iz-
delki slovenske pohištvene in-
dustrije hotelle, restavracije, ka-
varne, gledališča, kino-dvorane, slovne in reprezentančne pro-
laboratorije, kemike, ladje, po-store, trgovske hiše itd.

»Slovenijales« posluje z vsemi lesnoindustrijskimi podjetji v LRS

Spored Radia Ljubljana od 5. do 11. oktobra

PONEDELJEK

dne 5. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Štirideset minut pri Petru
in Juri
8.45 Poje Ljubljanski komorni
zbor p. v. Jožeta Hanca
9.00 Naš podlistek — Fran-
c Adum: Podvodni lov in
morski psi
9.20 Napevi Latinske Amerike
9.45 Kotiček za mlade ljubi-
telje glasbe
10.10 Zabavni orkestri
10.40 Tri artilje iz Dvofakove
»Rusalk«
11.00 Uvodni takti
11.05 Radijska šola za srednjo
stopnjo: Skrivnostno
pismo
11.35 Harfa in klavir
12.00 Pet pevcev — pet popevk
12.15 Kmetijski nasveti — Ing.
Jože Babnik: Ozimljenje
v nastavnih panjih
12.25 15 minut s Kmečko godbo
12.40 Nikola Herigonja: Vu
kleti, suita kajkavskih
pesmi
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Nastopa ansambel narod-
nih pesni in plesov
»Kolo« iz Beograda
13.50 Igor Ojstrah in Leonid
Kogan igrajo Mozarta in
Havela
14.05 Straussovi valčki
14.25 Radijska šola za višjo
stopnjo: Vodnjak spomi-
nov
14.55 Stanko Premrl: Scherzo
15.15 Reklame in zabavna
glasba
15.40 Listi iz domače književ-
nosti — Pavle Zidar:
Kaplje ognjene
16.00 V svetu opernih melodij
17.10 Srečno vožnjo! (Sofertem
na pot)
18.00 Radijska univerza —
Wilhelm Ivanovska:
Zvezde, kozmični labora-
torij — I.
18.15 Umetne narodne pesni
poje moški zbor »Zarja«
Svobode Center iz Trbo-
velj p. v. Jožeta Skri-
njarja
18.30 Sportni tednik
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 »Portret z Broadwaya« —
I. George Gershwin
20.45 Kulturna tribuna
21.00 Ansambel Mojmir Sepe
pri slovenskih avtorjih
zabavne glasbe
21.20 S festiva v Salzburgu
21.30 Plesni orkester RTV
Ljubljana
22.25 Godala v ritmu
23.42 Frank Martin: Trio na
arste narodne pesmi

TOREK

dne 6. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Ples iz nekdanjega in
danesnjega časa
8.35 S festiva zabavnih me-
lodij »Opatija 1959«
9.00 Ura romantične glasbe
10.10 Melodije in ritmi
10.45 Majhni zabavni ansambli
11.00 Tretje dejanje Borodino-
ve opere »Knez Igor«
11.30 Oddaja za otroke
12.00 Pianist Steve Allen z
ritmično spremljavo
12.15 Kmetijski nasveti — Jože
Novak: Visoka vzgoja v
vinogradništvu — pogoj
za velik pridelek
12.25 Igra pihalni orkester
Ljudske milice p. v. Ru-
dolfa Starčiča
12.45 Beneške narodne v pri-
redbi Riharda Orla
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Skladbe Josipa Prochaska
igra Mariborski instru-
mentalni ansambel p. v.
Vlada Goloba
14.10 Prizor iz I. dej. Verdijske
opere »Traviata«
14.25 Zanimivosti iz znanosti in
14.40 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna
glasba
15.40 Naši popotniki na tujem
— Janez Zor: Moskovsko
univerzitetno mesto
Zabavna glasba in film
16.00 Razgovor z volivci
17.10 L. van Beethoven: Simfo-
nija št. 6 v F-duru
18.00 Iz zbornika spominov
18.20 Na obisku pri slovenskih
mladinskih skladateljih
— I. Ciril Pregelec
18.45 Razgovori o mednarodnih
vprašanjih
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Pojete zbor Srednje
glasbene šole v Ljubljani
in akademski pevski zbor
20.30 Radijska igra — William
Shakespeare-Richard
Flatter: Horacijev poro-
čilo Fortinbrasa (prva
izvedba) — Režija: Hinko
Košak
21.30 Blagoje Bersa: Dramatič-
na uvertura
21.45 Armando Trovajoli: Noč
in preludij
22.15 Iz jugoslovanske komorne
ustvarjalnosti
23.10 Zabavni kottaj
23.40 Igra plesni orkester
Jonny Dankworth
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

SREDA

dne 7. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored) — vmes
ob
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Mladina poje
8.30 Dve simfonični pesnitvi
Blaza Arniča
9.00 Jezikovni pogovori (po-
novitev)
9.15 Popevke se vrstijo
10.10 Prizor iz 2. dej. Saint-
Saensove opere Samson
in Dalila
10.30 Od valčka do catypsa
11.00 Domač spored za klavir
in za violino
11.25 Radijska šola za višjo
stopnjo (ponovitev) —
Vodnjak spominov
11.55 Reinhold Gier: Romanca
12.00 Poje Zenski vokaln.
kvartet
12.15 Kmetijski nasveti — Ing.
Jože Ferčelj: Mleko v pre-
hrani telet
12.25 Pisani zvozi z Dravskega
polja
12.45 Napevi Richarda Rodger-
sa poje Dolores Ivančič
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Narodne pesmi v priredbi
Matije Tomca
13.45 Joseph Haydn: Koncert
za cembalo in orkester v
D-duru — Johannes
Brahms: Variacije na
Haydnovo temo
14.25 Radijska šola za srednjo
stopnjo (ponovitev) —
Skrivnostno pismo
14.55 Glasbena medigra
15.15 Reklame in zabavna
glasba
15.40 Novost na knjižni polici
— Haido Laxness: Luč
sveta
16.00 Koncert po željah
17.10 Sestanek ob petih
17.30 »Siavni skladatelji igrajo
lastna dela«
17.50 Tri Griegove pesmi: La-
bod, Eros, Ljubim te
18.00 Kulturna kronika
18.20 Iz filmov in glasbenih
revij
18.45 Domače aktualnosti
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Igra zabavnih orkester
RTV Beograd
20.30 Domenico Cimarosa: Taj-
ni zakon, komična opera
— I. dejanje
22.15 Finalet minut z Ljub-
lanskim jazz ansamblom
22.30 S popevkami po svetu
23.10 Benjamin Britten: Nok-
turno
23.40 Ella Fitzgerald in Louis
Armstrong s kvartetom
Oscarja Pettersona
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

ČETRTEK

dne 8. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored) — vmes
ob
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Kaleidoskop vednih na-
pevov
8.40 Pesmi in priredbe Danila
Bukarja poje Gorenjski
vokalni kvintet
9.00 Instrumenti na paradi
9.37 Stare melodije v novih
oblikah
10.10 Sami Hubad dirigira or-
kester Slovenske filhar-
monije
11.00 Na tovu za popevkami
11.30 Oddaja za cieibane —
P. Suhadolčan: Trije fan-
titi in trije MMM poku-
kajo v svet — Od pesmi-
ce do pesmice
12.00 Ansambel Srečka Dražila
12.15 Kmetijski nasveti — Dr.
Albin Sedej: Veterinar-
ska služba in nagla rast
živinorejske proizvodnje
12.25 Arje iz oper raznih na-
rodov
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Kar po domače (narodne
in domače riže)
13.55 Prijjubljene melodije
14.25 Sportna reportaža
14.40 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo
15.40 S knjižnega trga
16.00 Iz tuje glasbene folklore
16.25 Zabavna ruleta
17.10 »Rožice cvetijo« — Slo-
venske narodne v prired-
bi E. Adamiča poje moški
komorni zbor p. v. Rajka
Silkoška
17.25 Evropski plesni orkestri
18.00 Turistična oddaja
18.15 Uvertura in arija iz opere
La Gioconda
18.45 Radijska univerza — Dr.
Henrik Neubauer: Levke-
mija
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Cetrkov večer domačih
pesni in napevov
20.45 Francoski zabavni orke-
ster Pierre Dorsey
21.00 Sodobna brazilski lirika
21.40 Iz jugoslovanske vokalne
lirike — Pojeta Majda
Bidenčeva in Marcel Osta-
ševski
22.15 Po svetu jazza
23.10 Domenico Modugno in
»Pariski pevci«
23.35 Igrajo Zagrebški solisti
pod vodstvom Antonia
Janjara
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

PETER

dne 9. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored) — vmes
ob
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Iz albuma popularnih or-
kestralnih melodij
9.00 Naš podlistek — Dwight
Eisenhower: Prvič v SZ
9.20 Zabavni zvozi
9.40 Pet minut za novo pe-
smico
10.10 Arije iz oper Gioacchina
Rossini
10.35 Stari in novi ritmi
11.00 Domača komorna glasba
11.30 Družina in dom
11.45 Posušajmo komorni zbor
iz Celja p. v. Egona Ku-
neja
12.00 Ino Perišič: Balkanske
pitoreske
12.15 Kmetijski nasveti — Ing.
Mirko Sušteršič: Gozdna
steila in seljarjenje
12.25 Marjana Deržaj in Jelka
Cvetičar za zabavnimi an-
sambli
12.45 Narodne ob spremljavi
harmonike
13.30 Obvestila in zabavna
glasba
13.50 Samoborske popevke
14.10 Kvintet George Shearing
z godali
14.25 Radijska šola za nižjo
stopnjo: Katarina-Barbara
»kako si domek varvala«
14.55 Zorko Prelovec: Naget
reči
15.15 Reklame in zabavna
glasba
15.40 Iz svetovne književnosti
— Maksim Gorki: Nekaj
pokvarjenih trenutkov
16.00 Petkov koncert ob štirih
17.10 Razgovori z volivci
17.20 Za vsakogar nekaj iz za-
bavne glasbe
18.00 Človek in zdravje
18.10 Domače poskočnice v dvo
in tričetrtinskem taktu
18.30 Iz naših kolektivov
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Godalni ansambel Boruta
Lesjaka
20.15 Tedenski zunanje-politič-
ni pregled
20.30 Mozartovi koncerti — I.
oddaja
21.15 Oddaja o morju in po-
morskih
22.15 Plesni orkester Michael
Jary
22.30 Nočni operni koncert
23.10 Novi posnetki ameriškega
vokalnega ansambla The
Hi-Lo's
23.35 Duke Ellington: »Liberti-
ska suita«
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

SOBOTA

dne 10. oktobra
5.00—8.00 Dobro jutro! (Pisan
glasbeni spored) — vmes
ob
6.30—6.40 Reklame
7.30—7.35 Prireditve dneva
8.05 Iz zabavno-glasbenega
arhiva
9.00 Radijska šola za nižjo
stopnjo (ponovitev) —
Katarina-Barbara, kako
si domek varvala
9.30 Pri čeških mojstrih soli-
stične glasbe
10.10 Sedem popevk za sedem
pevcev
10.30 Klavir v ritmu
10.40 Zborovske skladbe P. I.
Čajkovskega poje Komor-
ni zbor RTV Ljubljana
p. v. Milka Skoberneta
11.00 Anton Lajovic: Caprice
— Marko Tajčević-Bogo
Leskovic: Sedem balkan-
skih plesov
11.30 Pionirski tednik
11.50 Stanko Binčič: Harem-
ska pesma
12.00 Alpski zvozi
12.15 Kmetijski nasveti —
Lojze Jakopič: Varstvo
otrok na vasi
12.25 Domači napevi izpod ze-
lenega Pohorja
12.45 Zabavni orkester RTV
Ljubljana p. v. Wilhelma
Dumke
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Nepozabne artilje
in tehnike
14.10 Pet narodnih pesmi
14.25 Zanimivosti iz znanosti
14.40 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo
15.15 Reklame in zabavna
glasba
15.40 Na platnu smo videli
16.00 Slovenska pesem od ro-
mantike do danes — I.
Janko Ravnik
16.30 Za prijetno razpoloženje
17.10 Glasbena križanka št. 12
18.00 Jezikovni pogovori
18.15 Zabavni péle méle
18.45 Okno v svet
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Spoznavajmo svet in do-
movino (Prenos javne
mladinske oddaje iz veki-
kega studia RTV Ljub-
ljana)
21.00 Popevke za prijeten ko-
nec tedna
22.15 Oddaja za naše izseljen-
ce
23.10 Do polnoči v plesnem
ritmu
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje
II. program
22.15—23.00 Plesna glasba

NEDELJA

11. OKTOBRA
6.00 Budnica
6.10 Nekaj domačih
6.30 Pisan zabavni program
izvajajo pihalne godbe
6.35 Reklame
7.30 Radijski koledar in pri-
reditve dneva
7.30 Vedri zvozi
7.30 Mladinska radijska igra —
Aleksander Popović: Ide-
či Arhimed
8.45 L. M. Škerjanc: 10 mla-
dinskih skladbic (Pri klav-
viru avtor)
9.00 Zabavna matineja
10.00 So pomnite, tovariši...
Ladislav Klavžar: Spodaj
Zbori in samospevi s te-
matiko iz NOB
11.00 Pri zabavnem orkestru
RTV Ljubljana
11.30 Zgodbe iz Bresta
(Reportaža)
12.00 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo — I.
13.15 Obvestila in zabavna
glasba
13.30 Za našo vas
14.15 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo — II.
15.30 Poi ure ob opernih melo-
dijah
16.00 Humoreska tega tedna —
sko popoldne
16.40 Nikola Rimski-Korsakov:
Zlati petelinček.
nična suita
17.10 Operetne uverture
17.30 Radijska igra — Paul
Willem: Kozuhar (pono-
vitev)
18.30 Cl. Debussy: Suite berga-
masque
18.45 15 minut z Zadovoljnimi
Kranjci
19.00 Obvestila, reklame in za-
bavna glasba
19.30 Radijski dnevnik in
športna poročila
20.05 Revija zabavne glasbe
21.00 Obisk pri Karlu Pahorju
22.15 Igramo vam za pes
23.10 Pojeta Caterina Valente
in Pat Boone
23.30 Bela Bartók: Divertimen-
to za godalni orkester
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje
II. PROGRAM
12.00 Nedeljski simfonični kon-
cert
13.00 Napoved časa, poročila in
vremenska napoved
13.10 Popevke na tekočem
traku
14.00 Z našimi in tujimi pevci
14.40 Lahka glasba
15.00 Napoved časa, poročila in
vremenska napoved
15.10 Slovenske violinske
skladbe
15.30 Pesmi jugoslovanskih
narodov
15.45 Poskočna harmonika

Obisk pri kolektivu Lesno industrijskega podjetja Bled

Ne bi bilo potrebno brskati daleč v preteklost, morda je dovolj poseči samo nekaj let nazaj, ko je bilo kakor drugod po Sloveniji tudi na Gorenjskem posejanih sem in tja cela vrsta primitivnih in zastarelih žag. Te so bile pred vojno večinoma v rokah zasebnikov. Predelava lesa takrat še ni bila v ničemer razvita. Zahteve novega časa in prizadevanja pa so kaj kmalu prodrla in začela so se uresničevati nova proizvodna stremiljenja — povečati proizvodnjo finalnih izdelkov iz lesa. Zamisel je kaj kmalu našla svojo praktično uresničitev in v raznih krajih blejskega in bohinjskega kota so zrasli novi obrati za raznovrstno predelavo lesa. Z velikim prizadevanjem in iskanjem najboljših poti se je lesno industrijsko podjetje Bled na svojem delovnem območju skoraj popolnoma specializiralo za izdelavo različnih lesnih proizvodov.

Omenjeno podjetje s sedežem na Bledu združuje vrsto predelovalnih obratov, med njimi tovarno lesne moke v Soteski, lesno industrijski obrat Tomaž Godec v Boh. Bistrici, LIO Rečica, LIO Gorje, LIO Jesenice. V vseh obratih je zaposlenih povprečno 500 ljudi. Proizvodnja je prav v zadnjih letih močno narasla in se je po obratih z raznimi rekonstrukcijami in nabavo nove strojne opreme povečal tudi asortiment izdelkov. Podjetje izdeluje mnogo novih artiklov za domače in tuje tržišče, med njimi: lesno voľno, sredice za panelke, panelke, lesno moko, lamelirana votla vrata, lesne vrvi, motorne čolne, vezane plošče za gradbene opaze in še vrsto drugih

proizvodov. Tako se v podjetju uresničuje stremiljenje: Povečati in razširiti predelavo lesa in lesnih odpadkov v dokončne proizvode.

SedANJI proizvodni obseg in tako raznovrsten asortiment izdelkov dokazuje, da se je podjetje v svojem razvoju žagarskih obratov popolnoma preorientiralo v sodobne proizvodjalne enote, ki so se s svojimi kvalitetnimi izdelki uspešno uveljavile na zunanjem tržišču. Z izvozom v razne države, kakor Italijo, Nemčijo, Madžarsko, Švico, Urugvaj, Severno Afriko, Izrael, Egipt in drugam, ustvarja okroglo 167.000.000 deviznih dinarjev letno. Da se je LIP Bled moglo razširiti do takšne tehnične razvitosti in do tolikšne proizvodne zmogljivosti v razmeroma kratkem razdobju, pa so bila potrebna precejšnja sredstva, ki jih je znalo racionalno izkoristiti za modernizacijo posameznih obratov.

RAZVOJNA POT

Nedvomno mnogo bolj pričljivo nam bo porajanje in razvoj mlade predelovalne lesne industrije LIP Bled če si ogledamo razvoj in sedanje življenje v enem samem obratu.

To pot se nam je ponudila priložnost, da smo obiskali obrat LIO Gorje v Gorjah.

Prišleca že od daleč opozarja visok črn dimnik, da si je tudi v tej mirni in tihi kotlini na skrajnem spodnjem robu Gorij nekoliko nad Rečico utrla pot naša mlada lesna industrija. Ze zunanji videz obratne in upravne zgradbe pričja, da

je to v resnici mlad obrat, ki živijo in delajo v tem obratu. Ljudje so večidel mladi, takšno prepričanje nam je potrdilo tudi srečanje z delavci, od obratovodje Janeza Peter-

(gradbene plošče) je pravzaprav letošnji produkt, ki ga prodaja podjetje skoraj 100 % za izvoz.

Delo pri 6-etajni stiskalnici, izdelava vrat, panel in gradbenih plošč

ratovodja, imajo za razširitev že pripravljen idejni osnutek in se bodo prihodnje leto udeležili natečaja za najetje investicijskega posojila. Z uresnitvijo tega, se bo storilnost v tem obratu povečala za ca 1 %.

Hkrati z proizvodnjo in tehnično preusmeritvijo obrata se je seveda docela spremenila narava dela. Ze zaposlene delavce je bilo potrebno priučiti na novo manualno zahtevnejše delo, istočasno pa zaposlovati novo mlado delovno silo. Celotni kolektiv se je s prizadevanji vseh, v sodelovanju s tehničnim vodstvom podjetja in obrata hitro prilagodil novim okoliščinam, se usposabljal v raznih seminarjih in tako premagal vse težave in hkrati tudi uspel.

ZIVLJENJE IN KULTURNO DELO DELAVCEV

Težko bi bilo prikazati košček življenja in dela v obratu z nad osemdeset zaposlenimi delavci in delavkami, če se človek na lastne oči ne bi prepiral in videl delavcev pri strojih, kako je vsak zatopljen v svoje delo, kako mu to zlahka teče izpod rok in s kakšnim zanosom ga opravlja. Mladi mojster Zdravko Knaflič, ki skrbi za strokovno vodstvo pri delu in je hkrati tudi predsednik obratne sindikalne podružnice, je povedal, da so vsi delavci člani sindikata in se precej živahno udeležujejo tudi v družbenem, kulturnem in športnem življenju. Nekateri pri društvu Svoboda v Gorjah, drugi pri TVD Partizan v Gorjah, pri gasilski godbi itd. Skrbijo pa tudi za svoj strokovni

mana in njegovega pomočnika Ferda Tolarja, do najmlajše delavke Stanke Pavlič. Prav zanimivo je dejstvo, da povprečna starost delavca znaša komaj 26 let.

Tudi razvoj obrata do današnje stopnje in obsega zmogljivosti sega nekaj let nazaj. V letu 1954 je bila žaga sprčo zmanjšanja poseka hlodovine rekonstruirana v obrat za finalno predelavo. Ze ob koncu leta 1954 se je pričelo s proizvodnjo sredic. Delovni program obrata je tedaj obsegal izdelavo sredic za panelke, panel plošče in izdelavo lameliranih votlih vrat. Uvajanje teh artiklov v proizvodnjo je teklo postopoma in je tako rasla tudi kvaliteta teh do take višine, da sta tadva važna izdelka zaradi dobre kvalitete na tržišču brez konkurence. Navzlic začetnim težavam je kolektivu sčasoma uspelo izdelovati kvalitetnejše proizvode, pridobljene so bile nove izkušnje in vzporedno z vsem tem je iz leta v leto rasel bruto produkt in delovna storilnost, zmanjševal pa čas, porabljen za izdelavo ene enote proizvoda.

Občuten porast proizvodnje je obrat zabeležil zlasti v letih stalnega vzpona od leta 1955 do danes. Celokupna vrednost proizvodnje oziroma bruto produkt se je v primerjavi z letom 1955, če vzamemo za izhodišče indeks 100, dvignil do 901, na zaposlenega delavca pa je rasel od 100 v letu 1955 do 384, kot je predvideno v letošnjem planu. Vzporedno s tem porastom se je zmanjševal tudi čas, porabljen za enoto proizvoda; če se poslužimo indeksa 100 za leto 1955 se je do leta 1958 postopoma zmanjševal čas, porabljen za enoto proizvoda, do 59 za izdelano sredico (m²), za izdelavo lameliranih vrat pa od 100 v letu 1955 do 61 v letu 1958. Zaslužek pa je v istem obdobju porastel za 47 %.

Tolikšen porast proizvodnje in zmanjšanje porabe časa na enoto proizvoda, je bilo mogoče doseči le z dobro organizacijo dela in uvedbo nagrajevanja po enoti proizvoda. Delo po učinku proizvoda je uvedeno skoraj na vseh delovnih mestih.

Za sedaj izdeluje predelovalni obrat v Gorjah naslednje proizvode: sredice, panelke, lamelirana vrata in vezane gradbene plošče. Poslednji izdelek

Gradbene plošče, ki so povsem nov izdelek na jugoslovanskem tržišču in se uporabljajo pri železobetonskih konstrukcijah, imajo precejšnjo prednost pred navadnimi opazi, saj se lahko uporabijo do 30-krat, medtem ko se navadni opaz uporabi do največ 4-krat.

Nekaj podobnega je tudi z izdelavo lameliranih votlih vrat,

Stavba obrata Gorje podjetja LIP Bled

katere pa obrat izdeluje že nekaj let. Tudi ta proizvod je cenen, trpežnejši, lepši in mnogo bolj okusno izdelan, kot navadna vrata. Kljub navednim prednostim in široki gradbeni dejavnosti, pa si ta proizvod ni utrl poti na domače tržišče, čeprav so potrebe v stanovanjski izgradnji po tem izdelku velike. Ravno obratno pa si je ta izdelek našel pot na inozemska tržišča.

Potek proizvodnje je v obratu že dokaj ustaljen in delo teče nemotoma, zlasti pri proizvodnji sredic. Vendar pa se mladi kolektiv bori tudi z nekaterimi težavami. Glavna od teh je pomanjkanje delovnega prostora, tako da razpoložljivih strojev ne morejo razmestiti, da bi proizvodnja lahko tekla brez zastojev, medfaznih prenašanj in prevozov.

Takšno stanje ima seveda svoje posledice pri delovni storilnosti in tudi pogoji za delo so v sedanjih okoliščinah precej težji. Zato bo potrebna razširitev obrata za predvidenih 560 do 600 m². Kot je povedal ob-

dvig in izpopolnjevanje. LIP Bled stipendira v visokih in srednjih šolah nov potrebni kader in skrbi za varnost in zaščito delavcev po obratih. Tako na Srednji tehnični šoli in fakulteti stipendira devet študentov, dočim je 56 delavcev pred kratkim napravilo izpite za polkvalifikacijo. Za splošno varnost in zaščito delavstva pa so odgovorne HTZ komisije. Ustanovljeno je bilo tudi industrijsko gasilsko društvo z dvema operativnima desetinama, ki jih je podjetje opremilo s celotnim potrebnim orodjem in opremo. Za izobraževanje in napredek tega mladega kolektiva izdaja podjetje letno 1.200.000 din.

Podjetje pa ima tudi občutne težave, zlasti s stanovanjskim vprašanjem delavcev, saj je z rekonstrukcijo naraslo tudi število zaposlenih delavcev. Želimo, da bo tudi ta problem, kot vse ostale, podjetje uspešno rešilo.

K. A.

8. OKTOBER 1941

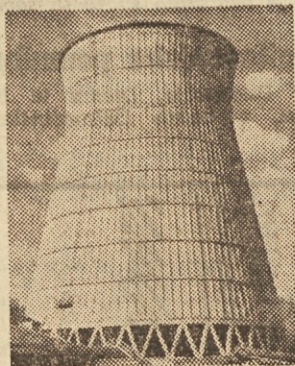
Tega dne je SALESKO-SAVINJSKA ČETA prvič napadla ŠOSTANJ, ne da bi utrpela kake izgube

TA DAN JE IZBRAN ZA OBČINSKI PRAZNIK ŠOSTANJA

Ob občinskem prazniku in proslavljanju 40-letnice KPJ

čestitamo

vsem občanom kraja Šostanj z iskrenimi željami, da bi pod vodstvom v revolucionarni borbi prekaljene Zveze komunistov dosegali čimvečje uspehe v graditvi naše socialistične domovine!

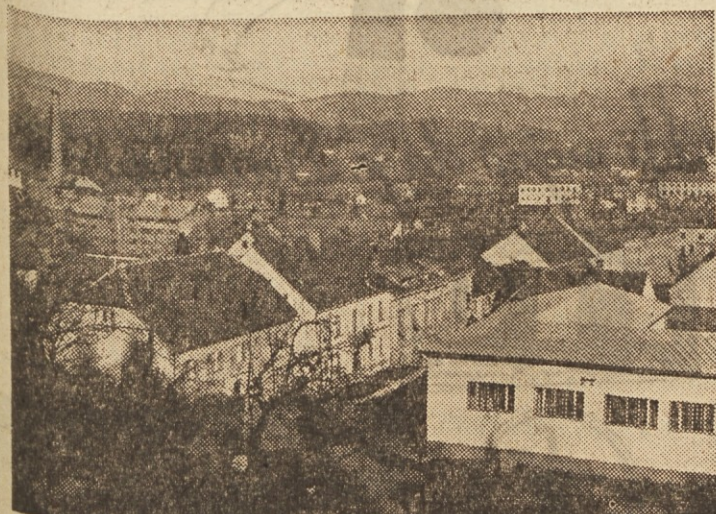
OBČINSKI SINDIKALNI SVET ŠOSTANJ
ELEKTRAERNA ŠOSTANJ
LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT ŠOSTANJ

Tovarna pohišvenega okovja
in gumbov iz plastičnih mas

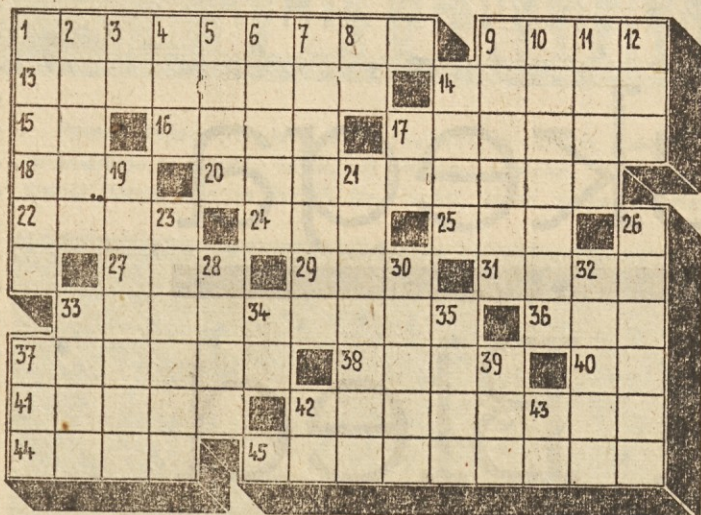
»GALANTERIJA«
ŠOSTANJ

in

KOMUNALNO IN REMONTNO
PODJETJE
VELENJE

Za razvedrilo in kratek čas

KRIŽANKA STEV. 33

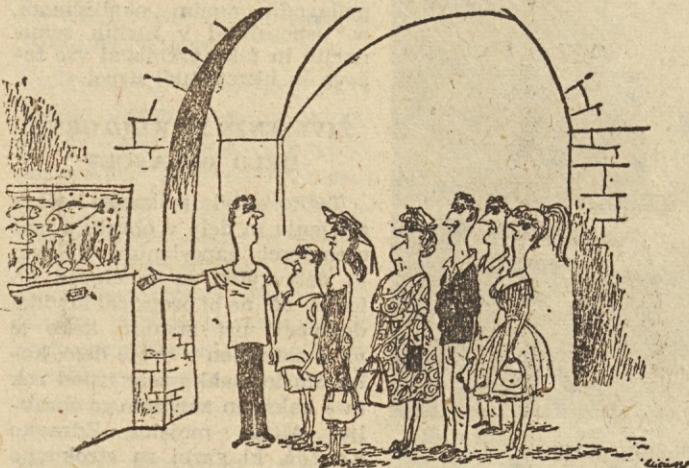
VODORAVNO: 1. najdaljše gorovje na Slovenskem, 9. pripadnik starega nomadskega plemena, 13. znanstvenik, ki razčlenjuje, 14. industrijski kraj blizu Celja, 15. kazalni zaimek, 16. sprestopnja skrajne razdraženosti, 17. značilna za malajske narode, 18. takšen, ki ima jajčasto obliko, 19. okrajšano žensko ime, 20. vrsta sira, 22. izdelovne knjig, 24. vrsta zemlje, 25. silna jeza, 27. starogrška boginja maščevanja, 29. okrajšano moško ime, 31. nastrošje nad ognjiščem, 33. sprestopnja skrajne razdraženosti, 36. etiopski knez, 37. ne glo-

bok, 38. sorodnica, 40. kos kopne zemlje, ki se zajeda v morje, 41. debel, zalit, 42. dati v najem, 44. že tako, 45. odsek na osi v koordinatnem sistemu.

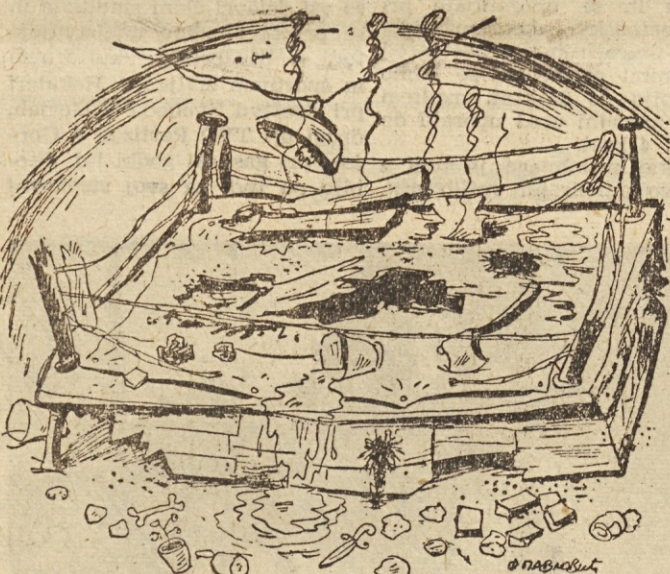
NAVPIČNO: 1. ena od krajših stranic v pravokotnem trikotniku, 2. letopis, 3. staroegipčansko božanstvo, 4. del starorimske hiše, 5. kravji organ, 6. najmanjši delci snovi, 7. zlitina z veliko električno upornostjo, ki jo uporabljajo za izdelovanje grelnih spirál, 8. enaka soglasnika, 9. nespremenljiv, 10. lastnik ljudskega prometnega sredstva, 11. prebivalec evropske države, 12. polt, barva kože, 14. ščurek, 17. samoglasnik in soglasnik, 19. stara država v današnji Mezopotamiji, 21. iznajditelj, 23. udomačen, 26. čuvar črede, 28. konec, zaključek, 30. mesto in glavno pristanišče SZ ob Črnem morju, 32. osmrtnica v časopisu, 33. žensko ogrinjalo, 34. kratka za »elektronvolt«, 35. najmanjši delci snovi, 37. predlog, 39. otoki našega Podonavja, 42. veznik, 43. začetnici imena in primka našega umrlega pisatelja (»Visoška kronika«).

Humor z juga

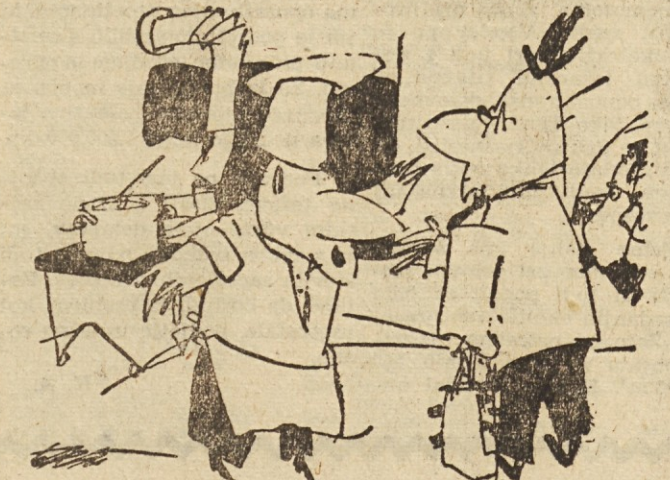
V DUBROVNIŠKEM AKVARIJU — ... to pa je riba, ki ji pravimo zubatac in živi v Jadranskem morju, jedo jo pa v Ljubljani.

KVALITETNO DRŽAVNO PRVENSTVO V BOKSU JE PRI KRAJU

ПАРКИRAЊE ZA 50 DINARJEV

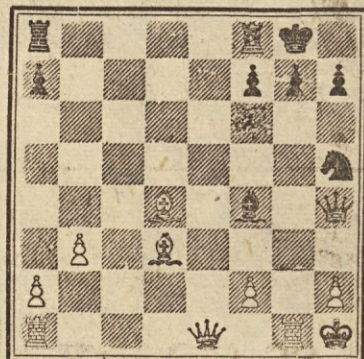

VROČA JED

— Ali imate kakšen »zos«?
— Eh, to boste dobili v naši blagajni.

Kombinirajmo

Stev. 36

Beli na potezi dobi

Beli: Kh1, Dd1, Ta1, Tg3, Ld3, Ld4, Pa2, b3, f2, h2 (10).
Črni: Kg8, Dh4, Ta8, Tf8, Lf4, Sh5, Pa7, f7, g7, h7 (10).

Črni je pravkar pobral z lov-cem kmeta in se že veseli: ize-nail je material in še nadalje ne-varno ogroža belega kralja. Toda — nasprotnik mu je pripravil hladno prho. Silen udarec v brado in že je črni na tleh. Če si ogle-date pozicijo na diagramu, vidi-te namreč, da tudi bele figure (predvsem oba lovca, trdnjava in delno dama streljajo v pravo smer. Naprej pa iščite sami!

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJSNJE STEVILKE

Vodoravno: 1. spletko, 7. aksi-omi, 13. kriv, 14. Atika, 16. upam, 17. Rinka, 19. iveri, 21. ara, 22. alpaka, 24. bližam, p. 27. Irka, 28. Kiel, t. 29. kordit, 31. Beduin, k. 34. oje, 35. liter, 37. saraj, 39. lesa, 41. vogel, 43. Dane, 44. omastim, 45. splavar.

KUPON 33

ima figuro in 2 kmeta več.
REŠITEV: 1. Dxb5! Dxb5, 2. Txb7+.

NAŠA NAGRADNA UGANKA

Na našo zadnjo slikovno nagradno uganko smo dobili rekordno število odgovorov. Čeprav smo opozarjali, pa mnogim pravilnim odgovorom ni bil priložen kupon. Zato smo žal morali izločiti iz žrebanja več sto pravihnih odgovorov. Opozarjamo še enkrat, da ne bomo upoštevali nobenega pravihnega odgovora, če mu ne bo priložen kupon.

Našim bralcem — reševalcem nagradnih ugank — tokrat posredujemo posnetek znanega cestnega klanca, ki so ga prav te dni ublažili, ce-stišče pa moderno uredili. Odgovorite nam:

kje je ta klanec in katera pomembna cestna žila Slove-nije vodi čez njega, ter kdo je gradil novo cestišče in kdaj je bilo slovesno od-prtje novega odseka.

Rešitve s kuponom nam pošljite najpozneje do prihod-njega četrtka, 8. oktobra, na naslov našega uredništva, Ljubljana, Kopitarjeva 2-IV., poštni predal 284. Na pisem-ski ovitek ne pozabite napi-sati: za nagradno slikovno uganko.

Med reševalci, ki nam bo-do pravočasno poslali popolne in pravilne odgovore, bo žreb izbral enega, ki bo prejel de-narno nagrado

5000 DINARJEV

Ko smo žrebali rešitve na-še zadnje slikovne uganke, je žreb izbral tovariša Lojzeta Savinška z Jesenic, Gosposvet-ska cesta 17. Nagrado 5000 di-narjev bo dobil po pošti.

Pravilen odgovor na prejš-njo slikovno uganko se glasi: Posnetek je s tekmovanja ša-histov na Bledu. To je izbirno tekmovanje za kandidata, ki se bo boril s svetovnim prva-kom Botvnikom za najboljši šahovski stolček. Na tem tek-movanju tekmujejo Smislov, Keres, Petrosjan, Talj, Gligo-rič, Fischer, Benkő, Olafsson. Od Jugoslovancev sodeluje na tem turnirju Gligorič.

Krompir ohranja grozdje

Vinogradniki v Dalmaciji ima-jo skozi vso zimo sveže grozdje. Za ohranjanje grozdja se poslu-žujejo posebnega recepta: na pe-celj grozda nabodejo gomolj krompirja, ki ga menjajo vsak drugi dan. Grozd opiha hranljive snovi krompirja in tako ostaja grozdje vso zimo sveže in sočno.

Ženitovanjska ponudba

V Dugopolju, Diemu in Ko-privni, v vaseh Dalmatinskega

Zagorja prosijo fantje dekleta za roko na kaj nenavaden način.

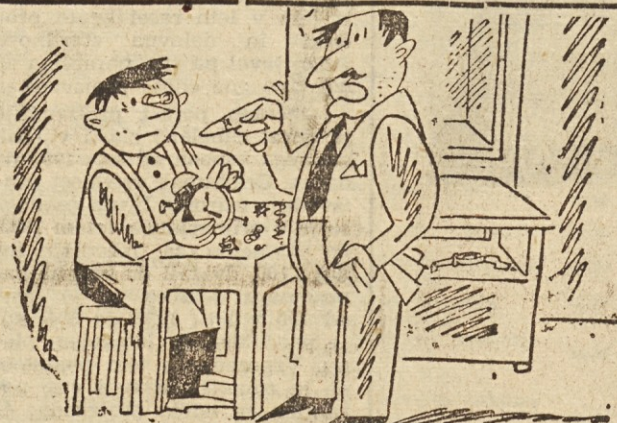
Ko se fantje in dekleta zbero ob večerih ali praznikih sredi va-sic, stopi ženin k dekletu, ki mu ugaja, in jo glasno poprosi: »De-kle, prinesi mi čašo vode!«

Če dekle ustreže fantovi želji in mu prinese vode, pomeni, da je privolila v poroko z njim. Oba zaročenca potem odideta k star-šem, da se spoznajo med seboj in da jim naznanita svojo odločitev.

Če pa dekle ne prinese vode, pomeni, da fanta ne ljubi in da ni voljna poročiti se z njim.

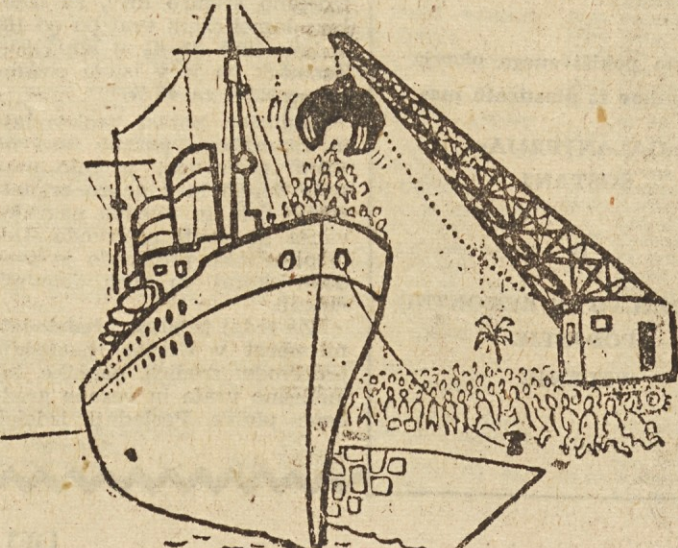
VOZ BREZ VOZNIKA

Na poti med krajema Odžaci in Lalič na Hrvatskem se vsak dan premika voz brez voznika. Mimoidoč, ki kaj takšnega prvič vidi, kajpak marsikaj ugaja-bajo. Domačinom pa je »slučaj« dobro znan. Konj in voz sta nam-reč last Slavka Karanovića iz Odžakov. Da Slavko, ki je za-poslen v 10 km oddaljenih Lali-čih, ne bi hodil peš, vpreže ko-nja in se odpelje z vozom. Konja-ča pa potrebuje družina tudi za razna poljska dela. Tako je Ka-ranović navadil svojega konja, da se kar sam odpravi domov.

URARSKA

— S teboj res nikoli ne bo nič. Tako dobro popravljaš ure, da bomo izgubili vse stranke!

MNOGI PREDLAGAJO, NAJ BI V PRIHODNJI SEZONI TAKOLE UREDILI PROBLEM VKRCAVANJA POTNIKOV

Ni nujno da je Davis cup

Zlatorog

Tudi pri prijateljski igri se človek sprosti in uživa. Občutek ugodja je prav posebno prijeten zaradi gibanja na zraku in soncu. Nič ne de, če se potite in svoje oblečilo umažete, saj imamo izhoren pralni prašek »RIO«. Detergent »RIO« je odlično pralno sredstvo, z bogato peno in hitrim učinkom